

कात्तिक - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष ३१, अङ्क १४

२०७९ कात्तिक १६-३०

पूर्णाङ्क ७२८

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७१२, ४२००७२९, ४२००७५०, Ext. २२६९ (सम्पादक), २२७० (सम्पादन शाखा), २१७० (छापाखाना), २२७४ (बिक्री)

टोल फ्री : १६६०-०१-३३३५५, फ्याक्स: ४२००७४९, पो.ब.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, admin@supremecourt.gov.np / Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
मुख्य रजिस्ट्रार श्री लालबहादुर कुँवर, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री कृष्णजीवी घिमिरे, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिस्ट्रार श्री निर्मला पौडेल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री सुरज खत्री, उपाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री ऋषिराम घिमिरे, सचिव, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री हरिराज कार्की, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री नगेन्द्रकेशरी पोखरेल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री दिपक पोखरेल
शाखा अधिकृत श्री योमा मुलपती
शाखा अधिकृत श्री नरेश कार्की
नायब सुब्बा श्री निरजकुमार ढुंगाना
नायब सुब्बा श्री भीमराज घिमिरे
सिनियर प्रुफरिडर श्री रेशम शर्मा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कम्प्युटर अपरेटर श्री मञ्जु खडका
कार्यालय सहयोगी श्री अच्युत दाहाल

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

नायब सुब्बा श्री निलदेव रिजाल

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सिनियर कम्पोजिटर श्री श्यामकृष्ण प्रजापति
सिनियर प्रेसम्यान श्री सविता पोखरेल
सिनियर प्लेटमेकर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर बुकबाइन्डर श्री तारा वाग्ले
सिनियर कार्टोग्राफर श्री विपिन अधिकारी
बुकबाइन्डर श्री सरिता चक्रधर
बुकबाइन्डर श्री सुमन राजथला
बुकबाइन्डर श्री मदन तिमिल्सिना
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री धनमाया नगरकोटी
कार्यालय सहयोगी श्री मोतीलाल चौधरी

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

इजलास नं. १	१३	इजलास नं. ८	६
इजलास नं. २	४	इजलास नं. ९	२
इजलास नं. ३	५	इजलास नं. १०	३
इजलास नं. ४	५	इजलास नं. १२	१
इजलास नं. ५	८		
इजलास नं. ६	३		
इजलास नं. ७	४		
जम्मा	४२	जम्मा	१२

कूल जम्मा ४२ + १२ = ५४

नेपाल कानून पत्रिकामा

प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि हालसम्म)
हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम www.nkp.gov.np लगइन गरेपश्चात् देखिने पृष्ठमा **शब्दबाट** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गरी हरियो बटनमा रहेको खोज्नुहोस् भन्ने बटनलाई थिची खोजी गर्न सक्नुहुनेछ । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा मुद्दाको किसिम, मुद्दाको नाम एवं निर्णय नं. तथा ने.का.प. विवरणमा रहेका विविध शीर्षकबाट आफूले चाहेअनुसार फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाम्रो बारेमा** समेतबाट हेर्न सक्नुहुनेछ ।

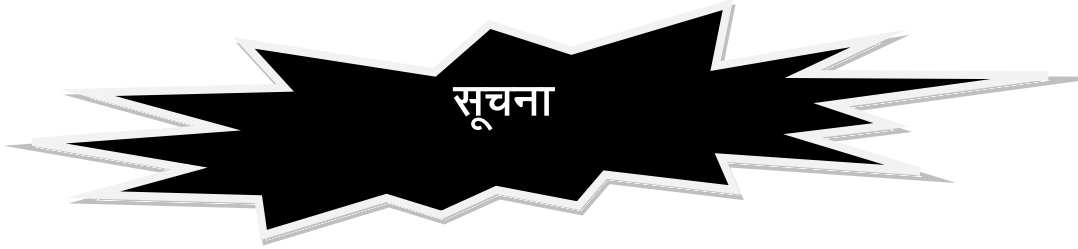
यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७९, ... – १ वा २, पृष्ठ ....

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७९, कात्तिक – २, पृष्ठ १

का.जि.द.नं. ३९।०४९।०५०

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को "वार्षिक ग्राहक" बन्न चाहनेका लागि २०७६ वैशाख अङ्कदेखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई नेपाल कानून पत्रिका रु.७५ र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४० कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ				
इजलास नं. १			१ - १७				
१.	जबरजस्ती करणी	ढलकबहादुर डंगोल वि. नेपाल सरकार	१	१०.	कर्तव्य ज्यान	अखिलेश झा वि. नेपाल सरकार	१०
२.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. मेघनाथ भण्डारी	१	११.	कर्तव्य ज्यान	अशोक दवाडी वि. नेपाल सरकार	११
३.	ठगी	नेपाल सरकार वि. तेन्जिङ भन्ने तिन्जिन लामासमेत	२	११.	कर्तव्य ज्यान	अमृतकुमार तिमल्सिना वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. अमृतकुमार तिमल्सिना	१२
४.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. शारदा थापा	४	१२.	घुस रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको	नेपाल सरकार वि. लालबाबु झा	१३
५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुरेश भन्ने श्यामकुमार सहनीसमेत	५	१३.	अंशचलन	धनशंकर महर्जन वि. रामशंकर महर्जनसमेत, रामशंकर महर्जन वि. धनशंकर महर्जन	१६
६.	अपहरण तथा शरीर बन्धक लिई मानव ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. रूदल सदा	७	इजलास नं. २		१८ - २४	
७.	निषेधाज्ञा	चन्द्रबहादुर खड्गी र रत्नकाजी ताम्राकार	८	१४.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर राई वि. नेपाल सरकार	१८
८.	कर्तव्य ज्यान	ढेवी भन्ने सानु सुनुवारसमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. ढेवी भन्ने सानु सुनुवारसमेत, नेपाल सरकार वि. हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठसमेत	९	१५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अनिल वली वि. इलाका प्रहरी कार्यालय, गोरूसिङ्गे, कपिलवस्तुसमेत	२०
				१६.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाणपत्र)	नेपाल सरकार वि. सरोजकुमार सिंह	२१

१७.	भ्रष्टाचार (रकम हिनामिना)	नेपाल सरकार वि. ईन्द्रप्रसाद यादवसमेत	२२
इजलास नं. ३			२४ - २७
१८.	निषेधाज्ञा	नजमा बेगम वि. नारायणी उपक्षेत्रीय अस्पतालसमेत	२४
१९.	उत्प्रेषण लगायत	नजमा बेगम वि. स्वास्थ्य मन्त्रालयसमेत	२५
२०.	उत्प्रेषण	देवीबहादुर बुढाथोकी वि. विनोद खत्रीसमेत	२५
२१.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. साङ्केतिक नाम मिसाङ भन्ने आकाश	२६
२२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	राजन राई भन्ने जगतबहादुर राई वि. उच्च अदालत पाटनसमेत	२६
इजलास नं. ४			२७ - ३१
२३.	अधिकारपृच्छा समेत	कृष्णप्रसाद चौलागाईं वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	२७
२४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अर्जुन पौडेल वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त बालाजु	२८
२५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	जोकर पाख्रिन वि. उच्च अदालत पोखरासमेत	२९

२६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. हस्तबहादुर कार्की, हस्तबहादुर कार्की वि. नेपाल सरकार	३०
२७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	शत्रुधनप्रसाद कुशहवा भन्ने शत्रुधन सिन्हा वि. उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जसमेत	३१
इजलास नं. ५			३२ - ३७
२८.	परमादेशसमेत	डिल्लीबहादुर बुढाथोकीसमेत वि. महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	३२
२९.	भ्रष्टाचार (घुस / रिसवत)	नेपाल सरकार वि. रमेशकुमार तामाङ	३२
३०.	जिउ मारने बेच्ने	सुनबहादुर लामा वि. नेपाल सरकार, चोलाराज दाहाल वि. नेपाल सरकार	३३
३१.	निषेधाज्ञा	हरिबहादुर बोगटी वि. महानगरीय प्रहरी परिसर टेकुसमेत	३४
३२.	निषेधाज्ञा	अब्दुल अजिज वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय सिरहासमेत	३४

३३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सहदेव कक्षपती वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	३५
३४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	हुसेनी कवारी वि. धनुषा जिल्ला अदालत	३६
३५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण समेत	विनोद साह वि. चितवन जिल्ला अदालतसमेत	३७
इजलास नं.६			३७ - ४०
३६.	मोही दर्ता नामसारी	मनोजकुमार चौधरी वि. अम्बिका देवी चौधरी	३७
३७.	निषेधाज्ञा	वीरगन्ज उप.म.न.पा. समेत वि. भारती देवी कर्ण	३८
३८.	उत्प्रेषणसमेत	जुजुमान शाक्यसमेत वि. मालपोत कार्यालय, चाबहिल	३९
इजलास नं.७			४० - ४८
३९.	कर्तव्य ज्यान	टेकबहादुर कामी वि. नेपाल सरकार	४०
४०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामलाल राना	४२
४१.	कर्तव्य ज्यान	मनोज राई वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. सुजन राई, नेपाल सरकार वि. देउजन भन्ने देवेन्द्र राईसमेत, नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर खड्कासमेत	४४

४२.	निर्णय दर्ता बदर हक कायमसमेत	राजेन्द्र दाहालसमेत वि. काजीलाल श्रेष्ठसमेत	४६
इजलास नं.८			४८ - ५३
४३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	हरिबहादुर विष्ट वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय सिंहदरबारसमेत	४८
४४.	कर्तव्य ज्यान	सुशिला नेपाली वि. नेपाल सरकार	४९
४५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कुमार लिम्बूसमेत	५०
४६.	लागु औषध (हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. सुनिलकुमार विश्वकर्मासमेत	५१
४७.	लागु औषध हेरोइन	नेपाल सरकार वि. चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ	५२
४८.	लागु औषध	नेपाल सरकार वि. तिलबहादुर कार्कीसमेत	५३
इजलास नं.९			५३ - ५५
४९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सन्तोषकुमार यादव, सन्तोषकुमार यादव वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. बाजे भन्ने धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवसमेत	५३

५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. हरिशंकर राउत	५४
इजलास नं. १०			५५ – ५९
५१.	नाता कायम	जेदनारायण चौधरी वि. पुष्पाकुमारी चौधरी	५५
५२.	जबरजस्ती करणी उद्योग	नेपाल सरकार वि. उत्तम भन्ने हस्तबहादुर राई	५६

५३.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. शोभा भन्ने सोम माया लामा	५७
इजलास नं. १२			५९ – ६०
५४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. देवान टुडु, देवान टुडु वि. नेपाल सरकार	५९

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-१८६४, जबरजस्ती करणी, ढलकबहादुर डंगोल वि. नेपाल सरकार

कस्तो अवस्थामा जबरजस्ती करणीको कसुर गरेको स्थापित हुन्छ भन्ने सम्बन्धमा प्रसिद्ध विधिशास्त्री मोदी (Jaising P. Modi) ले आफ्नो पुस्तक (Medical Jurisprudence and Toxicology) को पन्ध्रौं संस्करणको पृष्ठ ३२८ मा उल्लेख गरेका छन्। यसमा भनिएको छ "वीर्य स्खलनसहित वा रहित योनिको बाह्य भागभित्र आंशिक लिङ्ग प्रवेश गर्नु वा गर्ने प्रयास गर्नु पनि कानूनी प्रयोजनको लागि जबरजस्ती करणी कायम हुन पर्याप्त हुन्छ" (Partial penetration of penis within the labia major of the vulva or pudevudum with or without emission of semen or even an attempt at penetration is quite sufficient for the purpose of the law) उनले भनेका छन् - पुरुषको लिङ्ग स्त्रीको योनिको बाह्य भागमा छुनु मात्र पनि जबरजस्ती करणीको लागि पर्याप्त हुन्छ (If the penis touch the vulva, it is enough to constitute rape. Page 335)। यस अवस्थामा ७ वर्षीय अवोध नाबालिकाले आफूमाथि भएको कुर अमानवीय अपराधको बारेमा घटनाको यथार्थ चित्रण गरी मौकामा तथा अदालतमा समेत लेखाएको देखिन्छ। निज पीडितको भनाइलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूले पुष्टि गरेकोसमेत देखिन्छ। यी प्रतिवादीले पीडितलाई एकान्त घर कोठामा लगी करणी गरेको तथ्य स्थापित भइरहेको अवस्थामा सो कार्यलाई उद्योग मात्र भएको भनी मान्न मिल्ने अवस्था देखिन आएन। पीडित अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्दासमेत प्रतिवादीहरूले आफूलाई समय

समयमा ललाई फकाई घरको खाटमा लगी सुताई निजको पिसाब गर्ने चिज मेरो पिसाब गर्ने ठाउँमा ल्याई जबरजस्ती मेरो पिसाब गर्ने ठाउँमा बल गरी भित्र छिराउन खोजेकाले मलाई पीडा भई दुखी रूँदा निजले बल गर्न छोडी मेरो पिसाब गर्ने ठाउँमा उसको पिसाब गर्ने चिज दल्लै गरी सिँगानजस्तो चिज मेरो पिसाब गर्ने ठाउँमा खसाली दिई कसैलाई नभन्नु कसैलाई भनेमा मारिदिने धम्की दिएको कुरा व्यक्त गरेको पाइन्छ। पीडित ७ वर्षीय नाबालिकाको यो कथनलाई अन्यथा मान्न सकिँदैन। यस्तो अवस्थालाई केवल जबरजस्ती करणीको उद्योग मात्र मान्न नमिल्ने।

प्रतिवादीहरूले ७ (सात) वर्षकी पीडित नाबालिकालाई जबरजस्ती करणी गर्ने मनसाय राखी आफ्नो लिङ्ग निजको योनिमा रगडी जबरजस्ती करणी महलको १ नं. बमोजिमको कसुर अपराध गरेको पुष्टि हुन आएकोले यी प्रतिवादीहरू ढलकबहादुर डंगोल र रामबहादुर खतिवडाले जबरजस्ती करणी महलको ५ नं. बमोजिम जबरजस्ती करणीको उद्योगसम्मको कसुर गरेको ठहर्‍याई जनही ५ वर्ष कैद गर्ने ठहर्‍याएको सुरु नुवाकोट जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ (१) नं. बमोजिम जनही १० (दश) वर्ष कैद र ऐ. १० नं. बमोजिम पीडितले प्रतिवादीहरूबाट जनही रु.५०,०००।- (पचास हजार रुपैयाँ) का दरले क्षतिपूर्ति भराई लिन पाउने गरी भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने। सफाइ पाउँ भन्ने प्रतिवादी ढलकबहादुर डंगोलको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत:- नविन आचार्य

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २५ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७६-CR-०६८४, वैदेशिक

रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. मेघनाथ भण्डारी प्रतिवादी मेघनाथ भण्डारीले जाहेरवालालाई वैदेशिक रोजगारमा क्यानडा पठाउँछु भनी रु.८,००,०००।- लिई मलाई वैदेशिक रोजगारमा पनि नपठाएको र रकमसमेत फिर्ता नगरी ठगेकाले कारबाही गरिपाउँ भनी दिएको जाहेरीबाट प्रस्तुत मुद्दाको उठान भएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीउपर जाहेरवालाले वैदेशिक रोजगारी ठगीमा जाहेरी दिए तापनि यी प्रतिवादीले औपचारिक रूपमा वैदेशिक रोजगारी गर्ने अनुमति पत्र लिएको देखिँदैन । प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष आफूले जाहेरवालालाई क्यानडा पठाउने भनी रकम बुझलिएको कुरा स्वीकार गरे पनि निजले र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा जाहेरवालालाई क्यानडामा वैदेशिक रोजगारीमा पठाइदिने सर्तमा रकम लिएको कुरालाई इन्कार गरी बयान गरेको देखिन्छ । जाहेरवालाले मैले प्रतिवादी मेघनाथ भण्डारीलाई मिति २०७४।१।११ मा दिएको दुईलाख छपन्नहजार रूपैयाँ वैदेशिक रोजगारीमा जानको लागि दिएको नभई रकम छिटो असुल गर्न सजिलो हुन्छ भनी वैदेशिक रोजगारीको कागज गराएको हुँ । सोही कागजको आधारमा जाहेरी दरखास्त दिएको हुँ । निजबाट पाउनुपर्ने सम्पूर्ण रकम मैले हातहातै फिर्ता पाइसकेको छु । निज वैदेशिक रोजगारको काम गर्ने मानिस होइनन् भन्नेसमेत बेहोराले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा बकपत्र गरिदिएकोबाट जाहेरवालाले लिखतअनुसार वैदेशिक रोजगारमा जान रकम दिएको भन्ने तथ्य शङ्कारहित तवरले प्रमाणित हुन सकेको देखिएन । यस अवस्थामा प्रतिवादी मेघनाथ भण्डारीको हकमा अभियोग दाबीबमोजिम वैदेशिक रोजगारको वारदात स्थापित हुन सकेको नदेखिने ।

प्रतिवादीले उक्त व्यवसाय गर्ने अनुमति लिएको देखिँदैन । जाहेरवालाले यी प्रतिवादीलाई आफूले दिएको रकम छिटो असुल गर्न सजिलो हुन्छ भनी सो लिखतको कार्यान्वयन गर्न दबाब सिर्जना गर्ने

खातिर वैदेशिक रोजगार शब्दको प्रयोग गरेको भन्नेकुरा सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा बकपत्र गर्दा लेखाइदिएकोबाट देखिन्छ । यसरी आफैँले दिएको जाहेरीलाई खण्डित हुने गरी पीडितले गरीदिएको बकपत्र लाई प्रमाण ग्रहण गरी सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा प्रस्तुत मुद्दामा वादीले आफ्नो दाबी माथि उल्लिखित तथ्यका आधारमा वस्तुनिष्ठ प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्न सकेको देखिएन । यस अवस्थामा वैदेशिक रोजगारी ठगी जस्तो गम्भीर फौजदारी अपराधमा शङ्का र अनुमानको भरमा कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने नदेखिँदा प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी नेपाल सरकारको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट प्रतिवादी मेघनाथ भण्डारीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ को कसुरमा ऐ. ऐनको दफा ४३ बमोजिम सजाय गरी जाहेरवालालाई हर्जानासहितको बिगो रकम दिलाइ पाउँ भन्ने आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने र जाहेरवालालाई मुलुकी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ४४ बमोजिम रु.५,०००।- (पाँच हजार रूपैयाँ) जरिवाना हुने गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०७५।७।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): नवराज जोशी

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २३ गते रोज ६ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७६-CR-०७१६, ठगी,

नेपाल सरकार वि. तेन्जिङ्ग भन्ने तिन्जिन लामासमेत जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्तमा पनि भक्तपुर जिल्ला, सिपाडोल गा.वि.स, वडा नं.२ख को कि.नं.१३२३ को जग्गा र सो जग्गामा बनेको घर विश्वराम लाखेमरुको नाउँमा दर्ता स्वेस्ता कायम रहेको, केही दिनमा प्रतिवादीको नाउँमा पारित हुने र सोपश्चात् जाहेरवालाको नाउँमा पारित गरिदिने भनी ३५ दिनको समयवाधि राखी रु.१५,००,०००/- बैना दिएको भन्ने उल्लेख भएबाट जाहेरवालालाई घर विश्वराम लाखेमरुको नाउँमा रहेको घरजग्गा प्रतिवादीको नाउँमा पारित भएपछि जाहेरवालाको नाउँमा पारित हुने तथ्यमा सबैको सल्लाह र सहमति भई बैनाको कागज भएको जानकारी रहेको स्पष्ट देखिन्छ । जाहेरवाला र प्रतिवादीका बिचमा सहमति भई बैनाको कागज भएको भन्ने सो कागज तयार गर्ने जयराम फोजूको बयानबाट देखिन्छ । सो भनाइसँग मेल खाने गरी उक्त घर जग्गाका धनी र प्रतिवादी तेन्जिन लामाबिचमा मिति २०७२।१२।१४ मा रु.५०,०००/- को बैनाको कागज भएको देखिन्छ सो बैना भएको करिब डेढ महिनापछि अर्थात् मिति २०७३।१।१८ मा यी जाहेरवालालाई बैना भएको मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट देखिने ।

प्रतिवादीले बैना गरिएको जग्गा र सोमा बनेको घर विश्वराम लाखेमरुको नाउँमा रहेको भनी जाहेरवालालाई बताएको, सोही सल्लाहबमोजिम जाहेरवालालाई बैना लिई कागज गरेको भन्ने जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्त तथा प्रतिवादी तेन्जिन लामाको अनुसन्धान अधिकारी तथा सुरु अदालतको बयानबाट देखिएको अवस्थामा प्रतिवादीको उक्त कार्य ठगीको परिभाषाअन्तर्गत पर्ने देखिन आउँदैन । विश्वराम लाखेमरुका नाउँमा स्वेस्ता कायम रहेको उक्त जग्गा यी प्रतिवादी तेन्जिन लामाले आफूबाट खरिद गर्न पचपन्न लाख रुपैयाँ मूल्य राखी पचास हजार रुपैयाँ बैना दिएको भन्ने विश्वास लाखेमरुको कागज बेहोरा रहेको र सोही जग्गा जाहेरवालालाई बिक्री गर्न जाहेरवालाबाट

प्रतिवादीले बैना स्वरूप रु.१५,००,०००/- लिएको देखिन्छ । मिसिल संलग्न रहेको मिति २०७३/१/१८ को बैना लिखत हेर्दा, विश्वराम लाखेमरुको नाउँमा मा.पो.का. भक्तपुरमा दर्ता रहेको जग्गा र सोमा बनेको घर जाहेरवालाले रु.४५,००,०००/- मा खरिद गर्ने भनी प्रतिवादी तेन्जिन लामासँग रु.१५,००,०००/- बैना गरी लिएको र सो मितिले ३५ दिनभित्र बुझिएको उक्त रकम कटाई बाँकी रकम बुझाउन ल्याएको बखत जग्गा दर्ता हक कायम हुने गरी रजिस्ट्रेशन पारित गरिदिने भन्ने बेहोरा उल्लेख भएबाट यथार्थ बेहोरा जाहेरवालालाई समेत थाहा भएको देखिएकोले प्रतिवादी तेन्जिन लामालाई आरोपित ठगीको कसुरमा सजाय गरेको सुरुको फैसला उल्टी गरी यी प्रतिवादीलाई सफाइ दिनेगरी उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न सकिने नदेखिने ।

प्रतिवादीहरू सरस्वती लामा, जयराम फोजू र रामशंकर कपालीले कसुरमा इन्कार रही सुरु अदालतमा बयान गरेको देखिन्छ भने जाहेरवालाले सुरु अदालतको बकपत्रमा अन्य प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीबमोजिम सजाय पाउनुपर्ने होइन भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी जयराम फोजू कानूनबमोजिमको प्रमाणपत्र लिई लेखापढी व्यवसाय गर्ने व्यक्ति रहेका हुँदा निज बैनाबद्धको कागज लेखन पाउने अख्तियारप्राप्त व्यक्ति रहेको देखिन्छ । लेखापढी व्यवसाय गर्ने व्यक्तिले लिखत लेखी दिएकै आधारमा निजले ठगीको कसुर गरेको मान्न मिल्ने देखिँदैन भने निजले ठगीको कसुरमा सहयोगी भूमिका निर्वाह गरेको भनी जाहेरवालाले भन्न सकेको पनि देखिँदैन । सोहीबमोजिम बैनाको लिखतमा साक्षी बसेका रामशंकर कपाली र सरस्वती लामाले कुनै फाइदा लिनुदिनु गरेको अवस्था नरहेको र अभियोग दाबीको

कसुर गरेको गढाउ हुने प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न नसकेको अवस्थामा सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतले यी प्रतिवादीहरूलाई सफाइ दिनेगरी गरेको फैसलालाई नै सदर गरेकोलाई अन्यथा भन्न सकिने अवस्था रहेन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा प्रस्तुत मुद्दामा माथि उल्लिखित तथ्यका आधारमा वादीले आफ्नो दाबी वस्तुनिष्ठ प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्न नसकेबाट प्रतिवादी तेन्जिङ्ग भन्ने तिन्जिन लामालाई आरोपित कसुर ठहर गरी गरेको फैसला उल्टी गरी निजलाई आरोपित कसुरमा सफाइ दिने गरी र अन्य प्रतिवादीहरू सरस्वती लामा, जयराम फोंजूर र रामशंकर कपालीलाई सफाइ दिनेगरी गरेको फैसलालाई नै सदर गरेको भक्तपुर जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।१२।६ मा प्रतिवादी तेन्जिङ्ग भन्ने तिन्जिन लामालाई मुलुकी ऐन, ठगीको महलको ४ नं. बमोजिम ६ महिना कैद र कायम भएको बिगो रु.१५,००,०००।- बराबर जरिवाना गरी सो बिगो प्रतिवादीबाट जाहेरवालालाई भराइदिने र प्रतिवादीहरू सरस्वती लामा, राम शंकर कपाली र जयराम फोंजुलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने गरी भएको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादी तेन्जिङ्ग भन्ने तिन्जिन लामासमेतका सबै प्रतिवादीले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने गरी भएको उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७५।१०।२५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): नवराज जोशी

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २३ गते रोज ६ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७६-CR-१०८३, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. शारदा थापा

प्रतिवादी शारदा थापाले हामी जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारमा मकाउमा पठाइदिन्छु भनी रु.२४,००,०००।- लिई हामीलाई वैदेशिक रोजगारमा पनि नपठाएको र रकमसमेत फिर्ता नगरी ठगेकाले कारबाही गरिपाउँ भनी दिएको जाहेरीबाट प्रस्तुत मुद्दाको उठान भएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीउपर जाहेरवालाले वैदेशिक रोजगारी ठगीमा जाहेरी दिए तापनि यी प्रतिवादीले औपचारिक रूपमा वैदेशिक रोजगारी गर्ने अनुमति पत्र लिएको देखिँदैन । त्यसैगरी स्वयं प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारी र वैदेशिक रोजगारी न्यायाधिकरणसमक्ष आफूले जाहेरवालालाई मकाउमा पठाउने भनी रकम बुझिलिएको कुरा इन्कार गरी उक्त लिखतमा आफूलाई जबरजस्ती सहीसम्म गराएको भनी बयान गरेको देखिन्छ । जाहेरवालाले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा आई आफूहरूले वैदेशिक रोजगारमा मकाउमा क्यासिनोमा काम गर्न जाने भनी प्रतिवादीका श्रीमानलाई धनबहादुर थापालाई दिएको । निज पक्राउ परेपश्चात् आफ्नो श्रीमानलाई छुटाउन उक्त पैसा हामीलाई दिने जिम्मेवारी लिएकाले उक्त लेनदेनको लिखतमा वैदेशिक रोजगारको भाका राखी कागज बानाएका हौं भनी एकै मिलानको बकपत्र गरिदिएकोबाट जाहेरवालाले लिखतअनुसार वैदेशिक रोजगारमा जान रकम दिएको भन्ने तथ्य शङ्कारहित तवरले प्रमाणित हुन सकेको देखिएन । यस अवस्थामा प्रतिवादी शारदा थापाको हकमा अभियोग दाबीबमोजिम वैदेशिक रोजगारको वारदात स्थापित हुन सकेको नदेखिने ।

उक्त लिखतमा भएको रकम जाहेरवालाहरूले नै यी प्रतिवादीले लिएको नभई निजका श्रीमानले मकाउमा वैदेशिक रोजगारीमा पठाइदिन्छु भनी लिएका

हुन् । निजलाई पक्राउ गरिसकेपछि सो रकम मेरो श्रीमान्ले नबुझाए म बुझाउँला भनी यी प्रतिवादीले गरिदिएको लिखत हो भनी स्वयं न्यायाधिकरणको बकपत्रमा स्वीकार गरेको देखिन्छ । यसरी उक्त लिखतको कार्यान्वयन गर्न दबाब सिर्जना गर्ने हेतुले वैदेशिक रोजगार शब्दको प्रयोग गरेको लिखत तयार भएको भन्ने कुरा जाहेरवालाहरूकै भनाइ रहेबाट जाहेरी बेहोरासँग सहमत हुन सकिने अवस्था रहेन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा प्रस्तुत मुद्दामा वादीले आफ्नो दाबीमाथि उल्लिखित तथ्यका आधारमा वस्तुनिष्ठ प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्न सकेको देखिएन । यस अवस्थामा वैदेशिक रोजगारी ठगी जस्तो गम्भीर फौजदारी अपराधमा शङ्का र अनुमानको भरमा कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने नदेखिँदा प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनपत्र जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, सुरु वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट प्रतिवादी शारदा थापालाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ को कसुरमा ऐ. ऐनको दफा ४३ बमोजिम सजाय गरी जाहेरवालालाई हर्जानासहितको बिगो रकम दिलाइपाउँ भन्ने आरोपित कसुरबाट प्रतिवादीले सफाइ पाउने गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०७६।४।२६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): नवराज जोशी
कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेष्ठ २३ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७५-CR-२६२६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सुरेश भन्ने श्यामकुमार

सहनीसमेत

राजनबाबु बानियालाई मिति २०७३/९/११ मा चक्कु प्रहार भए पनि निज निको भई काठमाडौं स्थित केन्द्रीय कारागार जगन्नाथदेवलमा थुनामा फर्केको थियो । पुनः मिति २०७३/१०/१७ मा एक्कासी बिरामी परी उपचारको क्रममा मृत्यु भएको हो भनी प्रस्ट रूपमा लेखी सहीछाप गरी मिति २०७३/१०/१८ मा महानगरीय प्रहरी वृत्त जनसेवा काठमाडौंमा दिएको जाहेरी दरखास्तलाई प्रमाणमा लिएको छैन । शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ भनी फौजदारी कानूनको सर्वमान्य सिद्धान्तअनुसार मलाई सफाइ दिनुपर्नेमा सजाय गर्ने गरेको फैसला मिलेको छैन भन्ने अर्का पुनरावेदक प्रतिवादी पनि लाल पंडितको पुनरावेदनतर्फ हेर्दा, प्रस्तुत वारदात कारागार कार्यालय वीरगन्जमा भएको देखिन्छ । कैदी पनि लाल पंडितले अर्का कैदी राजनबाबु बानियालाई मिति २०७३/९/११ मा चक्कुले प्रहार गरेकोले ज्यान मार्ने उद्योगमा कारबाही गरिपाउँ भनी प्रतिवेदन परेको देखिन्छ । घटनास्थलबाट चक्कु बरामद भएको पाइन्छ । प्रतिवादी पनि लाल पंडितले उक्त वारदातमा आफूले राजनबाबु बानियालाई चक्कु प्रहार गरेको भनी अनुसन्धानको क्रममा बयान गरेको देखिन्छ । घाइते राजनबाबु बानियाले वीर अस्पतालको न्युरो सर्जिकल वार्डमा रहेको बेला मिति २०७३।०९।१९ मा घटना विवरण कागज गर्दा प्रतिवादी पनि लाल पंडितले मुढा बनाउने सिन्का काट्ने चक्कुले एक्कासी मेरो गर्धनमा प्रहार गरेपश्चात् म भुइँमा लडेर मेरो बायाँ आँखाको बायाँतर्फ चोटसमेत लाग्न गयो । मेरो गर्धनको हड्डीमा चोट लागी साह्रै गाह्रो भइरहेको छ । मैले मुखले बोल्न सके तापनि मेरो हात खुट्टा गर्धनको चोटको कारणले लुलो जस्तो भएका छन् । चक्कु प्रहार गर्नेलाई आवश्यक कारबाही गरिपाउँ भनी बेहोरा लेखाएको पाइन्छ । घाइते राजनबाबु बानियाको उपचारको क्रममा मिति २०७३।१०।१७ मा मृत्यु भएको

देखिन्छ । निजको मृत्युका सम्बन्धमा Department of Forensic Medicine Maharajgunj Medical Campus को शव परीक्षण प्रतिवेदनको Cause of death मा Blunt Force Injury to Neck Followed by pneumonia भनी उल्लेख भएबाट मृतकको मृत्युको कारण घाटीमा लागेको चोट भएको नै देखिन्छ । कारागारका मूल नाइके अशोक यादव, चेक नाइके विक्की अग्रवाल एवं भाइ चौकीदार र विदेशी साहले घटना विवरण कागज गर्दा प्रतिवादी पनि लाल पंडितले चक्कु प्रहार गरेका हुन् अन्य कैदीहरूको संलग्नताबारे थाहा छैन भनी लेखाइदिएको देखिने ।

प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादी पनि लाल पंडितको चक्कु प्रहारबाट घाइते भएको कारागारभित्रका कैदी बन्दी बृज किशोर शर्मा, सोना मियाँ, महमद अरिफ मिया र अलाउद्दिन अन्सारीले मौकामा कागज गर्दा प्रतिवादी पनि लाल पंडितले राजनबाबु बानियालगायत हामीसमेतलाई चक्कु प्रहार गरी घाइते बनाएका हुन् भनी लेखाइदिएको पाइन्छ भने कारागार कार्यालय वीरगन्जका कारागारभित्र रहेका ११३६ कैदीबन्दीले घटनाको सत्य तथ्य प्रकाश पारेको भन्ने संयुक्त निवेदन कारागारमार्फत दिई मिसिल सामेल रहेको संयुक्त निवेदनमा प्रस्तुत वारदात प्रतिवादी पनि लाल पंडितले मात्र घटाएको हो अन्य प्रतिवादीहरू निर्दोष भएको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको देखिने ।

चक्कु प्रहारको कारणले नै मृतकको मृत्यु भएको होइन निजउपचार गरी निको भइसकेका थिए भनी पुनरावेदक पनि लाल पंडितले जिकिर लिए तापनि शव परीक्षण प्रतिवेदनको Cause of death मा Blunt Force Injury to Neck Followed by pneumonia भनी उल्लेख भएबाट मृतकको मृत्युको कारण घाटीमा लागेको चोट भएको नै देखिन्छ । लास जाँच प्रकृति मुचुल्का, मृतकको मौकाको घटना विवरण कागज तथा प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरिदिएको बयानसमेतका प्रमाण कागजबाट मृतकलाई

यी प्रतिवादीले चक्कु प्रहार गरेको कारण बिरामी परी सोही जरियाबाट मृतकको मृत्यु भएको देखिएको अवस्थामा निज प्रतिवादी पनि लाल पंडितको पुनरावेदन जिकिर तथ्ययुक्त नदेखिने ।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३ (१) नं. मा “धार भएको वा नभएको जोखमी हतियार गैह्रले हानी रोपी घोची ज्यान मारेमा जतिजना भई हतियार छाडेको छ उति जना ज्यानमारा ठहर्छन् । सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखियो । तर मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० (२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा निज प्रतिवादीलाई सर्वस्वतर्फको सजाय हुने नभै जन्मकैदको सजाय हुने ।

प्रतिवादी विनयसिंह राजपुतले सफाइ पाउने, प्रतिवादी पनि लाल पंडितलाई मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने र अन्य प्रतिवादीहरू फुलहसन अंसारी, चन्देश्वर सिंह, सुरेश भन्ने श्यामकुमार सहनी, मोहनकुमार सहनी र दिनेश सहनीलाई ऐ.को १३ (४) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु पर्सा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी पनि लालका हकमा जन्मकैदसम्म हुने र अन्य पुनरावेदन गर्ने प्रतिवादीहरू एवं पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादी फुलहसन अंसारीको हकमा समेत साबिक मुलुकी ऐन अं.२०५ नं. बमोजिम अभियोग मागदाबीबाट सफाइ हुनेगरी उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट भएको मिति २०७६।१।३ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने । निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्नेदेखि मुलुकी ऐन अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद सजाय हुने गरी उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट राय व्यक्त गरेकोतर्फ

विचार गर्दा, मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (१) नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने हो होइन ? भन्नेतर्फ विश्लेषण गर्नुपर्ने देखिने ।

उल्लिखित विद्यमान कानूनी व्यवस्थासमेतलाई मध्यनजर गरी हेर्दा प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा तथ्यावलोकन गर्दा प्रस्तुत मुद्दाका प्रतिवादीले मृतकलाई मार्नुपर्ने मनसाय र कारण एवं आशय पनि देखिन आउँदैन । मृतकलाई मार्ने योजना बनाई मार्ने मनसायबाट चक्कु प्रहार गरेको अवस्था पनि देखिँदैन । वारदात भएको ३७ दिनपछि मृतकको मृत्यु भएको तथ्य मिसिल प्रमाणबाट देखिन्छ । मार्नुपर्ने पूर्वइवीलाग र मनसायसमेत नदेखिएको अपराध गर्दाको अवस्था र अपराध हुँदाको परिस्थिति समेतको समग्र मूल्याङ्कनबाट मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (१) नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई जन्मकैद गर्दा चर्को पर्ने हुँदा १० (दश) वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १८८ नं. तथा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४५ बमोजिम उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट व्यक्त गरेको रायसमेत मनासिब नै देखिएकोले सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव) - राजकुमार दाहाल
कम्प्युटर - रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २१ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७६-CR-०१५३, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिई मानव ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. रूदल सदा

प्रतिवादीले पीडित सगरमाथा-९ लाई छलकपट, झुक्यानमा पारी हजुरआमा बिरामी भएको कुरा बताई, नाबालिकालाई निजको अभिभावकलाई समेत थाहा जानकारी नदिई बसिरहेको ठाउँबाट

भारतको कुनौली भन्ने ठाउँसम्म पुऱ्याएको देखिँदा निज प्रतिवादीले अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको १ नं. मा वर्णित अपहरणको कसुर गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी निज प्रतिवादीले पीडितलाई अपहरण गरिसकेपछि निज पीडितलाई डर त्रास देखाउने तथा धम्काउने गरी भाग्न उम्कन नपाउने गरी आफ्नो नियन्त्रणमा राखेको हुँदा ऐ. महलको २ नं. मा वर्णित शरीर बन्धक लिएको कसुर गरेको देखिने ।

अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ३ नं. ले अपहरण तथा शरीर बन्धक लिने कसुर के उद्देश्यका लागि गरिएको हो त्योअनुसार सजायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । उक्त ३ नं. ले उल्लेख गरे मुताबिकका उद्देश्यका लागि र अन्य उद्देश्यका लागि भनी सोही नं. ले दुई भागमा वर्गीकृत गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले पीडितलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिएको पुष्टि भए तापनि उक्त ३ नं. मा उल्लेख भएका उद्देश्यहरू ज्यान मार्ने, जबरजस्ती करणी गर्ने वा बेचबिखन गर्ने आदि जस्ता उद्देश्यका लागि उक्त कार्य भएको देखिँदैन । पीडितले प्रतिवादीले मैले हल्ला गर्दा कुट्थ्यो तर शारीरिक शोषण गरेन भनी बकपत्र गर्दा लेखाएकी छन् । निजले आफूलाई बेचबिखन गर्ने सम्बन्धमा मानिसहरूले कुरा गरेको सुनेकी थिएँ भनी लेखाइदिएको भए तापनि को कुन व्यक्तिहरूका बिचमा सो कुरा भएको हो भनी खुलाउन सकेको देखिँदैन । कोसँगको कुराकानी वा कसको बेचबिखनको बारेमा कुरा भएको प्रस्ट हुन सकेको छैन । प्रतिवादीले मौकामा बयान गर्दा पीडितलाई भारतमा रहेका बेश्यालयमा बिक्री गर्नका लागि निजलाई लगेको भनी भने तापनि अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कार रहेका छन् । पीडितलाई भारतको कुनौली भन्ने स्थानमा पुऱ्याई राखेको, वेश्यावृत्तिमा नलगाएको, बेचबिखन नगरेको तथा शारीरिक शोषण नगरेको अवस्था देखिएको हुँदा अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ३ नं. ले कितान नगरेको र अन्य उद्देश्य भनी वर्गीकरण

गरेको अन्य उद्देश्यका लागि अपहरण तथा शरीर बन्धक लिएको भन्ने देखिन आएको छ । सोबमोजिम नै प्रतिवादीको कार्यलाई कसुर कायम गरी सजाय गरेको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको फैसला अन्यथा नदेखिने ।

वादी नेपाल सरकारको प्रतिवादीलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ (२) बमोजिमको कसुरमा सोही ऐनको दफा १५ (१) (ड) (१) बमोजिम सजाय हुनसमेत अभियोग दाबी र पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ । यस सम्बन्धमा हेर्दा उक्त दफा ४ (२) ले किन्ने वा बेच्ने उद्देश्यले मानिसलाई विदेशमा लगेमा वा वेश्यावृत्तिमा लगाउने वा शोषण गर्ने उद्देश्यले कुनै प्रकारले ललाई फकाई, प्रलोभनमा पारी, झुक्वाई, जालसाज गरी, प्रपञ्च मिलाई, जबरजस्ती गरी, करकापमा पारी, अपहरण गरी, शरीर बन्धक राखी, नाजुक स्थितिको फाइदा लिई, बेहोस पारी, पद वा शक्तिको दुरुपयोग गरी, अभिभावक वा संरक्षकलाई प्रलोभनमा पारी, डर, त्रास, धाक, धम्की दिई वा करकापमा पारी कसैलाई बसिरहेको घर, स्थान वा व्यक्तिबाट छुटाई लग्ने वा आफूसँग राख्ने वा आफ्नो नियन्त्रणमा राख्ने वा आफ्नो नियन्त्रणमा लिने वा कुनै स्थानमा राख्ने वा नेपालभित्रको एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा वा विदेशमा लैजाने वा अरू कसैलाई दिने कार्य गरेमा मानव ओसारपसारको कसुर हुने भन्ने व्यवस्था गरेको छ । प्रतिवादीले किन्ने वा बेच्ने उद्देश्यले वा वेश्यावृत्तिमा लगाउने वा शोषण गर्ने उद्देश्यले पीडितलाई भारतको कुनौली पुऱ्याएको भन्ने नदेखिएको हुँदा सोतर्फ सजाय गर्नुपर्ने देखिन आएन । सो हुँदा सुरु फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ३ नं. बमोजिम सजाय हुने र मानव ओसारपसारको कसुरमा अभियोगदाबी नपुग्ने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुर राजविराज इजलासको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः प्रतिवादी रूदल सदाले नाबालक पीडित परिवर्तित नाम सगरमाथा-९ लाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिएको पुष्टि हुन आएको हुँदा सुरु फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ३ नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद र रु. ३०,०००/- जरिवाना हुने, पीडित १२ वर्षको नाबालिका भएको हुँदा सोही महलको ९ नं. बमोजिम थप २ वर्ष कैद सजाय हुने र सोही महलको १२ नं. बमोजिम रु. ५०,०००/- पीडित सगरमाथा-९ ले प्रतिवादीबाट क्षतिपूर्ति भराई पाउने र मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ (२) बमोजिमको कसुरमा अभियोग दाबी नपुग्ने ठहर गरी गरेको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको मिति २०७५।१२।२६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति सवन्त २०७७ साल असार १ गते रोज २ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७४-CI-०७२८, निषेधाज्ञा, चन्द्रबहादुर खड्गी वि. रत्नकाजी ताम्राकार

निषेधाज्ञाको आदेश कसैको निर्विवाद हक कुण्ठित हुने अवस्थामा मात्र जारी हुने प्रकृतिको आदेश हो । निर्विवाद हक कायम नभएको विषयमा यो आदेश जारी हुँदैन । प्रस्तुत मुद्दामा यिनै प्रत्यर्थी निवेदकका नाममा कि.नं. ५६४ को जग्गाको दर्ता खरेस्ता कायम रहेको भनी तहतहगत रूपमा फैसला भई मुद्दा अन्तिम भइसकेको देखिन्छ । पुनरावेदकले सोही जग्गामा बनेको घर प्रयोग गरेबापत घर बहाल तिरी घर खाली गर्नुपर्ने भनी निजविरुद्ध पहिल्यै फैसला भइसकेकोमा उक्त फैसला वा आदेश कायम नरहेको भन्ने प्रमाण पनि यी पुनरावेदकले पेस गर्न सकेको अवस्था छैन । यस्तो अवस्थामा कि.नं.५६४ को जग्गाको हक

स्वामित्व यी पुनरावेदकमा रहेको भन्ने देखिँदैन भने निजले उक्त जग्गा आफ्नो नाममा दर्ता खरेस्ता कायम रहेको जग्गा हो भनी कहींकतै दाबीसमेत गर्न नसकी केवल २००९ सालदेखि बुबाले र २०३२ सालदेखि मैले घर बनाई बसेका हौं भनेकै आधारमा मात्र कि.नं. ५६४ को जग्गामा यी पुनरावेदकको हक स्वामित्व रहेको भन्ने नदेखिँदा स्वामित्व नै नभएको उक्त जग्गामा प्रवेश गर्न वा उक्त घर जग्गाको विषयलाई लिएर विवाद उठाई निवेदकउपर कुनै पनि किसिमले बाधा व्यवधान गर्ने र सो जग्गामा कुनै पनि किसिमको निर्माण कार्य गर्नेलगायत कार्यसमेत गर्न पाउने निर्विवाद हक अधिकार पुनरावेदक चन्द्रबहादुर खड्गीलाई रहे भएको नदेखिँदा नयाँ संरचना निर्माण गर्न पाउँ भनी लिएको पुनरावेदन जिकिरसँग इजलास सहमत हुन नसक्ने।

कि.नं. ५६४ को जग्गामा यी पुनरावेदकको निर्विवाद हक कायम रहेको भन्ने नदेखिँदा निजको हक नै स्थापित नभएको जग्गामा संरचना निर्माण गर्ने कार्य नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीको नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७२।६।१३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: सुभाषचन्द्र दाहाल

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल आषाढ २४ गते रोज ४ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७४-CR-०९८८, ०७४-RC-०१०३, ०७५-CR-००३६, कर्तव्य ज्यान, देवी भन्ने सानु सुनुवारसमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. देवी भन्ने सानु सुनुवारसमेत, नेपाल सरकार वि. हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठसमेत

प्रतिवादीहरूले मृतकलाई मिलन सुनुवारले छुरी रोपिसकेपछि निजकै छुरी लिएर थप प्रहार गरेको मौकामै खुलाइदिएका छन्। प्रतिवादीको मृतकसँग

रिसइवी रहेको पुष्टि भएको छ। निजहरूबिच झगडा भएको देखिएको छ। मृतकको शरीरमा धेरै घाउ चोट देखिएको अवस्थामा सम्पूर्ण प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्नुपर्नेमा सो नगरी समान स्तरका प्रतिवादीहरू देवी भन्ने सानु सुनुवार र हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठलाई जन्मकैदको मात्र सजाय गर्नेगरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, प्रतिवादीहरू देवी भन्ने सानु सुनुवार र हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानमा प्रतिवादीहरूले आफूहरूले समेत छुरा प्रहार गरेको कुरा सिक्कारेको भए तापनि अदालतमा बयान गर्दा प्रतिवादी मिलन सुनुवारले मृतकलाई आफूबाहेक अरूले प्रहार नगरेको भनी उल्लेख गरेको छ भने प्रतिवादीहरू राजन श्रेष्ठ र देवी भन्ने सानु सुनुवारले मृतकलाई आफूहरूले प्रहार गरेको होइन भनी बयान गरेको पाइन्छ। झगडाको अवस्थामा एउटाले बोकेको छुरी ३ जना प्रतिवादीहरूले पालैपालो बोकी प्रहार गरे होलान् भन्ने कुरा विना प्रमाण अड्कल बाजी गर्नु न्यायसङ्गत नहुने तर उक्त वारदातमा यी प्रतिवादीहरूको संलग्नता भई यिनीहरूले समेत मृतकलाई हात मुक्काले प्रहार गरेको कुरा समग्र प्रमाणबाट देखिइरहेको अवस्था छ। उक्त वारदातमा यी प्रतिवादीहरूको संलग्नताको आधारमा ज्यानसम्बन्धी महलको कुन दफा आकर्षित हुन्छ भन्नेतर्फ हेर्दा, निजहरूउपरको दाबी रहेको मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं.मा “धार भएको वा नभएको जोखमी हतियार गैह्रले हानी रोपी घोची ज्यान मारेमा जतिजना भई हतियार छाडेको छ उती जना ज्यानमारा ठहर्छन्। सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ” भन्ने व्यवस्था रहेको कारण यी प्रतिवादीहरूउपर ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (१) नं. आकर्षित हुने देखिएन। मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. मा “लाठा ढुङ्गा र साधारण सानातिना हातहतियारले कुटी हानी

रोपी घोची वा अरू ज्यान मर्ने गैह कुरा गरी ज्यान मरेमा एकै जनाले मात्र सो काम गरी ज्यान मारेमा सोही एक जना र धेरै जनाको हूल भई मारेमा यसैले मारेको वा यसको चोटले मरेको भन्ने प्रमाणबाट देखिन ठहर्न आएमा सोही मानिस मुख्य ज्यानमारा ठहर्छ । त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्नुपर्छ । सोबाहेक अरूलाई र यसैले मारेको वा यसैका चोटले मरेको भन्ने कुरा सो हात हतियार छाड्ने कसैउपर कुनै प्रमाणबाट देखिने ठहर्न नआएमा सबैलाई जन्मकैद गर्नुपर्छ” भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यी प्रतिवादीहरू देवी भन्ने सानु सुनुवार र हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठको हकमा प्रस्तुत दफा आकर्षित हुने देखिन्छ । त्यसमाथि जन्मकैदको सजाय हुने अवस्था भए पनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० (२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा प्रतिवादीलाई सर्वस्वतर्फको सजाय हुन सक्ने देखिएन । वादी नेपाल सरकारको प्रतिवादीहरूलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरको प्रयोजन नै नदेखिने ।

प्रतिवादीहरू मिलन श्रेष्ठ, हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठ, देवी भन्ने सानु सुनुवारलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने गरी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला प्रतिवादी मिलन सुनुवारको हकमा सदर हुने र प्रतिवादीहरू हाकु काले भन्ने राज श्रेष्ठ र देवी भन्ने सानु सुनुवारको हकमा केही उल्टी भई निज प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदसम्मको सजाय हुने गरी उच्च अदालत विराटनगरबाट मिति २०७४।३।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादीहरूसमेतको

पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव) : राजकुमार दाहाल
कम्प्युटर : रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २१ गते रोज १ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७५-CR-२२१२, कर्तव्य ज्यान, अखिलेश झा वि. नेपाल सरकार

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी अखिलेश झाले मृतक स्मृति गुरुडलाई ढुङ्गाले पछाडिबाट टाउकोमा हानी निज स्मृति गुरुडको मृत्यु भएको देखिँदा उक्त कानूनी व्यवस्थासमेत आकर्षित हुने देखियो तर मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा प्रतिवादीलाई सर्वस्वतर्फको सजाय हुन सक्ने नदेखिने ।

प्रतिवादी अखिलेश झाले नै मृतक स्मृति गुरुडलाई कर्तव्य गरी मारेको निजको अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको बयान तथा निज प्रतिवादी अखिलेश झाको प्रहारबाट घाइते भएका महिलाहरूसमेतले निज प्रतिवादी अखिलेश झाले नै आफूहरूलाई घाइते बनाएको हो भनी बकपत्र गरेको हुँदा उक्त वारदातमा निज प्रतिवादीको संलग्नता थिएन भन्न मिल्ने अवस्था रहेन । प्रतिवादी अखिलेश झालाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गर्नेगरी सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुनेगरी उच्च अदालत पोखराबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन । प्रतिवादी अखिलेश झाको पुनरावेदन जिकिर र प्रतिवादीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अखिलेश झालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी

महलको १३ (३) नं. बमोजिम सजाय हुनेगरी सुरु कास्की जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पोखराबाट मिति २०७५।०९।२९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): राजकुमार दाहाल
कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २९ गते रोज ९ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७६-CR-०८८९, कर्तव्य ज्यान, अशोक दवाडी वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीको साबिती बयानले न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याएको तथा निजउमेरका कारण पनि कम सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, जन्मकैदको सजाय हुने मुद्दामा ऐनबमोजिम तोकिएको सजायमा छुट दिन सकिने कानूनी व्यवस्था अभियुक्तको चरित्र, पछुतो भावको शैली, अपराध गर्दा प्रयोग गरिएको हतियारको प्रकृति, अभियुक्तको उमेर जस्ता आधारहरूमा मात्र निरपेक्षरूपमा अडिएको हुँदैन। यस्ता कुराहरू nature of crime, modus operandi of the crime, mental state of the accused र motive of the crime जस्ता प्रश्नसँग जोडिएर आउने सहायक तत्त्व मात्र हुन्। यस्ता सहायक कुराहरूलाई निरपेक्ष आधारको रूपमा अगाडि सारी आपराधिक दायित्व घटाउन मिल्ने हुँदैन। यसको प्रयोग घटनाको अवस्था र प्रकृति, मृतकका क्रियाकलाप, वारदात घटाउन अभिप्रेरित गर्ने तत्त्व, वारदात घटाउँदा अपनाएको कार्यशैली, अभियुक्तको मानसिक अवस्था, मृतक र अभियुक्तबिच भएका क्रियाकलाप जस्ता कुराहरूमा अक्सर निर्भर रहने गर्दछ। तर अपराध र सजायबिच सन्तुलन कायम गर्ने सम्बन्धमा भएको यो व्यवस्थाको प्रयोग मुनासिब आधारबिना आपराधिक मनसाय, तयारी र योजनाबद्ध ढङ्गले क्रूर कार्यशैली अपनाई गरिने हत्याका सम्बन्धमा

सजाय घटाउने अस्त्रको रूपमा विकसित गर्नु उचित हुने देखिँदैन। प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा पनि प्रतिवादी अशोक दवाडीले अनुसन्धान र अदालतसमक्ष कसुरमा साबिती रही बयान गरेको भए तापनि घटना भएको ६ दिनपछि मात्र प्रतिवादीको अपराध पत्ता लागेको तथा निजले वारदातमा प्रयोग गरेको पाइन्ट र चप्पल निजको घरबाट बरामद भएपछि मात्र निजले साबिती बयान गरेको देखिँदा उक्त बयानले न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याएको भन्ने विधायिकी मनसाय पूरा हुन सक्ने देखिएन। त्यसैले कसुर स्वीकार गर्नु र प्रायश्चित गर्नुलाई मात्र सजाय घटाउने आधार बनाउनु मनासिब नदेखिने।

प्रतिवादी अशोक दवाडीले मृतक दमन्ती देवी घिमिरेलाई धारिलो हतियारले हानी मारेको हो भनी अनुसन्धान र अदालतसमक्ष भएको साबिती बयान, पोस्टमोर्टम रिपोर्टले समेत मृत्युको कारण sharp force injuries भनी उल्लेख हुनुका साथै घटनाविवरण कागज गर्ने व्यक्तिले समेत प्रतिवादी अशोक दवाडीको कारणबाट मृतक दमन्ती देवी घिमिरेको मृत्यु भएको हो भनी बकपत्र गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीको कसुरमा संलग्नता थिएन भन्न मिल्ने। उच्च अदालत पोखराबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने। प्रतिवादी अशोक दवाडीको पुनरावेदन जिकिर तथा प्रतिवादीको तर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अशोक दवाडीलाई मुलुकी अपराध संहिताको १७७ (२) बमोजिम जन्मकैद गर्ने गरी सुरु लम्जुङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७५।०९।२६ गते भएको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पोखराबाट मिति २०७६।३।२५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: श्रद्धा विष्ट

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २९ गते रोज ९ शुभम्।

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-१३७८, ०७३-RC-००९९, कर्तव्य ज्यान, अमृतकुमार तिमल्सिना वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. अमृतकुमार तिमल्सिना

पुनरावेदक प्रतिवादी अमृतकुमार तिमल्सिनाले अनुसन्धान अधिकारी तथा अदालतसमक्ष बयान गर्दा मिति २०७९।३।९ गते मृतक अन्जु परियारसँग भेट भई सो राति सँगै बस्ने प्रस्ताव गरेकोमा मृतकले मन्जुर गरेकीले राति सो गेस्ट हाउसको कोठा नं.१०७ बुक गरी मृतकसँगै बसेको, मृतकसँगै बसी रक्सी खाएको, मृतकसँग शारीरिक यौनसम्पर्क गरेको, आफू खाटमा र मृतक भुइँमा सुतेकी, राति २:३० बजेको समयमा ब्युँझिई हेर्दा मृतकको मुखबाट हल्का रगत निस्केको, दिसा निस्केको र मृतकलाई छाम्दा चिसो भइसकेको जस्तो लागि कोठाको झ्यालको पाइपबाट तल झरी प्रहरीलाई समेत खबर गरेको, फर्की आई पुनः पाइपबाट माथि चढी कोठाको चुकुल खोली साहुलाई खबर गरेको र प्रहरीसमेत आई लासजाँच मुचुल्का गरिएको भनी बेहोरा लेखाइदिएको देखिन्छ । निजको सो बयान बेहोरा समर्थन हुने गरी होटल सञ्चालक कृष्ण चोखालले मौकामा कागज गरी अदालतमा बकपत्रसमेत गरिदिएको देखिन्छ । मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृतकको मृत्युको कारण Blunt Injury to the Head भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । मृतकको शव परीक्षण गर्ने चिकित्सक डा. गोपाल कुमार चौधरीले सो परीक्षण प्रतिवेदन समर्थन हुने गरी अदालतमा आई बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । उक्त शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट मृतकको मृत्यु प्राकृतिक कारणले भएको नभई निजको टाउकोमा प्रहार भएको चोटपिरका कारण हुन गएको भन्ने देखिएको छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीले मृतकसँग भेट हुँदा निज घाइते अवस्थामा

रहेकी वा निजको शरीरमा कुनै चोटपटक लागेको अवस्था थियो भनी आफ्नो बयान बेहोरामा खुलाउन सकेको देखिँदैन । मृतक र यी प्रतिवादीको भेट भई उक्त गेस्ट हाउसमा सँगै बसी रक्सीसमेत सेवन गरेको र मृतक स्वस्थ रही प्रतिवादीसँग पटक पटक करणी भएको तथ्य प्रतिवादीको बयान एवं घटनास्थलमा बरामद भएका दुईवटा प्रयोग भएको कण्डमसमेतबाट पुष्टि हुन आएको र वारदातको रातमा गेस्ट हाउसको उक्त कोठामा यी प्रतिवादी र मृतकबाहेक अन्य कोही कसैको उपस्थिति रहेको देखिँदैन । मिसिल संलग्न यी आधार कारणहरूबाट मृतक अन्जु परियारको मृत्यु यिनै प्रतिवादी अमृत कुमार तिमल्सिनाको कर्तव्यबाट भएको भन्ने तथ्य समर्थित भइरहेको अवस्था देखिने ।

मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारण Blunt Injury to the Head भनी उल्लेख भएको र उक्त कुरालाई समर्थित हुने गरी शव परीक्षण गर्ने चिकित्सकले अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । मृतक र प्रतिवादी एउटै कोठामा सुतेका छन् । यी प्रतिवादीले मृतकलाई उक्त चोट अन्य कारणबाट लाग्न गएको भनी भन्न सकेको पनि देखिँदैन । यसका अतिरिक्त मृतक लासको बायाँ आँखा मुनि घाउ तथा निलडाम, बायाँ हातको नाडीको भागमा दाँतले टोकिएको जस्तो देखिने घाउ र निलडाम रहेको भन्ने लासजाँच प्रकृति मुचुल्काबाट देखिन्छ । यी प्रतिवादीले मृतकसँग यौन सम्पर्क र सोबाट सृजित विषयमा तत्काल उठेको रिस आवेशको कारणले उक्त चोटपटक पुऱ्याएको र सोही चोटपिरले मृतकको मृत्यु हुन गएको अवस्था देखियो । यस स्थितिमा यी पुनरावेदक प्रतिवादीले गरेको कसुर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको आवेशप्रेरित हत्याअन्तर्गत पर्ने देखिन आयो । त्यसैले यी पुनरावेदक प्रतिवादीले ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुर गरेको ठहऱ्याउनुपर्नेमा अभियोग मागदाबीअनुसार प्रतिवादीले ज्यानसम्बन्धीको १३(३)

नं. बमोजिमको कसुर गरेको ठहर्‍याई यी प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।२।१० को फैसला मिलेको नदेखिँदा सो हदसम्म केहीउल्टी भई यी पुनरावेदक प्रतिवादी अमृतकुमार तिमल्सिनालाई ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्छ । घटना घटेपछि भागेर नगई घटनाबारे प्रहरी कार्यालयमा गई खबर गरेकोले आरोपित कसुरबाट सफाई दिलाइपाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादी अमृत कुमार तिमल्सिनालाई अभियोग मागदाबीअनुसार ज्यानसम्बन्धीको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसुरमा सोही १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७२।३।२० को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।२।१० को फैसला नमिलेकोले केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी अमृत कुमार तिमल्सिनालाई ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): तारादत्त बडु
कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुरिमता)

इति संवत् २०७७ साल श्रावण १८ गते रोज १ शुभम् ।

१२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०२४०, घुस रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको, नेपाल सरकार वि. लालबाबु झा जाजरकोट जिल्लाबाट निकासी हुने वनपैदावरको छोडपुर्जी सम्बन्धमा चिन्तेडाँडा बल्ले वन, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट मिति २०७२।८।२५ मा च.नं.२६ मार्फत पठाएको पत्र जिल्ला वन कार्यालय, जाजरकोटमा मिति

२०७२।८।२७ मा दर्ता भएकोमा सो कार्यालयबाट सोही मितिमा च.नं.३२७ को पत्रमार्फत वनपैदावार स्थानान्तरण गर्न सहमति प्रदान भएको भन्ने देखिन्छ । तर उजुरीकर्ताले यिनै विषयमा आयोगसमक्ष मिति २०७२।८।२५ मा उजुरी निवेदन दिएको देखिन्छ । वनपैदावरको छोडपुर्जी बनाउनको लागि मिति २०७२।८।२५ मा मात्र पत्र जारी भई प्रतिवादी कार्यरत रहेको जिल्ला वन कार्यालय जाजरकोटमा मिति २०७२।८।२७ मा दर्ता भई सोही मितिमा निवेदकको काम सम्पन्न भइसकेकोमा सोही प्रयोजनका निमित्त प्रतिवादी लालबाबु झाले घुस / रिसवत माग गरेको भनी आयोगसमक्ष मिति २०७२।८।२५ मा नै उजुरवालाले दिएको उजुरी प्रथमदृष्टिमा (Prima facie) आधारहीन, अस्वाभाविक र अविश्वसनीय देखिन आयो । जुन पत्र प्रतिवादी कार्यरत रहेको जिल्ला वन कार्यालय जाजरकोटमा पुगेकै छैन, त्यस पत्रबमोजिमको काम गर्नका लागि प्रतिवादीले उजुरीकर्ता निवेदकसँग घुस / रिसवत माग गरेका होलान् भनी अनुमान गर्नु न्यायोचित हुन नसक्ने ।

प्रतिवादी लालबाबु झाको संयोजकत्वमा गठित छानबिन समितिबाट मिति २०७२।८।२९ मा प्रस्तुत भएको प्रतिवेदनमा साधारण सभा बिना कित्ते सम्झौता गरी खोटो निकाल्ने गरिएको, सामुदायिक वनको साधारण सभा प्रक्रियागत रूपमा बसेको नपाइएको, मिति २०६७।९।२८ को निर्णय पालना नभएको र जिल्ला वन कार्यालय वा मातहतका कार्यालयको रोहवरमा अनिवार्य रूपमा साधारण सभा बसाई त्यसमा भएको निर्णयानुसार मात्र खोटो सङ्कलनको प्रक्रियाहरू अगाडि बढाउन उचित हुने राय तथा निष्कर्ष समाहित गरिएको देखिन्छ । प्रतिवादी लालबाबु झाले विशेष अदालतसमक्ष उक्त राय प्रतिवेदनबाट दीपक रेग्मीको तुलो लगानी डुब्ने भएकोले मलाई फसाउन खोजेको हो भनी बयान गरेको देखिन्छ । उजुरकर्ता दीपक रेग्मीले अदालतसमक्ष

बकपत्र गर्दा खोटो सङ्कलन गर्न सम्झौता गरी पेस गरेको काम ढिलासुस्ती गर्ने, उपभोक्ता समूहहरूको प्रतिवेदन उहाँले नकारात्मक भएको र मेरो धेरै रकम फसिसकेको रिसले निजलाई फसाउने नियतले यो काम गरेको हो भन्ने लेखाएको पाइने ।

यसरी प्रतिवादीको बयान र उजुरकर्ताको बकपत्रबाट यी दुईबिच रिसइवी रहे भएकोमा विवाद देखिँदैन । रिसइवी भएका उजुरकर्ताले दिएको उजुरीको आधारले मात्र प्रतिवादीले घुस / रिसवत माग गरेको वा लिएको भनी स्वतः अनुमान गर्न मिल्दैन । वस्तुतः भ्रष्टाचार भनेको कसैको व्यक्तिगत रिसइवी साँध्नको लागि प्रयोग गर्ने गराउने हतियार होइन । अतः उजुरकर्ताले पूर्वनियोजित वा बनावटी वा रिसइवीको आधारमा घुस / रिसवत मागेको भनी झुठ्ठा दोषारोपण गरी प्रतिवादीलाई फसाउनका लागि उजुरी दिएको कारणले मात्र शङ्कारहित ठोस प्रमाणको अभावमा प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको ठहराउन फौजदारी न्यायको मान्य सिद्धान्तको प्रतिकूल हुन जाने ।

प्रस्तुत मुद्दामा उजुरकर्ता दीपक रेग्मीले छोडपुर्जासमेत बनाउनका लागि प्रतिवादीले घुस मागेकोले निजलाई कारबाही गरिपाउँ भनी उजुरी दिनुको साथै आयोगसमक्ष सो कार्यसमेत गर्नका लागि रु.४८,०००।- बुझिलिई प्रतिवादी लालबाबु झालाई घुस दिएको भनी कागज गरेको देखिएको भए तापनि यी प्रतिवादीले म निवेदकसँग घुस मागेको होइन, रिसको कारणले प्रतिवादी नभएको अवस्थामा फसाउने नियतले निजको कार्यकक्षको फाइलन्याक टेबुलमा रकम छोडी गएको हुँ भनी निज उजुरकर्ताले सो उजुरी एवम् कागजको बेहोरा खण्डित हुने गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । यसरी उजुरकर्ता स्वयंले मौकाको उजुरी एवम् सनाखत कागजको बेहोरा खण्डित हुने गरी विशेष अदालत काठमाडौंसमक्ष बकपत्र गरेको परिप्रेक्ष्यमा अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट परिपुष्टि नभएसम्म निज प्रतिवादीले उजुरीकर्ता निवेदकबाट घुस / रिसवत

लिएको भनी ठहर गर्नु न्यायोचित नहुने ।

उजुरकर्ता निवेदकसँग लिएको भनिएको रु.४८,०००।- यी प्रतिवादीबाट बरामद भएको भन्नेतर्फ हेर्दा प्रस्तुत मुद्दाको प्रकृतिको परिप्रेक्ष्यमा बरामदी मुचुल्काको महत्त्वपूर्ण स्थान रहेको हुन्छ । बरामदी मुचुल्का भनेको कसुरसँग सम्बद्ध दशी सामान कहाँ, कसबाट, के कति फेला परेको हो भनी दुरुस्त रूपमा देखाउने एउटा तस्वीरको रूपमा रहेको हुन्छ । जुन तस्वीर अलिकति मात्र धमिलो देखिएमा बरामदी मुचुल्काको विश्वसनीयतामा नै प्रश्न उठ्न सक्दछ । तसर्थ प्रस्तुत मुद्दासँग सम्बद्ध बरामदी मुचुल्कामा प्रतिवादी बसेको स्थानमा निजको शरीर तथा स्थानमा खानतलासी गर्दा रु.४८,०००।- बरामद भएको भन्ने बेहोरासम्म उल्लेख भएको देखिन्छ । तर सो रकम प्रतिवादीको शरीर वा बसेको स्थानमध्ये कहाँबाट बरामद भएको भन्ने प्रस्ट रूपमा उल्लेख भएको देखिँदैन । अभियोजन पक्षले आरोप-पत्रमा प्रतिवादीको शरीरबाट रकम बरामद भएको भनी दाबी लिएको पाइन्छ । प्रतिवादीले मेरो साथबाट रकम बरामद भएकै छैन भनी इन्कारी बयान गरेको देखिन्छ । उजुरकर्ताले अदालतमा बकपत्र गर्दा प्रतिवादी नभएको अवस्थामा निजको कार्यकक्षमा रहेको टेबुलमा रकम छोडी म बाहिरिएको हुँ भन्ने लेखाइदिएको पाइन्छ । वादीका साक्षीहरू रामप्रसाद पण्डित, मोहम्मद समित आले हजाम, राधेश्याम चौधरी, पूर्णबहादुर चन्द, पृथ्वीबहादुर बुढासमेतले रकम कहाँबाट बरामद भएको हो थाहा भएन भनी अदालतसमक्ष आई बकपत्र गरेको पाइन्छ । यसरी वादीको साक्षी एवम् उजुरकर्तासमेतको बकपत्रबाट बरामद भएको भनिएको रकम प्रतिवादीको साथबाट बरामद भएको भन्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट देखिन नआउने ।

यसप्रकार प्रतिवादीले निवेदकसँग घुस रिसवत माग गरेकोले निवेदकले रु.४८,०००।- आयोगबाट लिएको भए तापनि उक्त घुस रिसवतको

रकम प्रतिवादीलाई हातमा नदिई प्रतिवादी कार्यकक्षमा नभएको अवस्थामा निजको टेबुलमा छोडी बाहिर गएको हो भनी प्रतिवादीले निवेदकबाट घुस रिसवत लिएको भन्ने तथ्य उजुरकर्ता निवेदकको बकपत्रबाट खण्डित भइरहेको देखिन्छ । उजुरकर्ता निवेदकलाई छोडपुर्जी बनाउनको लागि चिन्तेडाँडा बल्ले वन, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट मिति २०७२।८।२५ मा मात्र पत्र जारी भई प्रतिवादी कार्यरत रहेको जिल्ला वन कार्यालय जाजरकोटमा मिति २०७२।८।२७ मा दर्ता भई सोही मितिमा उजुरकर्ता निवेदकको काम सम्पन्न भइसकेकोमा सोही प्रयोजनका निमित्त प्रतिवादी लालबाबु झाले घुस / रिसवत माग गरी रकम लिएको भन्ने कुरा शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुने प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न सकेको देखिँदैन । उजुरीकर्ता निवेदकले नै प्रतिवादीले घुस रकम माग गरेको होइन, मैले रिसले फसाउनको लागि उजुरी दिएको हुँ भनी आफ्नो मौकाको कथन खण्डित हुने गरी बकपत्र गरेको देखिएबाट यी प्रतिवादी लालबाबु झाले उजुरकर्ता निवेदकसँग वनपैदावर निकासीको छोडपुर्जी लिनको लागि घुस रिसवतको रकम माग गरी लिएको भन्ने मनासिब आधार र प्रमाण मिसिलबाट नदेखिँदा निज प्रतिवादी लालबाबु झाले आरोप दाबीबमोजिमको कसुर गरेको देखिन नआउने ।

यसै सन्दर्भमा ने.का.प.२०७२, अङ्क ३, नि.नं.९३६० को नेपाल सरकार विरुद्ध सुधीर श्रेष्ठ भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा भ्रष्टाचारजन्य कसुर स्थापित हुनको लागि प्रतिवादीले आफू वा अरू कुनै व्यक्तिलाई गैरकानूनी लाभ पुर्याएको भन्ने कुरा प्रत्यक्ष, सार्थक र निश्चयात्मक प्रमाणबाट शङ्कारहित तवरले पुष्टि भएको हुनुपर्ने र प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ को कानूनी व्यवस्थाअनुसार फौजदारी कसुरसम्बन्धमा अभियोजन पक्षले प्रतिवादीउपर लगाएको आरोपलाई शङ्कारहित तवरले पुष्टि गर्नुपर्दछ । अभियोजन पक्षले लगाएको आरोप पुष्टि गर्ने क्रममा शङ्काको कुनै

गुञ्जाइस रहनु हुँदैन । शङ्काको गुञ्जाइस उत्पन्न भएमा त्यसको फाइदा अभियुक्तले पाउने भन्ने सर्वोच्च अदालतबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ । सोअनुसार प्रतिवादी लालबाबु झाले घुस लिने खाने प्रयोजनको लागि निवेदकबाट रकम लिएको तथ्य अभियोजन पक्षले शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुने आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिँदा प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको हुन् भनी विना आधार अनुमान गर्नु न्यायसङ्गत नहुने ।

फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार अभियोजन पक्षमा हुने सिद्धान्तलाई प्रमाण ऐन, २०३१ ले आत्मसात् गरी कानूनी व्यवस्थासमेत समाहित गरेको पाइन्छ । यस सन्दर्भमा सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०६८।७।६ मा फैसला भएको वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी युवराज खड्कासमेत भएको ०६६-CR-०२१५ नं. को घुस रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको भन्ने मुद्दामा कसैउपर दोषारोपण गर्नु मात्र पर्याप्त हुँदैन । शङ्कारहित ढङ्गबाट ठोस प्रमाणद्वारा प्रमाणित गराउन सक्नुपर्छ भनी सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको पाइन्छ । सोअनुसार अभियोजन पक्षले आरोप दाबीअनुरूप प्रतिवादीले आपराधिक मनसायसहित आपराधिक कार्य गरी आफ्नो स्वेच्छाले सेवाग्राहीसँग घुस / रिसवत लिई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३ (१) को कसुर गरेकै हो भनी शङ्कारहित तवरबाट वस्तुनिष्ठ एवम् विश्वसनीय प्रमाण प्रस्तुत गर्न सकेको देखिँदैन । यस्तो अवस्थामा फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तअनुसार प्रतिवादीले शङ्काको सुविधा पाउने देखिँदा अन्दाज, आशङ्का र अनुमानको आधारमा निज प्रतिवादी लालबाबु झाले आरोपित कसुर गरेका हुन् भनी ठहर गर्नु उक्त फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तले अनुमति प्रदान नगर्ने हुँदा निज प्रतिवादीलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिन उपयुक्त हुने देखिन आउने ।

यसप्रकार प्रतिवादी लालबाबु झाले

निवेदकबाट घुस रिसवतबापतको रकम लिए खाएको भन्ने कसुर प्रमाणित गर्ने दायित्व प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले वादी पक्षमा रहेकोमा वादी पक्षले प्रतिवादीउपरको आरोप दाबी शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुने आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन । प्रतिवादीले निवेदकसँग घुस रिसवत लिएको भन्ने कसुरमा मौकामा र अदालतमा समेत इन्कार रहेको र उजुरकर्ता निवेदकले आफ्नो मौकाको कथन खण्डित हुने गरी अदालतमा आई बकपत्र गरी प्रतिवादीको इन्कारीलाई समर्थन गरेको देखिन्छ । यस स्थितिमा फौजदारी न्यायको सिद्धान्तअनुसार प्रतिवादीले शङ्काको सुविधा पाउने देखिँदा आरोपित कसुरबाट प्रतिवादी लालबाबु झालाई सफाइ दिने गरी विशेष अदालतबाट मिति २०७५।२।७ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा प्रतिवादीलाई आरोप दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादी लालबाबु झाले आरोप दाबीअनुरूप उजुरीकर्ता निवेदक सेवाग्राहीसँग रिसवत / घुस लिई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३ (१) बमोजिमको कसुर गरेको वस्तुनिष्ठ रूपमा पुष्टि हुन सकेको नपाइएको हुँदा वादी नेपाल सरकारको आरोप दाबी पुन्र सक्दैन । निज प्रतिवादी लालबाबु झाले आरोप दाबीबाट सफाइ पाउने गरी विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७५।०२।०७ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव) :- रामचन्द्र खड्का
कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७६ साल पुस १५ गते रोज ३ शुभम् ।

१३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७०-CI-११९५, ०७०-CI-१२०४, अंशचलन, धनशंकर महर्जन वि. रामशंकर महर्जनसमेत, रामशंकर महर्जन वि. धनशंकर महर्जन

वादी प्रतिवादीहरू एकै बाबुका सन्तान रहेको देखिन्छ । समान पुस्ताका अंशियारबिच अंश हकसमेत समान रहन्छ । अंश हकलाई नैसर्गिक हकको रूपमा लिइन्छ । पुनरावेदकले पनि नाता सम्बन्धमा कुनै प्रश्न गरेको देखिएन । यस अवस्थामा यी वादी प्रतिवादी अंशियार नाताको रहेको सम्बन्धमा कुनै विवाद देखिएन । बाबुआमाको परलोकपछि हामी तीनै भाइबिच भएको चल सम्पत्ति भाडा कुँडा लत्ता कपडा ओछ्यानसमेत लिई घरसारमा नै मौखिक रूपमा नै बन्डा गरी भिन्दाभिन्दै बसी आफ्नो खति उपति गरी बेग्लामेग्लै बसी आएका थियौं भनी प्रतिउत्तरपत्रमा जिकिर लिएको भए तापनि उक्त बेहोरा पुष्टि हुने कुनै प्रमाण पेस भएको नदेखिने ।

सम्पूर्ण सम्पत्ति बन्डा लाग्नुपर्छ भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिर र पहिले नै छुट्टिएकोले अंश दिनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा बाबुआमाको परलोकपछि मौखिक रूपमा नै बन्डा गरी बेग्लामेग्लै बसी आएका थियौं भन्ने बेहोरा पुष्टि हुने कुनै प्रमाण पेस भएको नदेखिएकोले वादी प्रतिवादीले रीतपूर्वक बन्डा गरी अलग बसेको मान्न मिलेन । वादीले यसअघि अंश लिएकोले अंश पाउने होइन भन्न सकिएन । वादीले भारतबाट धनादेशमार्फत पटक पटक पठाएको रकम पुनरावेदक प्रतिवादी राम शंकर महर्जनले बुझी चलाएको भन्ने वादी दाबी र उक्त धनादेशमार्फत पठाइएको रकम मैले बुझेको होइन, उक्त भर्पाईमा लागेको हस्ताक्षर सहीछाप मेरो होइन किर्ते हो भनी पुनरावेदक राम शंकरले जिकिर लिएकोमा उक्त भर्पाईमा लागेको हस्ताक्षरसमेत जाँचका लागि राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशालामा पठाइएकोमा उक्त हस्ताक्षर किर्ते हो भनी स्पष्ट भन्न नसकिएको भनी परीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएबाट वादीले भारतबाट धनादेशमार्फत पठाएको रकमसमेत पुनरावेदक प्रतिवादीले बुझी सगोलकै घर व्यवहारमा चलाएको मान्नुपर्ने देखियो । यसरी एकासगोलमा रही कारोबार गरी बढे बढाएको

सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति नै मान्नुपर्ने हुन्छ । यी वादी प्रतिवादीबिच नाता सम्बन्धमा कुनै विवाद रहेको छैन । उनीहरूबिच यसअघि अंश दिनुलिनु गरी रीतपूर्वकको अंशबन्डा भएकोसमेत नदेखिने ।

यस सम्बन्धमा भएको कानूनी व्यवस्था हेर्दा मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १ नं. ले “बाबु, आमा, लोग्ने, स्वास्नी, छोरा छोरीहरूको जियजियैको अंश गर्नुपर्छ” भन्ने व्यवस्था गरेको छ । सो कानूनी व्यवस्थाअनुसार अंशियार नाताका व्यक्तिहरूबिच अंशबन्डा गर्दा जियजियैको अंश गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसैगरी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६ (क) मा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म एकाघरसँगका अंशियारहरूमध्ये जुनसुकै अंशियारको नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने छ भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यसबाट सगोलमा रहेको सम्पत्तिमा समान पुस्ताका अंशियारको समान अधिकार रहने ।

अब, के कुन सम्पत्ति सगोलको भई बन्डा लाग्ने सम्पत्ति हो र के कुन सम्पत्ति निजी भई बन्डा लाग्ने सम्पत्ति होइन ? भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा कि.नं. ५१९ र ६६७ को जग्गा मोहियानीबापत रामशंकरले प्राप्त गरेको विषयमा वादी प्रतिवादी दुवै पक्षको मुख मिलेको छ । उक्त जग्गा बन्डा लाग्नुपर्ने भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिर हेर्दा उक्त जग्गा बाबुबाजेको नाममा मोही कायम भई नामसारी हुँदै आएको नभई प्रतिवादी रामशंकर महर्जनको नाममा मोही कायम भएको देखिन्छ । यी वादी प्रतिवादीहरू एकै बाबुका सन्तान दाजुभाइ रहेको देखिन्छ । भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ मा परिवारको परिभाषामा दाजुभाइ पर्ने देखिँदैन । अब मोहीबापत प्राप्त उल्लिखित जग्गाहरू निजी श्रम सिपबाट नै प्राप्त गरेको मान्नुपर्ने भई अन्य अंशियारहरूको बन्डा लाग्ने सम्पत्ति देखिएन । यस सम्बन्धमा यस अदालतबाट “आफ्नै प्रयासमा मोहीमा जग्गा कमाई सोबापत नै जग्गामा हक हुन आई जग्गा

धनी प्रमाणपुर्जा प्राप्त गरेको अवस्थामा त्यस्तो जग्गा निजी श्रम सीपबाट नै प्राप्त गरेको मान्नुपर्ने हुँदा बन्डा लाग्ने स्थिति देखिएन” (ने.का.प.२०५७ अङ्क ६,७ नि.नं.६९१९) भनी सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएबाट प्रतिवादी राम शंकर महर्जनको मोहियानीबाट प्राप्त भएको जग्गाहरू निजको स्वआर्जनको भई आफूरखुस गर्न पाउने भएकोले अंश लाग्ने प्रकृतिको नदेखिने ।

अंश हक नैसर्गिक हक रहेको, नाता सम्बन्धमा विवाद नरहेको र यसअघि अंश लिएको नदेखिएको अवस्थामा यी वादीले अंश नपाउने भन्ने स्थिति रहेन । तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित सम्पत्तिको तीन भागको एक भाग सम्पत्ति अंशबापत वादीले पाउने गरी भएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी भई आफ्नै प्रयासमा मोहीमा जग्गा कमाई सोबापत प्राप्त गरेको कि.नं. ५१९ र ६६७ को जग्गा प्रतिवादी रामशंकर महर्जनको निजी ठहर्‍याई बाँकी सम्पत्तिलाई तीन भाग लगाई एक भाग वादीले पाउनेगरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला अन्यथा देखिएन । उक्त फैसला उल्टी गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर एवम् पुनरावेदकहरू दुवैतर्फका कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ: तायदाती फाँटवारीमा देखाएको सम्पत्तिलाई तीन भाग लगाई सोमध्येको एक भाग सम्पत्ति अंशबापत वादीले पाउने गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।१।२५ मा भएको फैसला प्रतिवादी रामशंकर महर्जनले मोहीभागबापत प्राप्त गरेको कि.नं. ५१९ र ६६७ को निजी जग्गा बन्डा लाग्ने ठहर्‍याएको हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई उक्त जग्गाबाहेक अन्य सम्पत्ति बन्डा हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७०।८।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : राजकुमार दाहाल

इति संवत् २०७६ साल माघ २१ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं.२

१४

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०५८६, कर्तव्य ज्यान, धनबहादुर राई वि. नेपाल सरकार

मिति ०७२१।२२ गते वारदात स्थलमा लास फेला पारी सबैलाई खबर गर्ने कुमार राईसमेतका वस्तुस्थिति मुचुल्कामा बेहोरा लेखाइदिने व्यक्तिहरू नरबहादुर राई, ठगेन्द्र राईले प्रतिवादीको मौकाको बयान, घटना विवरण कागजसमेतको बेहोरासँग मेल खाने गरिको वस्तुस्थिति मुचुल्काको बेहोरा लेखाइदिएको देखिन्छ प्रतिवादीले मौकामा र अदालतको बयानमा वारदातको दिन आफू र मृतकबिच झगडा हुँदा पँधेरे भिरमा वारदात भएको कुरालाई स्वीकार गरेको पाइन्छ । लास जाँच प्रतिवेदनमा मृत्युको कारणमा *cause of death is due to head injury produced by blunt force* भनी उल्लेख गरेको पाइन्छ । लास प्रकृति मुचुल्कामा लासको दायाँ आँखामा गहिरो चोट लागी फुटेको, हातखुट्टामा चोट लागेको र शरीरको विभिन्न भागमा घिसारेको घाउचोट देखिएको भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ । उपरोक्तानुसारको मिसिल संलग्न तथ्य र प्रमाणबाट मृतक सिकबहादुर राईको मृत्यु प्रतिवादी धनबहादुर राईको नै संलग्नतामा भएको भन्ने तथ्यमा विवाद नदेखिने ।

प्रतिवादीले अनुसन्धानमा र अदालतमा भएको दुवै बयानमा वारदातको मिति र समयमा आफू र मृतकबिच झगडा हुँदा भिरमाथिको बाटोमा रही मृतकउपर ढुङ्गाले हानी भिरबाट लडाईँ आफू घरमा गई सुतेको तथ्यलाई स्वीकार गरेको देखिन्छ । उल्लिखित अवस्थामा प्रतिवादीको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयान प्रमाणमा लिन मिल्दैन भन्ने पुनरावेदन जिकिर ग्रहणयोग्य नदेखिने ।

मैले कर्तव्य गरी मारेको नहुँदा मलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ७ (१) नं. बमोजिम भवितव्यमा सजाय गरिपाउँ भन्ने अर्को पुनरावेदन जिकिरको सन्दर्भमा, यद्यपि ज्यानसम्बन्धीको ७ (१) नं. बमोजिम भवितव्य ठहर गरिपाउँ भन्ने भनाइ र जिकिर आफैँमा तादात्म्यता रहेको छैन । ज्यानसम्बन्धीको ७ (१) नं. मा भवितव्यसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था रहेको नभई प्रतिरक्षासम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । तथापि पुनरावेदन जिकिरलाई सम्बोधन गर्नु नै पर्ने भई सोतर्फ हेर्दा, भवितव्यतर्फको तत्काल प्रचलित कानूनी व्यवस्था मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको ५ नं. मा “ज्यान लिने इबिलाग वा मनसाय नभई कसैले आफूले गरेको कर्तव्यले मानिस मर्ला भन्ने जस्तो नदेखिएको कुनै काम कुरा गर्दा त्यसैद्वारा केही भई कुनै मानिस मर्न गएकोमा भवितव्य ठहर्छ” भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्था अनुसार कुनै वारदात भवितव्य हुनको लागि व्यक्तिले आफूले गरेको कार्यको परिणामस्वरूप मानिस मर्न सक्छ भन्ने कुराको अनुमान गर्न नसकिने अवस्था हुनुपर्ने हुन्छ । आफ्नो कार्यबाट कुनै दुर्घटना हुन सक्ने कुराको सम्भावना नै नरहेको हुनुपर्दछ । तर प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादी र मृतकबिच दिउँसाँबाट झगडा सुरु भएको कुरा घटना विवरण कागज, प्रतिवादीको अनुसन्धान र अदालतको बयानसमेतका मिसिल प्रमाणबाट खुलिरहेको देखिन्छ । प्रतिवादीले अनुसन्धान र अदालतको बयानमा समेत हामीबिच झगडा भई मृतकले मेरो घाँटी समातेको हुँदा मैले मृतकलाई धकेली भिरबाट लडाईँ आफू घरमा गइ सुतेको हुँ भनी बताएको पाइन्छ । सो बयान बेहोरालाई समर्थन हुने गरीको घटना विवरण कागज, वस्तुस्थिति मुचुल्का, बकपत्र बेहोरासमेतका प्रमाण मिसिल संलग्न रहेको पाइन्छ । यस अवस्थामा प्रस्तुत वारदातमा उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम भवितव्य ठहर हुन सक्ने अवस्था रहेको नदेखिने ।

ज्यानसम्बन्धीको ७ (१) नं.मा “कसैले

हातहतियार लिई वा नलिई आफ्नो ज्यान लिनासम्मको जोरजुलुम गर्न लागेकोमा त्यस्तालाई पक्राउ गर्न वा गुहार मद्दत माग्नु नसकिने वा मागे पनि बखतमा मद्दत पुग्नु नसक्ने वा त्यस्ताको पन्जाबाट भागी उम्की आफ्नो ज्यान बचाउनसमेत फुर्सत नपाउने अवस्थामा आफूले केही नगरे आफ्नो ज्यान रहँदैन भन्ने पूरा विश्वास भई ज्यान बचाउनका खातिर उसै मौकामा केही गर्दा सो जुलुमीको ज्यान मरेकोमा ज्यानमाराको बात लाग्दैन” भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्थामा कसैले आफ्नो जीवन रक्षार्थ अन्य कुनै पनि उपाय नभएको अवस्थामा अन्तिम उपायको रूपमा गरेको कुनै कार्यबाट अर्को व्यक्तिको ज्यान गएमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिले अपराधबाट पूर्ण सफाई पाउने अवस्थाको परिकल्पना गरिएको देखिन्छ । प्रतिवादीले आपतकालीन अवस्थामा आफू बँच्नको लागि गरेको प्रयासको कारणमात्र मृतक भिरबाट लडेको अवस्था भएको भएमा यी प्रतिवादीले आफ्नो छिमेकीसमेत रहेको मृतकको अवस्थाबारेमा तत्काल हार गुहार गरी अरूको सहयोग लिई उद्धार कार्यमा लाग्नुपर्ने देखिन्छ । प्रतिवादीले सो कार्य गर्नुको सट्टा मृतकका परिवार र गाउँलेहरूले खोजतलास गरेपश्चात् समेत आफूले मृतक सिकबहादुरलाई बाटैमा छाडी आएको हुँ भनी डाँटी आफू भागी लुकिछिपी बसेको भनी निजले अदालतसमक्ष बयान गर्दासमेत लेखाएको पाइन्छ । साँझको समयमा भिरमाथिको बाटोमा रही आपसमा झगडा गरी आफू मृतकको पन्जाबाट फुट्किनको लागि मृतकलाई धकेली भिरबाट लडाईं आफू घरमा गई आनन्दपूर्वक सुतिबसेको अवस्थामा ज्यानसम्बन्धी ७ (१) नं. को कानूनी व्यवस्थाबमोजिम प्रतिवादीले सजायमा छुट पाउन सक्ने अवस्था रहन सक्ने । तसर्थ, प्रतिवादीको उक्त पुनरावेदन जिकिरसमेत पुग्नु सक्ने नदेखिने ।

प्रस्तुत वारदातलाई ज्यानसम्बन्धी महलको ७ (१) नं. अनुसार भवितव्य ठहर गर्न मिल्ने अवस्था

रहेभएको नदेखिँदा प्रतिवादीलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई भएको सुरु फैसला सदर गरी भएको उच्च अदालत विराटनगरको फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने देखिएन । यसप्रकार निज प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहरेको उच्च अदालत विराटनगरको फैसला सदर हुने ठहरे तापनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० (२) मा “कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन” भन्ने व्यवस्था भएबाट सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहरेको उच्च अदालत विराटनगरको फैसला परिमार्जन भई यी पुनरावेदक प्रतिवादी धनबहादुर राईलाई जन्मकैदको सजाय हुने ।

अ.बं.१८८ नं. बमोजिम व्यक्त गरिएको रायतर्फ हेर्दा, वारदातमा धारिलो हतियारको प्रयोग भएको छैन । मृतक र प्रतिवादी दुवैजनाले मादक पदार्थ सेवन गरी भिरको बाटोमा हिँडिरहेको बेला आपसमा विवाद हुँदा घटना घटेको भन्ने देखिन्छ । प्रतिवादीले मृतकसँग पूर्वरिसइवी थियो भनी बयान बेहोरा लेखाएको भए तापनि मृतक वारदातको दिन सोही बाटोमा भेटिने कुराको प्रतिवादीलाई पूर्वजानकारी भई सोही दिन मार्ने पूर्व योजना बनाई मारेको भन्ने तथ्य खुल्न आएको छैन । उल्लिखित परिस्थितिजन्य घटना विवरण र वारदातको प्रकृतिसमेतलाई मध्यनजर गरी हेर्दा, जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने देखिएको हुँदा उच्च अदालत विराटनगरले अ.बं. १८८ नं. बमोजिम प्रतिवादी धनबहादुर राईलाई १२ वर्ष कैद सजाय हुने गरी व्यक्त गरेको रायसमेत मनासिब नै हुँदा सो रायसमेत सदर हुने ।

अतः पुनरावेदक प्रतिवादी धनबहादुर राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत विराटनगरको फैसला

मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० (२) बमोजिम परिमार्जन भई निज प्रतिवादी धनबहादुर राईलाई जन्मकैद हुने ठहर गरी निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिई अ.व.१८८ नं. बमोजिम १२ वर्ष कैद सजाय हुन व्यक्त गरेको रायसमेत मनासिब देखिँदा उक्त रायसहित उच्च अदालत विराटनगरको मिति २०७४।९।२६ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: फणेश्वरी घिमिरे

कम्प्युटर: हर्कमाया राई

इति संवत् २०७६ साल चैत्र २ गते रोज १ शुभम् ।

१५

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७६-WH-०३०१, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, अनिल वली वि. इलाका प्रहरी कार्यालय, गोरूसिङ्गे, कपिलवस्तुसमेत

निवेदकलाई विभिन्न मितिमा पक्राउ गरी चलाइएको मुद्दामा भएको आदेशबमोजिम लागेको धरौटी रकम तिरेको, धरौटीबापत कैद भुक्तान गरेको वा साधारण तारेखमा छुटेको दिन नै पुनः कार्यालय हाताबाटै तत्कालै पक्राउ गर्दै थप नयाँनयाँ मुद्दा लगाउँदै जाने र प्रहरी हिरासतमा राखी रहने कार्यलाई कानूनबमोजिमको थुना मान्न सकिएन । कुनै व्यक्तिलाई गैरकानूनी रूपमा वा कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी प्रवृत्त धारणा राखेर बन्दी बनाइएको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गर्नु अदालतको समेत कर्तव्य बन्दछ । कानूनबमोजिम बाहेक वा कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी कसैको पनि वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा अङ्कुश लगाउन पाइँदैन । संविधानले कानूनी औचित्य पुष्टि हुन नसक्ने प्रकृतिका थुना, गिरफ्तारी तथा गैरकानूनी रूपमा शक्तिको प्रयोग गर्नबाट निषेध गरेको छ । वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अधिकारबाट वञ्चित गर्दा कानूनले तोकेको उचित प्रक्रियाको अनिवार्य रूपमा अनुशरण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

कानूनको उचित प्रक्रियाको अनुशरण नगरी वैयक्तिक स्वतन्त्रतामाथि लगाइएको अङ्कुशले न्यायिक वैधता प्राप्त गर्न नसक्ने ।

राज्यका प्रत्येक निकायका काम कारबाही संविधान, कानून एवम् न्यायिक मूल्य मान्यताअनुकूल हुनुपर्दछ । राज्यले कुनै नागरिकप्रति प्रवृत्त धारणा राखेर व्यवहार गर्नु हुँदैन । लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता, न्यायिक अवधारणा, कानूनको शासन तथा संविधान एवम् कानूनद्वारा प्रत्याभूत हक अधिकारको संरक्षण गर्नेसमेत कुनै दृष्टिले हेर्दा पनि प्रवृत्त धारणा राखेर गरिएको व्यवहारलाई उचित ठान्न सकिँदैन । कानूनी प्रक्रियामा व्यक्तिउपर गरिने व्यवहार न्यायिक, स्वच्छ र तर्कसङ्गत (just, fair, reasonable) हुनुपर्दछ । कानूनको उचित प्रक्रिया अनुशरण नगरी व्यक्तिलाई बन्दी बनाउने कार्य अनुचित हुन्छन् । कुनै पनि नागरिकलाई पटकपटक बन्दी बनाई धरौटी माग भएको वा साधारण तारेखमा छोडेकोमा धरौटी दाखिला भएपछि वा धरौटीबापतको कैद भुक्तान गरेपछि पनि थुनामुक्त नगरी पुनः पक्राउ गरी थप मुद्दा लगाउदै निरन्तर थुनामा राख्नु अनुचित, अतार्किक र जवाफदेहिताहीन कार्य हो । त्यस्तो कार्य नेपालको संविधान तथा प्रचलित फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ मा व्यवस्थित प्रावधानको भावनारमर्मप्रतिकूल देखिन्छ । यसप्रकारको प्रवृत्तिबाट संविधानद्वारा प्रत्याभूत हक अधिकारको कार्यान्वयनमा गम्भीर अवरोध पैदा गर्ने सम्भावनाहरूसमेत रहन्छन् । यस पक्षमा स्वयम् अदालतलगायत नेपाल सरकारका सम्बद्ध निकायहरू गम्भीर हुन वाञ्छनीय देखिन्छ । यसप्रकारको प्रवृत्तिले स्वेच्छाचारितालाई बढावा दिने र संविधानद्वारा प्रत्याभूत मौलिक हकहरूको प्रचलनमा गम्भीर आघात पुऱ्याउने अवस्था रहन्छ । त्यसैले नेपाल सरकारका सम्बद्ध पदाधिकारीहरूले यसप्रकारको प्रवृत्तिबाट सिर्जना हुने कानूनी दायित्वसमेत बहन गर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ । यस पक्षमा सरकारका सम्बद्ध

पदाधिकारीहरू सचेत रहन वाञ्छनीय देखिने।

नेपालको संविधानको धारा १७ मा कानूनबमोजिम बाहेक कुनै पनि व्यक्तिलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट वञ्चित गरिने छैन भनी मौलिक हक प्रदान गरिएको देखिन्छ। मानिसका आधारभूत हक अधिकार हरहालतमा संरक्षित हुनुपर्दछ भन्ने मान्यतालाई मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूले समेत आत्मसात् गरेका छन्। मानव अधिकारको विभिन्न अन्तरवस्तुमध्ये वैयक्तिक स्वतन्त्रता (personal liberty) को विषय सर्वाधिक महत्त्वको विषय हो। यो ज्यादै संवेदनशील विषयसमेत हो। नागरिकको मौलिक हकको हनन भएमा नेपालको संविधानको धारा १३३(२)(३) बमोजिम सर्वोच्च अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी उपयुक्त आदेश जारी गरी नागरिकको मौलिक हकको प्रचलन गराउनुपर्दछ। कुनै फौजदारी कानून प्रतिकूल कार्य (फौजदारी कसुरजन्य कार्य) भएको अवस्थामा आवश्यक अनुसन्धान, छानबिन गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुन्छ भन्ने कुरामा विवाद छैन। अपराध नियन्त्रण गरी समाजमा शान्ति, व्यवस्था र अमनचैन कायम गर्नु सरकारको एउटा महत्त्वपूर्ण दायित्व पनि हो। यसका लागि न्यायिक प्रक्रिया अपनाउनु र अभियुक्तलाई नियन्त्रणमा राखी अनुसन्धान, छानबिन प्रक्रिया अगाडि बढाउनु आवश्यक पनि हुन्छ। तर यसरी न्यायिक प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा भने कानूनबमोजिमको उचित प्रक्रियाको समुचित अनुशरण गर्नु अनिवार्य हुन्छ। कुनै कसुरजन्य कार्य भएको छ भन्दैमा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी प्रवृत्त धारणा राखी कसैलाई बन्दी बनाउन नमिल्ने।

अतः थुनामा रहेका निवेदक देवबहादुर वलीलाई मिति २०७६।३।५ देखि पटकपटक पक्राउ गरेको देखिएको र मिति २०७६।११।१५ मा आठौँ पटक आधार, कारण बिना बदनियत राखी प्रवृत्त

भावनाले निजलाई केवल फरक आस्था राखेकै कारणबाट पक्राउ गरी अनुसन्धानको क्रममा थुनामा राखेको देखिएको हुँदा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ बमोजिम विपक्षीहरूका नाउँमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: फणेश्वरी घिमिरे

कम्प्युटर: हर्कमाया राई

इति संवत् २०७६ साल चैत्र २ गते रोज १ शुभम्।

१६

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-CR-१६५२, भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाणपत्र), नेपाल सरकार वि. सरोजकुमार सिंह

प्रतिवादीले पेस गरेको आइ.एस्सी. उत्तीर्ण गरेको भनी Medical Council मा पेस गरेको प्रमाणपत्र सत्यापन (Verification) गर्नका लागि नेपाल मेडिकल काउन्सिलले भारत विहार बोर्डमा पठाएकोमा नाम सरोजकुमार सिंह, वर्ष १९९९, परीक्षा आइ.एस्सी., Roll Code ३२१४ नं. १०१६३. Enlistment No. ST-२८१४-९७ प्राप्त। उक्त उल्लेख ७०८, १st र कैफियतमा Not Verified Tot. Marks is only ६४२ in record भनी लेखी आएको देखियो। यसबाट प्रतिवादीले पेस गरेको लब्धाङ्कपत्रमा सत्यापन (Verification) भई आएको लब्धाङ्क पत्रमा उल्लेख भएभन्दा केही विषयमा प्राप्त उल्लेख फरक भई कुल प्राप्त उल्लेखसमेत ७०८ उल्लेख भएको देखिए पनि दुवै प्रमाणपत्र Roll Code ३२१४, No. १०१६३, No Enlistment No. ST-२८१४-९७ लगायतका विवरण एक आपसमा मिले भिडेको र सबै विषयमा उत्तीर्ण भई प्रथम श्रेणी प्राप्त गरेको देखिन्छ। प्रतिवादीले पेस गरेको लब्धाङ्कपत्रमा प्रमाणीकरण भई आएको लब्धाङ्कपत्रमा उल्लेख भएभन्दा केही विषयमा केही अङ्क बढ्न गई कुल प्राप्त उल्लेखसम्म फरक पर्न गए पनि यसबाट प्रतिवादीले प्राप्त गरेको श्रेणीमा भने फरक पर्न गएको नदेखिने।

प्रतिवादीउपर दाबी लिएको भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६ उपदफा (१) मा “कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवकको ओहदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउने उद्देश्यले शैक्षिक योग्यता, नाम, तीनपुस्ते, उमेर, जात, थर, ठेगाना, नागरिकता वा योग्यता वा अन्य कुनै कुराको झुट्टा विवरण दिएमा वा सोसम्बन्धी झुट्टा प्रमाण-पत्र पेस गरेमा निजलाई कसुरको मात्राअनुसार ६ महिनादेखि एक वर्षसम्म कैद र दशहजार रुपैयाँदेखि बिसहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइयो। उपयुक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार भ्रष्टाचारको कसुर हुन कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवकको ओहदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउने उद्देश्यले नै शैक्षिक योग्यताको झुट्टा विवरण वा झुट्टा प्रमाणपत्र पेस गरेको अवस्था विद्यमान हुनुपर्ने।

प्रस्तुत कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यलाई दृष्टिगत गर्दा प्रतिवादीले पेस गरेको आइ.एस्सी. को प्रमाणपत्रमा कुल प्राप्ताङ्क ७०८ भएको र सत्यापन (Verification) भई आएको प्रमाणपत्रमा कुल प्राप्ताङ्क ६४२ भई प्राप्ताङ्कसम्म फरक परेको देखिए पनि प्रतिवादीलाई MBBS अध्ययन गर्न वा अन्य विषयमा माथिल्लो योग्यता आर्जन गर्न सो प्राप्ताङ्क ६४२ बाट कुनै बाधा पर्ने देखिँदैन। उक्त प्राप्ताङ्क हेरफेरबाट प्रतिवादीले प्राप्त गरेको प्रमाणपत्रमा उत्तीर्ण श्रेणीमा कुनै तात्त्विक भिन्नता भएकोसमेत देखिँदैन। साथै प्रतिवादीले राष्ट्रसेवकको ओहदा पाउन वा सो ओहदामा बहाल रहन वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउनका लागि नै आइ.एस्सी. को प्रमाणपत्रमा कुल प्राप्ताङ्क ६४२ को सट्टामा कुल प्राप्ताङ्क ७०८ बनाई प्रमाणपत्रमा प्राप्ताङ्क हेरफेर गर्नुपर्ने अवस्थासमेत देखिँदैन। केवल केही विषयमा अङ्क तलमाथि भई प्राप्ताङ्कसम्म नमिलेको र त्यसबाट प्रतिवादीले प्राप्त गर्ने श्रेणीमा कुनै फरक नपरेको अवस्थामा

ओहोदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउने उद्देश्यले प्रमाणपत्रमा प्राप्ताङ्क हेरफेर गरी प्रतिवादीले कुनै अनुचित लाभ वा फाइदासमेत प्राप्त गरेको भन्ने कुरा वादी पक्षले पुष्टि गर्न सकेको नदेखिँदा प्रतिवादीलाई आरोपदाबीबमोजिम भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६ (१) बमोजिम कसुरदार कायम गर्न न्यायोचित नदेखिँदा प्रतिवादीलाई आरोपदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः प्रतिवादीले पेस गरेको प्रमाणपत्रमा र सत्यापन (Verification) भई आएको प्रमाणपत्रमा कुल प्राप्ताङ्कसम्म फरक परेको देखिए पनि प्रतिवादीले प्राप्त गर्ने श्रेणीमा समेत फरक पर्न गएको अवस्था नहुँदा प्रतिवादीलाई आरोपित कसुरमा सजाय गर्नु न्यायोचित नदेखिँदा प्रतिवादीले आरोपदाबीबाट सफाई पाउने ठहर्‍याई विशेष अदालतबाट मिति २०७४।१२।२३ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: भगवती शर्मा ढुंगाना

कम्प्युटर: हर्क माया राई

इति संवत् २०७७ साल असार ३ गते रोज ४ शुभम्।

१७

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-CR-१७३६, भ्रष्टाचार (रकम हिनामिना), नेपाल सरकार वि. इन्द्रप्रसाद यादवसमेत

प्रतिवादीहरूउपरको आरोपदाबीमा बिल नं. २५०३, २५१८ र ७०३ नं. नक्कली बिलहरू बनाई अनियमितता गरेको भन्ने आधार लिएको पाइयो। उल्लिखित बिलहरूमध्ये बिल नं. २५०३ वैरियाबिर्ता उपस्वास्थ्य चौकीको नाममा मिति २०६९।५।१० मा जारी भएको अमृतान्जली मेडिकल हलको रु.१,२५,०००।- को देखिएको र उक्त बिलको साथमा खरिद आदेश र दाखिला प्रतिवेदनसमेत रहेको

पाइन्छ । बिल नं. २५१८ झौवागुठी उपस्वास्थ्य चौकी, पर्साको नाममा मिति २०६९।५।१० मा जारी भएको अमृतान्जली मेडिकल हल ड्राइपोर्ट, वीरगन्ज, पर्साको रू. १,२५,०००।- को देखियो । अमृतान्जली मेडिकल हलका सञ्चालक अमृतान्जली कुमारीले अनुसन्धानको क्रममा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष कागज गर्दा उक्त बिल नं. २५०३ र २५१८ दुवै बिलको जम्मा रू.२,५०,०००।- प्रतिवादी श्रीराम साहले अमृतान्जली मेडिकल हललाई नबुझाएको र उक्त दुवै बिलहरू आफ्नो मेडिकलको नभएको भन्ने बेहोराको कागज गरेको भए तापनि सो बेहोरा न त अन्य कुनै स्वतन्त्र प्रमाणबाट समर्थित नै भएको पाइन्छ, न त वादी पक्षले निज अमृतान्जली कुमारीलाई सरकारी साक्षीको रूपमा बकपत्रका लागि अदालतसमक्ष उपस्थित नै गराउन सकेको अवस्था छ । यस अवस्थामा निजको उक्त भनाइलाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ बमोजिम प्रमाणको रूपमा लिन मिल्ने देखिएन । उक्त दुवै बिलबमोजिमको रकम भुक्तानीको लागि भौचर चेक तयार गर्नेलगायतका प्रक्रियामा तत्काल जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, पर्सामा कार्यरत लेखापाल दिनेश सुवेदीको संलग्नता देखिए पनि निजलाई प्रतिवादी बनाइएको अवस्था छैन । चेक बनाउनेलगायत लेखाको सम्पूर्ण जिम्मेवारी भएका निज दिनेश सुवेदीको सहमति बिना प्रतिवादीहरूले नक्कली बिल राखेर रकम हिनामिना गर्न सक्ने स्थिति र अवस्था नदेखिँदा प्रतिवादी श्रीराम साहलाई चेक दिएको भन्ने कुराले मात्र उक्त रकम भ्रष्टाचार भएको र प्रतिवादीले लिनु खानु गरेको मान्न सकिने अवस्था छैन । सरकारी साक्षीको रूपमा लेखापाल दिनेश सुवेदीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको कागज र अदालतसमक्ष गरेको बकपत्रमा आफूले विवादित उक्त बिलको भौचर उठाएको र चेकसमेत तयार गर्ने कार्य राजिखुसीले गरेको नभई दबाबमा गर्नुपरेको बेहोरा लेखाएको भए पनि सोको जानकारी सम्बन्धित

निकायमा समयमा नै गराएको भन्नेसमेत नदेखिँदा निजको सो भनाइ विश्वासलायक देखिएन । यसरी आरोपपत्रमा उल्लेख भएका दुईवटा बिलहरू बिल नं. २५०३ र २५१८ का हकमा नक्कली बिल भन्ने कुरा पुष्टि हुन सकेको नदेखिँदा ती बिलका सम्बन्धमा आरोपदाबी नपुग्ने गरी विशेष अदालतबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने ।

विवादित बिल नं. ७०३ सँग सम्बन्धित बिगो रू.१,४७,०००।- का हकमा जयसवाल फार्मसी वीरगन्जको मिति नखुलेको बिल राखेर जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, पर्साको मिति २०६९।५।६ को खरिद आदेश नं. २ र मिति २०६९।५।२८ उल्लेख भएको दाखिला प्रतिवेदन नम्बर ८ समेत तयार गर्न गराउन प्रतिवादीमध्येका कार्यालय प्रमुख ईन्द्रप्रसाद यादव र स्टोरकिपर राजेश्वर प्रसादको संलग्नता रहेको भन्ने पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा सुरु मिसिल संलग्न जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, पर्साको आर्थिक वर्ष २०६९/०७० को अन्तिम लेखापरीक्षणको प्रारम्भिक प्रतिवेदनको पेज नं.१०, सि.नं.२६ मा जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयले जयसवाल फार्मसीलाई औषधी खरिदबापत रू.१,४७,०००।- भुक्तानी दिएकोमा खरिद गरिएको औषधी जिन्सी खातामा दाखिला नभएको, बीजक कुन मितिमा जारी भएको हो सोसमेत नखुलेको, सो औषधी खरिद भएको भए सो पुस्त्याइँ गर्ने प्रमाण पेस गर्नुपर्ने अन्यथा असुलउपर गर्नुपर्ने भन्ने बेहोरा उल्लेख गरेर खरिद गरेको भनिएको औषधीको नाम र मूल्यसमेत खुलाएको पाइने ।

विवादित बिल नं.७०३ का सम्बन्धमा अन्तिम लेखापरीक्षण गर्ने अधिकारीले आफ्नो प्रतिवेदनमा उक्त औषधी खरिद भएको भन्ने कुरा पुष्टि गर्ने भरपर्दो प्रमाण पेस गर्ने र त्यस्तो प्रमाण पेस गर्न नसकेमा बिलको रकम उक्त असुलउपर गर्नुपर्ने भनी बेरुजु आँल्याएको अवस्थामा उक्त दुईवटा विकल्पमध्ये एउटा विकल्प कार्यान्वयन हुनुपर्ने देखियो । उक्त बिल नं. ७०३

मा उल्लेख भएको रकम नियमित हुन नसकेको अवस्थामा सम्बन्धित पदाधिकारीबाट असुलउपर हुन सक्ने अवस्था रहँदारहँदै बेरुजु भनी औँल्याएको सो रकमलाई प्रतिवादीहरूको मिलोमतोबाट भ्रष्टाचार गरेको भन्न मिल्ने देखिएन। भ्रष्टाचार र बेरुजु फरक फरक विषय हुन्। आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५ को दफा २(द) मा “बेरुजु भन्नाले प्रचलित कानूनबमोजिम पुन्याउनुपर्ने रीत नपुन्याई कारोबार गरेको वा राख्नुपर्ने लेखा नराखेको तथा अनियमित वा बेमनासिब तरिकारले आर्थिक कारोबार गरेको भनी लेखापरीक्षण गर्दा औँल्याइएको वा ठहन्याइएको कारोबार” भनी बेरुजुको परिभाषा गरेको देखिन्छ। उक्त परिभाषाको आधारमा हेर्दा बेरुजु व्यक्तिगत फाइदाको लागि गलत नियत राखी सरकारी सम्पत्ति मासे वा मास्न लगाएको अवस्था नभई सरकारी रकम खर्च गर्दा नियमित रूपमा राख्नुपर्ने, स्वेस्ता अद्यावधिक गर्न नसकेको कारण त्यस्तो सरकारी रकमको नियमितता र औचित्यता पुष्टि हुन नसकी अनियमित वा बेमनासिब तरिकाले आर्थिक कारोबार भएको भनी लेखापरीक्षणबाट औँल्याइएको अवस्था हो। बेरुजु रकमलाई सम्बन्धित निकायबाट सम्परीक्षण गराई वा बेरुजु रकम भुक्तानी भएपछि जसका नाममा बेरुजु औँल्याइएको हो त्यस्तो व्यक्तिले सो दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने।

तसर्थ, प्रतिवादीहरूले नक्कली बिल भरपाई प्रयोग गरी रकम हिनामिना गरेको भन्ने कुरा स्थापित हुन सकेको नदेखिँदा प्रतिवादीहरू ईन्द्रप्रसाद यादव, श्रीराम साह, सोनालाल प्रसाद चौरसिया र राजेश्वर प्रसादले आरोप दाबीबाट सफाई पाउने ठहन्याई विशेष अदालतबाट मिति २०७४।१२।१३ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : भगवती शर्मा ढुंगाना
कम्प्युटर: समी नेपाली

इति संवत् २०७७ साल असार ३ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं.३

१८

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७३-CI-००४८, निषेधाज्ञा, नजमा बेगम वि. नारायणी उपक्षेत्रीय अस्पतालसमेत

विपक्षी अस्पतालले भाडा रकम बुझी प्रहरी प्रशासनको आडमा घरकोठा खाली गर्न लगाएको भनी लिएको निवेदन जिकिरको सम्बन्धमा सम्झौताको म्याद समाप्त भएको कुरालाई स्वीकार गरेर म्याद थपको लागि अस्पतालमा निवेदन दिएर उक्त निवेदन अस्वीकार भएपछि निवेदकले आफूखुसी अस्पतालको काउन्टरमा रकम बुझाएको कार्यबाट सम्झौताको म्याद स्वतः लम्बिन सक्ने अवस्था रहन नसक्ने भनी उल्लिखित करारको यथावत् परिपालना गराइपाउँ भन्ने ०७२-FJ-००२९ को निवेदनमा आदेश फैसला हुँदा विवेचना भएको देखिएकोमा उक्त आदेश फैसलालाई प्रस्तुत निषेधाज्ञाको पुनरावेदनमा चुनौती दिन सकेको देखिँदै। करारको म्याद समाप्त भइसकेको देखिएको र करारको यथावत् परिपालनाको निवेदन खारेज भई सो अन्तिम भएर बसेको तथ्य निर्विवाद रहेको देखिएको छ। करारमा सिर्जित हक करारबाट समाप्त भइसकेको अवस्थामा करारबमोजिम सिर्जित हक कायम रहिरहन सक्ने। यसप्रकार यी पुनरावेदकले निषेधाज्ञाको निवेदनमा दाबी लिएको घरकोठामा निवेदकको निर्विवाद हक नभएको अवस्थामा दायर भएको निषेधाज्ञाको निवेदनबाट पुनरावेदकले कानूनी उपचार पाउन सक्ने नदेखिने।

यसरी निवेदिका एस.एस.कन्स्ट्रक्सनकी प्रोप्राइटर नजमा बेगम र विपक्षीमध्येका नारायणी उपक्षेत्रीय अस्पताल वीरगन्जबिच घरकोठा पसल कवल भाडामा लिनदिन भएको करारको अवधि समाप्त

हुनुपूर्व नै करार नवीकरण नहुने जानकारी निवेदक पक्षलाई दिएको देखिएको, करारको अवधि थप भएको नदेखिएको, करारबमोजिमको अवधि समाप्त भएपछि घरकोठा खाली गराउन अवलम्बन गरिने प्रक्रियाको सम्बन्धमा सामान्य कानून मुलुकी ऐन लागु हुने नभई विशेष कानून, करार ऐन, २०५६ आकर्षित हुने देखिएको, निवेदिकाको निर्विवाद कानूनी हकमा आघात पुगेको नदेखिएको र "कानूनी दायित्व र करारीय दायित्व अलग-अलग कुरा हुन् । करारीय दायित्वमा रिट क्षेत्र आकर्षित हुने स्थितिसमेत नदेखिने" भनी नरेशबहादुर सिंह विरूद्ध काठमाडौं नगरपालिका भएको परमादेशको रिट (ने.का.प.२०५३, नि.नं.६२८४, पृष्ठ ७७७) मा यसै अदालतबाट व्याख्यासमेत भएको देखिएकोले तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट निवेदन खारेज हुने ठहरी भएको फैसला मनासिब नै रहेको देखिएको ।

तसर्थ, निवेदकले निवेदन गरे अनुसारको निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुनेसम्मको अवस्थाको विद्यमानता नदेखिएकोले रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट भएको मिति २०७३।२।१२ को फैसला मनासिब रहेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ऋतबहादुर पुलामी मगर
कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति २०७६ साल मङ्सिर १२ गते रोज ५ शुभम् ।

१९

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७४-WO-०२२९, उत्प्रेषणलगायत, नजमा बेगम वि. स्वास्थ्य मन्त्रालयसमेत

निवेदिकाको संविधान तथा कानूनद्वारा प्रदत्त निर्विवाद हक अधिकारमा आघात पुगेको नदेखिनुका साथै प्रस्तुत रिट निवेदनमा करार (लिज) को अवधि थप गर्ने विषयको विवाद समावेश रहेको देखिएकोले करारबाट सिर्जित हकको विषयमा रिट क्षेत्राधिकारमा

प्रवेश गरी निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मनासिब देखिएन । यसका साथै करारको यथावत् परिपालना गरिपाउँ भनी निवेदिकाले दायर गरेको निवेदन खारेज भई अन्तिम भएको तथ्य लुकाई प्रस्तुत निवेदन दिएको देखिएको र सो निवेदन खारेज भएपश्चात् पनि आफूले करारबमोजिम पालना गर्नुपर्ने सर्तअनुरूप सटर कवल हस्तान्तरण नगरी मुद्दामाथि मुद्दा दिई अनधिकृतरूपमा कब्जा गरिरहने प्रवृत्तिलाई प्रोत्साहन गर्नेगरी रिटक्षेत्र आकर्षित हुन सक्ने नदेखिने ।

तसर्थ, निवेदक पक्षको संविधान तथा कानून प्रदत्त निर्विवाद हक अधिकारमा आघात पुग्न गएको नदेखिएको, निवेदिका र विपक्षीमध्येका नारायणी उपक्षेत्रीय अस्पताल वीरगन्जबिच मिति २०६७।३।२० मा भएको करार सम्झौताबमोजिमको ५ वर्षको करार अवधि समाप्त भइसकेको देखिएको, करार अवधि थप गर्ने निवेदक पक्षको मागमा अर्को पक्ष सहमत हुन नसकेकोले करार गर्न बाध्यात्मक अवस्था सिर्जना गर्न मिल्ने अवस्था नरहेको र प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षीहरूउपर करारीय दायित्व नरहेको अवस्थाको विद्यमानता रहेको देखिँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने युक्तियुक्त आधार र कारण रहेको नदेखिएकोले रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: ऋतबहादुर पुलामी मगर
कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १२ गते रोज ५ शुभम् ।

२०

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७४-WO-०५८८, उत्प्रेषण, देवीबहादुर बुढाथोकी वि. विनोद खत्रीसमेत

मिति २०७३।३।३० मा भएको दुर्घटनाको क्षतिपूर्तिको विषयमा मिति २०७३।५।७ मा पक्षहरूबिच सहमति भएको देखिएको छ । क्षतिपूर्ति भराउने कार्य अन्यायपूर्ण भएको भनी मिति २०७४।१।१४ मा

सहमति भएको डेढवर्षभन्दा बढी समयपछि मात्र रिट निवेदकले निवेदन लिई अदालत प्रवेश गरेको देखियो । मिति २०७३।३।३० मा दुर्घटना भएपश्चात् सोबाट भएको क्षतिको यथार्थ छानबिन गरी यकिन गर्न र दायित्व निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा आफूले यस्ता प्रयास गरेको भनी निवेदनमा उल्लेखसम्म पनि गर्न सकेको देखिँदैन । यसप्रकार प्रयास पनि नगरी चुप लागेर बसेको र ढिला गरी असाधारण अधिकारक्षेत्र प्रवेश गर्नुको कारणसमेत रिट निवेदनमा उल्लेख गर्नसकेको नपाइने ।

तसर्थ, यी रिट निवेदकको तर्फबाट नेपाल ट्रक कन्टेनर व्यवसायी संघ र विपक्षीमध्येका बा.१२.च.२८८८ नं.को बोलेरो जिपका हालको साहु वृजेशकुमार चौरसियाबिच मिति २०७३।५।७ गते क्षतिपूर्ति भराउने विषयमा भएको सहमति लुकाई दायर भएको रिट निवेदनमा सफा हातको अभाव देखिनुका साथै उचित आधार र कारण बिना अनुचित विलम्ब गरी दायर भएको रिट निवेदनबाट मागबमोजिमको उपचार प्रदान हुनसक्ने देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: ऋतबहादुर पुलामी मगर

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १२ गते रोज ५ शुभम् ।

२१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७६-RC-००३४, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. साङ्केतिक नाम मिसाड भन्ने आकाश

प्रतिवादी साङ्केतिक नाम मिसाड भन्ने आकाशउपर मौकामा परेको किटानी जाहेरी दरखास्त, घटनास्थल मुचुल्का, प्रतिवादीले पीडित साङ्केतिक नाम भोजपुर ०७-(ण) लाई जबरजस्ती करणी गरेको हो भनी प्रतिवादी साङ्केतिक नाम मिसाड भन्ने आकाशले अनुसन्धानको क्रममा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष मौकामा गरेको साबिती बयान, पीडित साङ्केतिक

नाम भोजपुर ०७-(ण) लाई करणी गरेको स्वीकार गरी प्रतिवादी साङ्केतिक नाम मिसाड भन्ने साङ्केतिक नाम आकाशले सुरु अदालतमा गरेको बयान, मौकामा भएको घटना विवरण कागज एवं वस्तुस्थिति मुचुल्का कागज, घटनास्थल तथा खानतलासी बरामदी मुचुल्का, प्रतिवादी साङ्केतिक नाम आकाशले मलाई जबरजस्ती करणी गर्न खोज्दा मैले धेरै प्रतिवाद गरे पनि अब तेरो बालबच्चा हुँदैन, करणी गर्न दे नत्र तलाई खुकुरीले काट्छु भन्दै डर त्रास देखाई जबरजस्ती करणी गरेको हो भनी जाहेरवाला पीडित साङ्केतिक नाम भोजपुर ०७-(ण) ले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्रसमेतबाट यी प्रतिवादी साङ्केतिक नाम मिसाड भन्ने आकाशले आफ्नै आमा साङ्केतिक नाम भोजपुर ०७-(ण) लाई जबरजस्ती करणी गरेको पुष्टि हुन आएको देखिँदा प्रतिवादीको अनुसन्धान अधिकारी र अदालतसमक्षको बयान बेहोरा, जाहेरवाली तथा घटनाविवरण कागज गर्ने र वस्तुस्थिति मुचुल्कामा बस्ने मानिसहरूको बकपत्र बेहोरासमेतका मिसिल संलग्न प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन र विश्लेषणका आधारमा सुरु अदालतबाट निज प्रतिवादीलाई हाडनातामा करणीको कसुरमा जन्मकैदको सजाय हुने र पीडित जाहेरवालीले प्रतिवादीबाट रु.१,००,०००।-(एक लाख) क्षतिपूर्तिसमेत भराइ पाउने ठहर्छाई भएको फैसला मनासिब देखिने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको उच्च अदालत विराटनगर, धनकुटा इजलासबाट मिति २०७६।०२।१५ मा भएको फैसला साधकको रोहबाट जाँच गर्दा मिलेकै देखिएकोले साधक सदर हुने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): कृष्णप्रसाद अधिकारी
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७७ साल आषाढ ७ गते रोज १ शुभम् ।

२२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री नहकुल सुवेदी, ०७७-WH-०३४६, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, राजन राई भन्ने जगतबहादुर राई वि. उच्च अदालत

पाटनसमेत

निवेदक राजन राई भन्ने जगतबहादुर राईसमेत विरूद्ध नेपाल सरकारका तर्फबाट उच्च अदालत पाटनमा दायर भएको मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार एवं सङ्गठित अपराध मुद्दामा सो अदालतबाट प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश भई जारी भएको म्याद सूचना काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७६।१०।२० मा तामेली गर्दा कानूनले तोकेको रीत प्रक्रिया अवलम्बन गरी तामेल भएको नदेखिएको र निजको नाउँको म्याद पुनः रीतपूर्वक तामेल गराउने कार्य भएको नदेखिँदा निजलाई रीतपूर्वकको सुनुवाइको अवसर नै नदिई उच्च अदालत पाटनबाट प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त प्रतिकूल कारबाही र फैसला भएको देखियो । तसर्थ, निवेदक राजन राई भन्ने जगतबहादुर राईको नाउँमा उच्च अदालत पाटनबाट ०७५-CS-१४७५ को मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार एवं सङ्गठित अपराध मुद्दामा जारी भई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट तामेल गरिएको भनिएको विवादित मिति २०७६।१०।२० को प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशको सूचना म्याद तामेली र सुरु जिल्ला अदालतबाट सफाई दिनेगरी भएको फैसला उल्टी गरी यी निवेदकलाई सजाय ठहर गरेको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७६।१२।२२ को फैसला एवम् सो फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७७।१२।२७ मा यी निवेदकलाई थुनामा राख्न पठाइएको पत्र/थुनुवा पुर्जासमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । यसप्रकार निवेदन मागबमोजिम उच्च अदालत पाटनको मिति २०७६।१०।२० को म्याद तामेली र मिति २०७६।१२।२२ को फैसला नै बदर भएको अवस्थामा सो फैसलाउपर यी निवेदकको नाउँमा जारी भएको मिति २०७७।०६।१२ को पुनरावेदनको म्याद तामेलीको रीत बेरितका सम्बन्धमा केही बोलिरहनुपर्ने अवस्था देखिएन । यसरी निवेदकलाई सजाय ठहर

गर्नेगरी उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला नै बदर भएको अवस्थामा सो फैसलाको आधारमा रहेको थुनालाई कानूनी थुना भनी मान्न मिल्ने नदेखिँदा उक्त गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरिदिने गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

अब प्रतिवादी राजन राई भन्ने जगतबहादुर राईलाई कारागार कार्यालय, डिल्लीबजारबाट उच्च अदालत पाटनमा उपस्थित गराई सो अदालतबाट मिति २०७६।८।८ मा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४० (३) बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाउने गरी भएको आदेशको म्याद सूचना बुझाई / तामेल गरी गराई यी निवेदक राजन राई भन्ने जगतबहादुर राईलाई अन्य मुद्दा वा कारणबाट थुनामा राख्न नपर्ने भए प्रस्तुत मुद्दामा थुनाबाट मुक्त गरिदिनु र जो जे प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्छ सो पूरा गरी पुनः कानूनबमोजिम फैसला गर्नु भनी उच्च अदालत पाटनका नाउँमा परमादेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: नवीनकुमार यादव

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७८ साल आषाढ १४ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ४

२३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७२-WO-०५२७, अधिकारपृच्छासमेत, कृष्णप्रसाद चौलागाई वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

कसैको अधिकार वा पद अनधिकृतरूपमा खोसिएमा पीडित पक्षको तर्फबाट अधिकारप्रेक्षाको आदेश जारी गरिपाउनको लागि अदालतसमक्ष निवेदन दिइनुपर्छ । तर सार्वजनिक सरोकार भएको कुनै पदमा गैरकानूनी रूपमा नियुक्ति गरिएको अवस्थामा भने सो विवादको विषयमा सरोकार एवं सम्बन्ध रहेको कोही

व्यक्तिले निवेदन दिन सक्ने ।

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत पदमा प्रा.डा. गोविन्दराज पोखरेललाई हटाई सुशील ज्ञवालीलाई नियुक्ति गरिएको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७२।१।१० को निर्णय बदर गरिपाउँ भन्ने प्रस्तुत रिट निवेदन दाबी रहेकोमा उक्त निर्णयबमोजिम नियुक्त हुनुभएका सुशील ज्ञवालीलाई हटाई मिति २०७३।१।२७ मा यिनै प्रा. डा. गोविन्दराज पोखरेललाई पुनः सोही प्राधिकरणमा नियुक्त गरिएको देखिएकोले उक्त मिति २०७२।१।१० को निर्णय बदर गर्नुको कुनै अर्थ रहेन । तत्पश्चात् सो प्राधिकरणको प्रमुख कार्यकारी पदमा युवराज भुषालले नियुक्ति पाई त्यसपछि मिति २०७५।४।२९ को निर्णयबाट सुशील ज्ञवालीलाई नियुक्त गरिएको सो नियुक्ति निर्णयउपर कुनै दाबी नरहेको परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तुत निवेदनको औचित्यता समेत समाप्त भइसकेको हुँदा निवेदन मागबमोजिम अधिकारपृच्छालगायतको आदेश जारी गर्न नमिल्ने । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

फैसला तयार गर्ने:- शा.अ. कल्याण खड्का

कम्प्युटर: देबिमाया खतिवडा (देबिना)

इति संवत् २०७६ साल माघ १ गते रोज ४ शुभम् ।

२४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७७-WH-०२३५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, अर्जुन पौडेल वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त बालाजु

निवेदकउपर विरबहादुर तामाङको किटानी जाहेरी दरखास्त परी मिति २०७७।१।०।२१ मा रीतपूर्वकको जरूरी पक्राउ पुर्जा दिई निजको स्वास्थ्य परीक्षणसमेत गराई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७७।१।०।२१ गतेदेखि लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन ७ (सात) र त्यसपछि पनि पटकपटक म्याद थप भई यी निवेदकउपर काठमाडौं जिल्ला अदालतमा अभियोग पत्र दायर भई मिति २०७७।१।१।१७ मा

पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने गरी थुनछेक आदेशसमेत भइसकेको भन्ने पेसीका दिन इजलाससमक्ष पेस भएको काठमाडौं जिल्ला अदालतको सक्कल मिसिलबाट देखिने ।

साधारण क्षेत्राधिकारअन्तर्गत उपचारको मार्ग भएसम्म असाधारण क्षेत्राधिकार आकर्षित हुँदैन भन्ने रिट क्षेत्राधिकारसम्बन्धी अवधारणाको आधारभूत सिद्धान्त हो । सोहीबमोजिम नेपालको संविधानको धारा १३३ (२) मा पनि उपचारको कुनै व्यवस्था नै नभएको अवस्थामा वा उपचारको व्यवस्था भए पनि त्यस्तो उपचार अपर्याप्त वा प्रभावहीन देखिएको अवस्थामा मात्र यस अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी उपचार प्रदान गर्न सक्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको देखिन्छ । रिट निवेदकलाई पुर्पक्षको लागि थुनामा राख्ने गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको आदेशउपर चित्त नबुझे कानूनबमोजिम उच्च अदालतमा निवेदन दिन सक्ने साधारण उपचारको मार्ग कायमै रहेको देखिने ।

कुनै पनि फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तलाई नियन्त्रणमा राखी अनुसन्धान, छानबिन प्रक्रिया अगाडि बढाउनुपर्ने सम्बन्धित निकायको कानूनी कर्तव्य नै हो । नेपालको संविधानको धारा १७ मा कानूनबमोजिम बाहेक कुनै पनि व्यक्तिलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट वञ्चित गरिने छैन भनी मौलिक हक प्रदान गरिएको देखिन्छ । नागरिकको मौलिक हकको हनन भएमा नेपालको संविधानको धारा १३३ (२) (३) बमोजिम सर्वोच्च अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी उपयुक्त आदेश जारी गरी नागरिकको मौलिक हकको प्रचलन गराउनुपर्दछ । सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ (क) मा "बदनियत, प्रवृत्त भावना लिई, कानूनविपरीत वा अनिवार्यरूपमा पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि पालना नगरी बन्दीलाई थुनामा राखेको देखिएमा बन्दीलाई थुनाबाट छोड्ने आदेश दिन सक्ने छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको

देखिन्छ। प्रस्तुत विवादमा निवेदकले कसुर गरेको भनी जाहेरी दरखास्त परी रीतपूर्वक अभियोग पत्र दायर भई निवेदकलाई ज्यान मार्ने उद्योग र डाँका मुद्दामा पुर्पक्षको लागि काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको थुनछेक आदेशानुसार थुनामा रहेको अवस्था हुँदा उक्त थुना गैरकानूनी देखिन आएन। अतः कानूनबमोजिम भएको कामकारबाहीबाट निवेदकको संविधान एवं कानून प्रदत्त हकाधिकार हनन भएको नदेखिँदा निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिने।

तसर्थ, बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नु नपर्ने।

इजलास अधिकृत: दिपक पोखरेल

कम्प्युटर: देबिमाया खतिवडा (देबिना)

इति संवत् २०७७ साल चैत्र ३ गते रोज ३ शुभम्।

२५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७७-WH-०२४९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, जोकर पाख्रिन वि. उच्च अदालत पोखरासमेत

निवेदक / प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन चोरी महलको १४(४) नं. बमोजिम ६ (छ) वर्ष कैद र रु. ६९,५७,१०२।५०- जरिवाना हुने ठहरी मिति २०७०।५।३० मा फैसला भएको र यी निवेदक मिति २०६८।४।३ देखि थुनामै रहेको देखिँदा लागेको कैद वर्ष ६ (छ) भुक्तानका लागि मिति २०७४।०४।२ सम्म कैदमा राखी २०७४।०४।३ गते कैदमुक्त हुने जरिवाना नबुझाए जरिवानाबापत ४ (चार) वर्ष कैद हुने हुँदा २०७८।०४।२ गतेसम्म कैदमा राखी २०७८।०४।३ गते बाट कैदमुक्त हुने गरी कैदी पुर्जा दिएको देखिन्छ। हाल प्रचलित मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा २४४ मा डाँका गर्न नहुने भनी सोही दफाको उपदफा (१) र (२) बमोजिम चोरी गरेमा डाँका गरेको मानिने

भनी परिभाषित गरेको र सोही दफाको उपदफा ३ खण्ड (ख) मा उपदफा २ को खण्ड (ग) वा (घ) बमोजिम कसुर भए ५ देखि १० वर्षसम्म कैद र पचासहजार रुपैयाँदेखि एकलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन सक्ने व्यवस्था रहेको र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२)(ख) मा कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नुपर्दा सोही कानूनबमोजिम नै गर्नुपर्ने तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको परिप्रेक्ष्यमा यी निवेदकको हकमा फैसला कार्यान्वयन हुने देखिने।

अतः निवेदकको उल्लिखित मुद्दामा निजलाई लागेको कैद ६ वर्ष मिति २०७४।४।२ मा भुक्तान भइसकेको र जरिवानाको हकमा हालसम्म ३।०८।०९ दिन थप कैद बसेको देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा यी निवेदकलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ बमोजिम अधिकतम एक लाख रुपैयाँसम्म मात्र जरिवाना हुनसक्ने भएकोले मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १६९ बमोजिम दैनिक रु.३००।- ले हुने रु.९,००,०००।- जरिवानाबापतको कैदसमेत भुक्तान भइसकेको देखिँदा अब यी निवेदकलाई थुनामा राख्नुपर्ने कुनै आधार र कारणसमेत देखिएन। मुलुकी अपराध संहिता २०७४ तथा केही कानून संशोधन एकीकरण समायोजन तथा खारेज गर्ने ऐन, २०७४ बमोजिम सुविधा पाउँ भनी निवेदन नदिएकै कारणले मात्र कानूनले तोकेभन्दा बढी थुनामा राखिएको कार्यलाई कानूनसम्मत थुनामा राखिएको भन्न नमिल्ने।

तसर्थ, रिट निवेदक जोकर पाख्रिनलाई डाँका चोरी मुद्दामा ठहर भएको कैद र जरिवानाबापत हुन आउने कैदसमेत हाल प्रचलित कानूनी व्यवस्थाबमोजिम निजले भुक्तान गरिसकेको देखिएको

अवस्थामा निवेदक जोकर पाख्रिनलाई तनहुँ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।७।११ मा ठेकिएको कैदी पुर्जा कानूनबमोजिम नभएकोले उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । निवेदकलाई विपक्षीबाट थुनामा राख्ने गरी भएको कार्य हाल प्रचलित कानूनबमोजिमको नभई गैरकानूनी देखिँदा निवेदक जोकर पाख्रिनलाई सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ (क) र (ख) बमोजिम थुनामुक्त गरिदिनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत:- दिपक पोखरेल

कम्प्युटर: देबिमाया खतिवडा (देबिना)

इति संवत् २०७७ साल चैत्र ३ गते रोज ३ शुभम् ।

२६

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-१२०३, १२४१, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. हस्तबहादुर कार्की, हस्तबहादुर कार्की वि. नेपाल सरकार

भवितव्य एक आकस्मिक र अप्रत्याशित दुर्घटनाको रूपमा रहने हुँदा यसमा आपराधिक मनसायको पूर्णतः अभाव हुनुका साथै मानिस मर्न सक्ने प्रकृतिको कार्य भएको नहुने । भवितव्यबाट ज्यान गएको हो भनी दाबी लिइरहँदा दाबी लिने व्यक्तिले आफूबाट भएको कार्य कसैलाई हानि पुग्नुसक्ने प्रकृतिको थिएन तथा उक्त कार्य कानूनले निषेध गरेको कार्य थिएन र उक्त कार्य गर्दा उचित सर्तकता अपनाइएको थियो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्नुपर्ने ।

आवेश प्रेरित हत्याको वारदात कायम हुनको लागि ज्यान मार्ने मनसाय हुनु हुँदैन । मृतक र प्रतिवादीबिच ज्यान लिनुपर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी रहेको भन्ने पनि देखिनु हुँदैन । त्यसका अतिरिक्त वारदातमा जोखिमी हतियारको प्रयोग भएको हुनु नहुने । प्रतिवादीले ज्यान मार्ने षड्यन्त्र गरेको,

सोबमोजिमको योजना बनाएको, योजनाबमोजिम तयारी गरी मार्नेसम्मको कार्य भएको भन्ने कहिँकतैबाट देखिन नहुने । प्रतिवादीको ज्यान लिने मनसाय नभई तत्काल आवेशमा आई कार्य हुनु पुगेको हुनुपर्छ । ज्यान मार्ने प्रयोजनको लागि मृतक भाग्न उम्कन नपाउने गरी बाटो गाँडा छेकी, थुनी, रोकी प्रहार गरेको भन्नेसमेत देखिनु नहुने । मृतक र प्रतिवादीबिच कुनै विषयमा विवाद हुँदा तत्काल उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी आत्म नियन्त्रण गुमाई उत्तेजित भई कुनै कार्य गर्दा तत्कालै वा घाइते भएकोमा उपचारको क्रममा मानिस मरेको देखिनुपर्ने ।

वारदातको दिन जाहेरवालीले यी प्रतिवादीलाई घर ढिला आएको विषयलाई लिएर प्रतिवादी र जाहेरवालीबिच आपसमा वादविवाद तथा झै-झगडा भई एक आपसमा कुटपिटसमेत हुने क्रममा प्रतिवादीले तत्काल उठेको रिसको आवेगमा आई बसिलाले जाहेरवालीलाई प्रहार गर्दा बसिलाको पछाडिपट्टिको गह्रौं भागले जाहेरवालीको साथमा रहेको ६ महिनाको छोरा सागर कार्कीको टाउकोमा लाग्न गई सोही चोटको कारण उक्त बच्चाको मृत्यु भएको भन्ने देखिँदा तत्कालीन पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट प्रतिवादीलाई साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम आवेशप्रेरित हत्यामा १० वर्ष कैद हुने ठहरी भएको फैसला अन्यथा नदेखिने ।

तसर्थ, तत्काल उठेको रिसको आवेगबाट प्रेरित भई जाहेरवालीलाई प्रहार गर्ने सन्दर्भमा जाहेरवालीको साथमा रहेको बालक छोरालाई लाग्न गई मृत्यु भएकोले प्रतिवादी हस्तबहादुर कार्कीलाई साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने ठहरी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।०३।२४ मा भएको फैसला सदर हुने ठहरी तत्कालीन पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०७३।४।२८ मा भएको फैसला

मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: हेमा पाण्डे

कम्प्युटर: देबिमाया खतिवडा (देबिना)

इति संवत् २०७७ साल साउन १४ गते रोज ४ शुभम् ।

२७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.

श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७८-WH-००२०,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, शत्रुधनप्रसाद कुशहवा भन्ने शत्रुधन सिन्हा वि. उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जसमेत

रिट निवेदकउपर चलेको आपराधिक उपद्रवको मुद्दामा प्रचलित फौजदारी कानूनले निर्देश गरेअनुरूपको अनुसन्धान एवं अभियोजनपश्चात् मुद्दाको पुर्पक्षको सन्दर्भमा निजलाई थुनामा राखी मुद्दाको काम कारबाही अघि बढाउने गरी जिल्ला अदालतबाट भएको थुनछेक आदेश उच्च अदालतबाट समेत परीक्षण भइसकेको देखियो । साधिकार निकायबाट अनुसन्धान अभियोजन भई मुद्दाको पुर्पक्षका क्रममा भएको थुनछेक आदेशअनुरूप निवेदक थुनामा रहेको देखिन्छ । जहाँसम्म वारदातमा आफ्नो संलग्नता नरहेको, आफूले इन्कारी बयान गरेको, घटनाको प्रत्यक्षदर्शी कोही नभएको, आफ्नो पक्षका प्रमाणको यथोचित मूल्याङ्कन नभएको भन्ने जस्ता निवेदन जिकिर छन् सो सम्बन्धमा सोही मुद्दाकै रोहमा उक्त कुरालाई विवेचना हुने र निजको कसुरमा संलग्नता रहे नरहेको कुराको न्यायिक परीक्षण सोही मुद्दाबाटै हेरिने विषय हुन् ।

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनको रोहमा सम्बद्ध मुद्दाको प्रमाणको परीक्षण, विवेचना एवं यथोचित मूल्याङ्कन हुने विषय होइन । बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट जारी हुने आधार भनेको गैरकानूनी थुना विरुद्ध हो । मानव अधिकारको संरक्षण तथा व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रताको रक्षाका लागि बन्दीप्रत्यक्षीकरणको

आदेश जारी हुन्छ । विशेषतः गैरकानूनी थुनाका विरुद्ध जारी हुने यो रिटमा प्रमाणको परीक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने नभई थुना गैरकानूनी हो, होइन ? सोही विषयमा केन्द्रित भएर हेरिने ।

गैरकानूनी थुनाको वर्गीकरण र छुट्टै सूची तयार गर्ने कार्य कठिन हुने भए पनि सामान्यतया कानूनले कसुर नमानिने कार्य गरेबापत थुनामा राखेको, कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी थुनामा राखेको, पर्याप्त सुनुवाइको मौका नदिई तथा बदनियत र प्रवृत्त भावना लिई पूर्वाग्रहपूर्ण ढङ्गले अर्थात् प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत थुनामा राखेको, कानूनले तोकेभन्दा बढी सजाय गर्ने गरी थुनामा राखेको, अधिकार क्षेत्रविहीन निकाय वा व्यक्तिले थुनामा राखेको जस्ता अवस्थालाई गैरकानूनी थुनाको रूपमा लिन सकिने ।

तसर्थ, सुरु बारा जिल्ला अदालतबाट निवेदक प्रतिवादीलाई थुनछेक आदेश गरी पुर्पक्षको लागि थुनामा राख्ने गरी मिति २०७८।३।२५ मा भएको आदेश सदर गर्ने गरी उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट मिति २०७८।४।१४ मा आदेश भएको पाइन्छ । सुरु जिल्ला अदालत र उच्च अदालतबाट तत्काल प्राप्त प्रमाणहरूको आधारको बारेमा विवेचना गरी थुनामा राख्ने आदेश भएको पाइन्छ । मातहत अदालतमा विचाराधीन रहेको सो मुद्दामा देखिएका प्रमाणहरूको आधार कारणको बारेमा अहिले थप विवेचना गर्नु मनासिब देखिन आउँदैन । अतः निवेदकलाई गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेको भन्ने देखिन नआएकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत:- इन्द्रबहादुर कठायत

कम्प्युटर: राधिका घोरासाइने

इति संवत् २०७८ साल असोज १८ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ५

२८

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७७-WO-००१५, परमादेशसमेत, डिल्लीबहादुर बुढाथोकीसमेत वि. महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ११७(२) बमोजिम "सर्वसाधारणको ठगी वा सर्वसाधारणको सम्पत्तिको हानि, नोकसानी वा वैदेशिक रोजगारीसम्बन्धी मुद्दामा प्रतिवादी र पीडित दुवैले मिलापत्रगराइपाउँभनीसम्बन्धित सरकारीवकिलसमक्ष दिएको निवेदनउपर" विचार गरी कानूनबमोजिम उचित निकास दिनु सम्बन्धित पदाधिकारी (सरकारी वकिल) को कर्तव्य बन्दछ । कुनै नागरिकले कानूनी आधार देखाई कुनै विषयमा निकासका लागि अनुरोध गरेको अवस्थामा कानूनबमोजिम उचित निकास दिने वा मागबमोजिम निकास दिन नमिल्ने भए सोही कारण जनाई निवेदकलाई जनाउ दिने कार्य गर्नु सार्वजनिक उत्तरदायित्व रहेका पदाधिकारीहरूको जिम्मेवारी पनि हो । यस अवस्थामा निवेदकहरूले दर्ता गर्न ल्याएको निवेदन दर्ता पनि नगर्ने, दरपिठ पनि नगर्ने कार्यलाई मनासिब ठान्न नमिल्ने ।

अतः निवेदकहरू मुद्दा मिलापत्र गरिपाउँ भनी निवेदन दिन आएमा सो निवेदन दर्ता गरी बैकिङ्ग कसुरसम्बन्धी निवेदकले उल्लेख गरेको उपर्युक्त अनुसारको मुद्दामा मिलापत्र गर्न मनासिब हुने हो वा होइन ? मिलापत्रका लागि आदेश दिनुपर्ने वा नपर्ने के हो ? भन्ने सम्बन्धमा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ११७ (२) समेतका कानूनी व्यवस्थाबमोजिम हेरी, यकिन गरी मिलापत्रका लागि अनुमति / सहमति दिने वा नदिने कुराको जनाउ निवेदकहरूलाई दिनु भनी प्रत्यर्थाका नाउँमा परमादेश

जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: मोहनप्रसाद बेल्लासे

कम्प्युटर: विजय खड्का

इति संवत् २०७७ साल माघ ८ गते रोज ५ शुभम् ।

२९

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CR-११८२, भ्रष्टाचार (घुस / रिसवत), नेपाल सरकार वि. रमेशकुमार तामाङ

प्रतिवादी रमेश कुमार तामाङले उपर्युक्तअनुसारको रु. ५०,०००।- घुस / रिसवतको रूपमा लिएको भन्ने तथ्य उजुरवालाले मुद्दामा अनुसन्धानको क्रममा गरेको निवेदन तथा कागजमा सम्म खुलाइएको देखिन्छ । प्रतिवादीले उक्त रकम सापटीस्वरूप लिएको भनी जिकिर गरेको पाइयो । उजुरकर्ता रामकृष्ण हुमागाईंले विशेष अदालतमा बकपत्र गर्दा भने मेरो उजुरी ४/५ दिनसम्म दर्ता नभएको र यी प्रतिवादी रमेशकुमार तामाङसँग करिब १ वर्षदेखिको चिनजान भएको कारणले निजले मसँग रु. ५०,०००।- सापटी माग गर्दा मसँग घुस मागेको ठानी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा उजुरी गरी रकम ल्याई दिएको हुँ भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । अदालतमा बकपत्र गर्दा स्वयम् उजुरवालाले रकम सापटीस्वरूप दिएको हो भनी जिकिर गरेको हुँदा निज स्वयम्ले आफ्नो पूर्वकथन खण्डन गरेको पाइयो । उजुरीकर्ताको प्रारम्भिक कथनबाहेक अन्य कुनै प्रमाणबाट घुस / रिसवतबापत अर्थात् रिसवत लिने उद्देश्यले रकम लिने-दिने कार्य भएको हो भनी पुष्टि हुने आधार देखिँदैन । प्रमाणमा पेस गरिएको उजुरवाला र प्रतिवादीबिच भएको भनिएको टेलिफोन संवादको बेहोरा हेर्दा पनि प्रतिवादीले उजुरवालसँग घुस / रिसवत स्वरूप नै उक्त रकम माग गरेको वा लिएको हो भन्न सकिने अवस्था देखिएन । यस अवस्थामा प्रतिवादीले उजुरवालाबाट रकम बुझी लिएको हुँदा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३ बमोजिमको

कसुर गरेको हो भनी शङ्का र अनुमान गरी कसुर ठहर गर्नु न्यायोचित नदेखिने।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ५ को उपदफा (१) मा "आफू बहाल रहेको पदअनुसार सम्पादन गर्नुपर्ने कुनै काममा कुनै प्रकारले असर पर्न सक्ने गरी कुनै राष्ट्रसेवकले कसैबाट नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको पूर्वस्वीकृति नलिई आफूले वा आफ्नो परिवारको कुनै सदस्य वा अरू कसैद्वारा कुनै प्रकारको दान, दातव्य, उपहार, कोसेली, चन्दा वा कुनै किसिमको लाभ स्वीकार गर्ने वा आफू बहाल रहेको पदअनुसार सम्पादन गर्नुपर्ने कामसँग सम्बन्धित व्यक्तिसँग सापटी लिने राष्ट्रसेवकलाई कसुरको मात्राअनुसार तीन महिनादेखि छ महिनासम्म कैद गरी बिगो जफत गरिने छ" भन्ने प्रावधान रहेको छ। उल्लिखित प्रावधानबाट "आफू बहाल रहेको पदअनुसार सम्पादन गर्नुपर्ने कामसँग सम्बन्धित व्यक्तिसँग सापटी लिने राष्ट्रसेवकलाई कसुरको मात्राअनुसार" सजाय हुन सक्ने नै देखिन्छ। सोही प्रावधान प्रतिकूल हुनेगरी प्रत्यर्थी प्रतिवादी रमेशकुमार तामाङले सेवाग्राही रामकृष्ण हुमागाईबाट रकम सापटी लिएको देखियो। तसर्थ, प्रतिवादीलाई उक्त ऐनको दफा ५(१) बमोजिम सजाय हुने ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसलामा कुनै कानूनी त्रुटि नदेखिने।

प्रतिवादी रमेशकुमार तामाङलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ५ बमोजिम ३ (तीन) महिना कैद हुने ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसलाउपर निज प्रतिवादीको यस अदालतमा कानूनका म्यादभित्र पुनरावेदन पर्न आएको देखिँदैन। विशेष अदालतबाट भएको फैसलाको कारणबाट कुनै गम्भीर अन्याय परेको अवस्था छ भनी मान्न सकिनेसम्मको स्थितिसमेत देखिन आएन। तसर्थ, प्रत्यर्थीतर्फका विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताहरूले जिकिर गर्नुभएअनुसार निज रमेश कुमार तामाङलाई सजाय हुने ठहर भएतर्फ मुलुकी

फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४४ समेतका प्रावधानका सन्दर्भमा थप विचार गरिरहन पर्ने।

अतः प्रतिवादी रमेशकुमार तामाङलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ५ बमोजिम कसुरदार ठहर गरी सजाय गरेको विशेष अदालतको मिति २०७३/८/२६ को फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: प्रदीपकुमार उपाध्याय

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७८ साल श्रावण १९ गते रोज ३ शुभम्।

३०

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७१-CR-०७६०, ०७१-CR-०७६१, ०७१-CR-०७६२, जिउ मार्से बेच्ने, सुनबहादुर लामा वि. नेपाल सरकार, चोलाराज दाहाल वि. नेपाल सरकार, राजन खत्री वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक / प्रतिवादीहरू सुनबहादुर लामा र चोलाराज दाहालको हकमा निजहरू घटनास्थलमा प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न रहेको भन्ने मौकाको कागज, प्रतिवादी चोलाराज दाहालले मसमेतको मिलेमतोमा प्रतिवादी लोकप्रिय सुनुवार र भुपाल सुनुवारसमेतले यो केटालाई अपहरण गरी कब्जामा राख्न सके धेरै पैसा झार्न सकिन्छ पछि बाँडीचुँडी खाउला भनी प्रतिवादीहरूको सल्लाह र सहयोगमा मसमेतले निज बालक सोनाम छिरिङलाई निजको अभिभावकको मन्जुरी बेगर छुटाई अपहरण गरी कब्जामा राखेको भनी प्रतिवादी सुनबहादुर लामाले सोनाम छिरिङ शेर्पालाई हामीले अपहरण गरी ल्याएका हौं, निजको आमासँग रु.दश लाख मागेका छौं, उक्त रकम आएपछि बाडाँला भनेपछि मोटो रकम पाइने लोभमा परी पीडितलाई अपहरण गरेको हो भनी प्रतिवादीहरूले गरेको बयान र त्यसलाई समर्थन गर्ने प्रतिवेदकहरू प्र.नि. प्रताप कुमार गुरुङ, प्र.स.नि. आडकाजी शेर्पाले अदालतमा आई

गरिदिएको बकपत्रसमेतबाट अपराधमा संलग्न भएका होइनन् भन्न सकिएन। अपराधिक कार्यमा उनीहरूको प्रत्यक्ष संलग्नता देखिएकोले जिउ मार्स्ने बेच्ने महलको २ नं. अनुसार कसुरदार देखियो। सजायतर्फ हेर्दा, पुनरावेदन अदालत पाटनबाट निज प्रतिवादीहरूलाई २ (दुई) वर्ष कैद र रु. ५००।- (पाँच सय) जरिवाना ठहर गरेकोमा मिसिल संलग्न प्रमाणका आधारमा तथा निज पीडितलाई कुनै भौतिक क्षति नपुऱ्याएको तथा फिरोती माग्ने कार्य मात्र भएको, पूरा हुन बाँकी रहेको र अपराधमा प्रतिवादीहरूको हिंसात्मक संलग्नतासमेत नदेखिएकोले पुनरावेदन अदालतबाट भएको कैद सजायलाई परिवर्तन गरी जिउ मार्स्ने बेच्नेको महलको २ नं. अनुसार १ (एक) वर्ष कैद र रु. ५००।- (रु.पाँच सय) जरिवाना हुने।

अर्का पुनरावेदक / प्रतिवादी राजन खत्रीको हकमा निजको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा निजलाई भुपाल भन्ने सूर्य राई सुनुवारले निज पीडितको बुबासँग १० लाख लिन छ, ऊ अमेरिकामा रहेको र निजको श्रीमतीसँग लिन गाह्रो भएकोले छोरालाई गेस्ट हाउसमा राखेको हो, पुलिससमेत सबै मिलाएको छु, तिमीले रुड्नेसम्म हो, सोबापत दस बिस हजार दिउँला भनी पीडितलाई गेस्ट हाउसमा पुऱ्याइसकेपछि बेलुका ७.३० बजेतिर बोलाई लगेको र रुड्ने कार्यसम्म गरेको देखिँदा जिउ मार्स्ने बेच्नेको महलको २ नं. अनुसार कसुरको संलग्नताको आधारमा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला केही उल्टी भई सोही महलको २ नं. अनुसार ३ (तीन) महिना कैद र रु.५००।- (पाँच सय) जरिवाना हुने।

इजलास अधिकृत: माधवप्रसाद लोहनी

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७७ साल चैत्र २० गते रोज ६ शुभम्।

३१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७४-सी-०३९२, निषेधाज्ञा,

हरिबहादुर बोगटी वि. महानगरीय प्रहरी परिसर टेकु, काठमाडौंसमेत

निवेदकको वारेस पार्वती थापाले प्रस्तुत निषेधाज्ञा मुद्दाको विषयवस्तु र मलाई काठमाडौं जिल्ला अदालतमा चलाइएको ठगी मुद्दामा भएको आदेशउपर पुनरावेदन अदालत पाटनमा अ.बं. १७ नं. बमोजिमको निवेदन परेको देखियो। प्रहरी परिसर टेकुको लिखित जवाफ हेर्दा निवेदकलाई सो कार्यालयबाट देवानी विषयमा पक्राउ गर्न खोजिएको पनि देखिँदैन। फौजदारी अभियोगमा कानूनबमोजिम अनुसन्धान, तहकिकातको सिलसिलामा निवेदकलाई कानूनबमोजिम गरी पक्राउ गर्न सक्ने अधिकार प्रहरी कार्यालयमा रहेको देखिन्छ। देवानी विषयमा निवेदकलाई प्रहरी कार्यालयबाट पक्राउ गरिएको अवस्थामा त्यसउपर निवेदकले कारबाही चलाएको अवस्थामा ठहरेबमोजिम हुने नै हुन्छ। देवानी विषयमा निवेदकलाई प्रहरी कार्यालयबाट पक्राउ हुने आशङ्काको अवस्था विद्यमान नरहेको हुँदा निवेदन माग अनुसारको आदेश जारी हुने देखिएन। रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भन्ने उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मनासिब नै देखिएको।

तसर्थ, देवानी विषयमा निवेदकलाई प्रहरी कार्यालयबाट पक्राउ हुने अवस्था नदेखिएको र फौजदारी विषयमा पक्राउ गर्न रोक लगाउन निषेधाज्ञा जारी गर्न नमिल्ने कारण देखाई रिट निवेदन खारेज गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७२।८।२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मुकुन्द निरौला

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७७ साल चैत्र ३१ गते रोज ३ शुभम्।

३२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-सी-०९६६, निषेधाज्ञा, अब्दुल अजिज वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय सिरहासमेत प्रमाणको निमित्त आएको जिल्ला शिक्षा

कार्यालय सिरहाबाट भएको टिप्पणी आदेशमा जिल्ला शिक्षा कार्यालयको मिति २०७४।१०।१२ को टिप्पणी आदेशमा अब्दुल अजिजलाई श्री मा.वि. गोविन्दपुर झिरहरी सिरहाबाट पशुपति आदर्श मा.वि. मटेअर्वामा र नारायण प्रसादलाई श्री बस्तीपुर मा.वि. बाट श्री मा.वि. गोविन्दपुर झिरहरीमा, हरिनारायण चौधरीलाई श्री सगरमाथा मा.वि. ढोढना विरनगरबाट श्री वस्तीपुर मा.वि. बस्तीपुरमा र राजेन्द्रप्रसाद यादवलाई पशुपति आदर्श मा.वि. लहानबाट श्री सगरमाथा मा.वि. ढोढना विरनगरमा सुरूवा गरेको देखिन्छ। सोही मितिको निर्णयउपर अब्दुल अजिजले आफू सुरूवा भएकोमा उपर चित्त नबुझाई ०७४-WO-०४१५ को र नारायणप्रसाद साहले २०७४।१०।१२ को निर्णय यथावत् कायम गरिपाउन छुट्टाछुट्टै रिट निवेदन परेको देखिन्छ। सो टिप्पणी आदेशमा निवेदक अब्दुल अजिजलाई सुरूवा पदस्थापना गरिएको र सुरूवा भएका शिक्षकहरू सबै मा.वि. तृतीय स्तरका शिक्षक रहेको देखिन्छ। उक्त टिप्पणी आदेशको सदर बेहोरामा सुरूवाको कारण "विगत लामो समयदेखि विवाद भएर समस्या रहेको र सो समस्या समाधान गर्न तथा विद्यार्थीहरूको पठनपाठन सुचारू ढङ्गले सञ्चालन गर्न ..." भन्ने कारण उल्लेख भएको देखिन्छ। शिक्षा ऐन, २०२८ लाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७३ को दफा १६ज (३) मा जिल्ला शिक्षा अधिकारीले जिल्लाभित्रका शिक्षकहरूलाई सुरूवा गर्न पाउने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। सो टिप्पणी आदेशले असमान रूपमा पद मिलान नहुने गरी सुरूवा गरेको पनि देखिएन। साधिकार निकायले गरेको सुरूवा पदस्थापनाबाट निवेदकको संवैधानिक तथा कानूनी हक अधिकारमा प्रतिकूल असर परेको मान्न मिलेन। निवेदन मागदाबीबमोजिम निषेधाज्ञा, परमादेशको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिकाले रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासबाट भएको आदेश

मनासिब नै देखिएको।

तसर्थ, निवेदकलाई सुरूवा गर्न सक्ने अधिकार जिल्ला शिक्षा कार्यालयलाई रहेको, निवेदकलाई असमान पदमा सुरूवा गरेको पनि नदेखिएको र सुरूवा निर्णय नियमसङ्गत रहेको देखिँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर गरेको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको मिति २०७५।१०।२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मुकुन्द निरौला

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७७ साल चैत्र ३१ गते रोज ३ शुभम्।

३३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७७-WH-०२०२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सहदेव कक्षपती वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत

काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट वादी राजेन्द्रप्रसाद गोयल प्रतिवादी यिनै निवेदक सहदेव कक्षपति भएको चेक अनादर मुद्दामा निजलाई ३ महिना कैद र रु.३०००/- जरिवाना हुने ठहरी फैसला भएको र सो फैसला अन्तिम भई बसेको पाइयो। फैसलाअनुसारको कैद तथा जरिवाना असुलीका सन्दर्भमा निज निवेदक सहदेव कक्षपतिलाई मिति २०७७/९/११ गते पक्राउ गरिएको र कैदी पुर्जी दिई कानूनबमोजिम थुनामा राखिएको देखियो। निजलाई हुने ठहर भएको कैद भुक्तान हुन अहिले बाँकी नै रहेकोसमेत देखिन्छ। यस अवस्थामा रहेको थुनालाई गैरकानूनी मान्न मिल्ने देखिँदैन। निवेदकले मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १५५ बमोजिमको सुविधा पाउनुपर्दछ भनी माग गरेको सन्दर्भमा हेर्दा सोअनुसारको सुविधालाई अधिकारको रूपमा दाबी गर्न मिल्ने देखिँदैन। यो सुविधा अदालतले दफा १५५ मा उल्लेख भएका आधार वा सर्तहरू हेरी, मूल्याङ्कन गरी मनासिब अवस्था देखिएमा प्रदान

हुन सक्ने सुविधा हो भन्ने देखिन्छ । निवेदकले माग गरेको मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १५५ बमोजिमको सुविधा दिन नमिल्ने भनी सुरु जिल्ला अदालतले गरेको यही विवादित आदेशउपर उच्च अदालत पाटनमा निवेदन परेको र हालसम्म विचाराधीन अवस्थामा रहेकोसमेत देखिन्छ । नियमित न्यायिक प्रक्रिया अनुसार साधिकार अदालतमा विचाराधीन रहेको विषयमा अहिले रिट क्षेत्राधिकारबाट हस्तक्षेप गर्नु मनासिब हुँदैन । यसका अतिरिक्त निवेदकलाई बिगोबापत समेत कैद हुने गरी आदेश भएको देखिन्छ । यस दृष्टिले हेर्दासमेत निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी गर्नुपर्ने प्रयोजन र मनासिब कारण देखिन नआउने ।

अतः निवेदकलाई काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७५/८/१९ को फैसलाबमोजिम ठहर भएको कैदबापत कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी थुनामा राखेको देखिएको, सो कैद भुक्तान हुन बाँकी नै रहेको देखिँदा यस प्रकारको थुनालाई गैरकानूनी भनी मान्न मिलेन । मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १५५ बमोजिमको सुविधा प्रदान गर्ने वा नगर्ने विषय उच्च अदालत पाटनमा विचाराधीन अवस्थामा रहेको देखिँदा सोसम्बन्धी प्रश्नको निरूपण सोही उच्च अदालतबाट हुन सक्ने अवस्था रहेकाले यसमा निवेदन मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणलागयत कुनै प्रकारको आदेश जारी गर्न मिलेन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: शैलेन्द्र खड्का

कम्प्युटर: विजय खड्का

इति संवत् २०७७ साल फागुन ९ गते रोज १ शुभम् ।

३४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.

डा.श्री कुमार चुडाल, ०७७-WH-०१३३,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, हुसेनी कवारी वि. धनुषा जिल्ला

अदालत

हुसेनी कवारी नामका व्यक्तिलाई अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दाको फैसलाबाट ७ वर्ष कैद सजाय भएकोले निवेदक नै हुसेनी कवारी हुन् भनी फैसलाबमोजिम कैद लगत असुल गर्ने सिलसिलामा हुसेनी कवारी नामका यी निवेदकलाई पक्राउ गरेको अवस्था देखिन आयो । निवेदकको वतन भएकै वडामा ३ जना हुसेनी कवारी नामका व्यक्तिहरू भएका र अन्य २ जना हुसेनी कवारीको मृत्युसमेत भइसकेको देखिन्छ । यी निवेदक उक्त अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दाको प्रतिवादी हुसेनी कवारी नभएको भनी निज बसोबास गर्ने सम्बन्धित वडाका व्यक्तिहरूबाट भई आएको सरजमिन मुचुल्का, सजाय ठहर भएका हुसेनी कवारी र निवेदकबिच उमेरको अस्वाभाविक फरकपना, निवेदक हुसेनी कवारी हातहतियार खरखजाना मुद्दामा मिति २०६८/३/१९ मा भएको बरामदी मुचुल्कामा रोहवरमा बसेको तथा घटना विवरण कागज गरेको र मिति २०७०/५/३ मा निजले जिल्ला प्रशासन कार्यालय; महोत्तरीमा उपस्थित भई सरकारी साक्षीको रूपमा बकपत्रसमेत गरेको, उक्त अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दाको वारदात मिति २०६७/११/२५ मा भएको र जाहेरी दरखास्त मिति २०६७/११/२८ गते परेको देखिन्छ । सो घटनाको वारदातको जरियाबाट उठेको हातहतियार खरखजाना मुद्दामा घटना विवरण कागजमा बेहोरा लेखाउने निज निवेदक हुसेनी कवारीको बेहोरा निजलाई अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दा (०६८-CR-०२४९) का प्रतिवादी भनी चिनी सनाखत गर्ने भनिएका छोटे पैठान भन्ने मैनुदिन कवारीसँग सो मुद्दाहरूको कारण रिसइवी भएको भन्ने जिकिर समर्थित भएकोसमेतका कारणबाट निज निवेदक नै अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दाका हुसेनी कवारी हुन् भन्ने शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुन सकेको नदेखिने ।

तसर्थ, व्यक्ति यकिन रूपमा पहिचान (identify) नभएमा निजलाई दोषी भनी पक्राउ गरी

कैद असुल गर्न नमिल्ने देखिन्छ। तसर्थ; उक्त अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दाको फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा प्रतिवादी हुसेनी कवारीलाई ठहरेको ७ वर्ष कैद र रु.२५,०००।- जरिवानाबापत यी निवेदक हुसेनी कवारीलाई पक्राउ गरी कैदी पुर्जी दिई कारागारमा राखेको कार्य कानूनसम्मत् मान्न नमिल्ने।

अतः रामदेव साह हलुवाईको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी छोटे पठान भन्ने मैनुदिन कवारीसमेत भएको २०६८ सालको स.फौ.नं. ३३२ को अपहरण तथा शरीर बन्धक मुद्दामा प्रतिवादी बनाई सजाय ठहर भएका हुसेनी कवारी भन्ने व्यक्ति यिनै निवेदक हुसेनी कवारी हुन् भन्ने तथ्य यकिन हुनआएको नदेखिँदा निजलाई थुनामा राख्नु गैरकानूनी देखिएकोले तत्काल थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी नेपालको संविधानको धारा १३३ को उपधारा (२) र (३) तथा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: प्रदीपकुमार उपाध्याय

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७८ साल वैशाख १५ गते रोज ४ शुभम्।

३५

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. डा.श्री कुमार चुडाल, ०७७-WH-०२८६, बन्दीप्रत्यक्षीकरणसमेत, विनोद साह वि. चितवन जिल्ला अदालतसमेत

प्रितमकुमार काफ्लेको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी यी निवेदक विनोद साहसमेत भएको आ.ब.२०७०/०७९ को स.फौ.नं. ०७०-CR-०११३ को साधारण चोरी मुद्दामा निवेदक विनोद साहलाई १ महिना कैद र रु.५३,४८,७७९।- जरिवाना हुनेगरी चितवन जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।१२।७ मा फैसला भएको र सोही फैसला उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासबाट मिति २०७५।६।९

मा सदर भएको देखिन्छ। उक्त फैसलाअनुसार निवेदक प्रतिवादीलाई कैद १ महिना र जरिवानाबापतको कैद ४ वर्ष बस्नुपर्ने गरी कैदी पुर्जी दिई मिति २०७५।२।१६ देखि कारागार कार्यालय पर्सा, वीरगन्जमा पठाइएको देखिन्छ। निवेदक प्रतिवादी उक्त मुद्दाको सन्दर्भमा हिरासतमा ४ महिना ४ दिन थुनामा बसिसकेकोले बाँकी अवधि कैद भुक्तानी गर्नेगरी निजलाई कैदी पुर्जी दिइएको देखिएको।

तसर्थ, हाल प्रचलनमा रहेको मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा २४२ (२) ले निवेदक प्रतिवादीलाई जरिवाना तीस हजार रुपैयाँसम्म मात्र हुन सक्ने भएको र मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ ले प्रतिदिन कैदबापत रु.३००।- का दरले जरिवाना कट्टा हुने भन्ने व्यवस्थासमेत भएअनुसार निवेदकलाई हुने ठहरिएको कैद र जरिवानाबापत निज मिति २०७५।२।१६ देखि कैद बसी भुक्तान गरिसकेको देखिँदा सोभन्दा बढी अवधि थुनामा राखेको गैरकानूनी देखिएकाले निजलाई तत्काल थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी नेपालको संविधानको धारा १३३ को उपधारा (२) र (३) तथा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: प्रदीपकुमार उपाध्याय

कम्प्युटर: विजय खड्का

इति संवत् २०७८ साल वैशाख १५ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं.६

३६

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७९-CI-१४०७, मोही दर्ता नामसारी, मु.स. गर्ने मनोजकुमार चौधरी वि. अम्बिका देवी चौधरी

बाबुबाजेको पालाको मोहियानी हकको

जग्गामा सबै अंशियारको अंश हक लाग्ने भन्ने विधिशास्त्र कायम भइसकेको अवस्था छ भने भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ मा भएको आठौं संशोधन, २०७६ ले दफा २६ (१) मा संशोधन गरी मोहीसम्बन्धी हक अपुतालीसम्बन्धी प्रचलित कानूनबमोजिमको हकवालालाई प्राप्त हुने व्यवस्थासमेत भइसकेको छ । यस अवस्थामा मोही रजाई चौधरीको मोहियानी हक पनि निजका हकवाला छोराहरू २ जना भएकोमा जग्गा धनीले पत्याएको भन्ने आधारमा एक जनालाई मात्र मोही हक प्राप्त हुने भन्न न्यायोचित हुँदैन । सबै अंशियारको हक हुने तथ्य स्थापित भइसकेको अवस्थामा मोही नामसारीको लागि दुवै अंशियारको मुद्दा परी तहतह फैसला भई आएको प्रस्तुत मुद्दामा एक जना हकदारका नाममा मात्र नामसारी हुने भन्न नहुनुका साथै उल्लिखित सिद्धान्तहरूसमेतको प्रतिकूल हुन जाने ।

साबिक मोही रजाई चौधरीका २ छोराहरू छुट्टाछुट्टै मोही नामसारी मुद्दा गरेको अवस्थामा एक जना छोराका अंशियारका नाममा मात्र मोही नामसारी हुने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०७१।७।१७ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई मु.स. गर्ने पुनरावेदक मनोजकुमार चौधरी र सिगिही देवी थरुनीका नाममा संयुक्त रूपमा मोही नामसारी हुने ।

इजलास अधिकृत: विदुर कोइराला

कम्प्युटर: रेखा भट्टराई

इति संवत् २०७७ साल फागुन २६ रोज ३ शुभम् ।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ :

- ०७५-CI-०६२७, फैसला बदर, मनोजकुमार चौधरी वि. सिगिही देवी थरुनीसमेत
- ०७५-CI-०६२६, फैसला बदर, कैलाशराज दाहाल वि. सिगिही देवी थरुनी

३७

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CI-१२४०, निषेधाज्ञा, वीरगन्ज उपमहानगरपालिकासमेत वि. भारती देवी कर्ण

निवेदिका भारतीदेवी कर्णको नाउँमा कि.नं.४४ को जग्गा दर्ता रहेको भन्ने निजको भनाइ देखियो भने निवेदिकाको उक्त कि.नं.४४ को जग्गाको छेउमा माइराम पोखरीको ४-१८-९ सार्वजनिक पोखरी रहेकोमा संधियारहरूले सो जग्गा आ-आफ्नो नाउँमा दर्ता गराई हाल त्यहाँ ०-१९-० जग्गा मात्र बाँकी रहेकाले भारतीदेवीको जग्गामा पनि उक्त माइराम पोखरीको क्षेत्राधिकारभित्रकै सार्वजनिक जग्गा हुँदा सो सार्वजनिक जग्गाको अधिकारप्राप्त निकायबाट संधियारहरूले गराएको दर्ता बदरतर्फ प्रक्रिया अघि बढाई अनुसन्धान भइरहेको भन्ने उपमहानगरपालिका वीरगन्जको लिखित जवाफसमेत देखिन्छ । पोखरीको ऐलानी जग्गा निवेदिकासमेतले च्यापी घुसाई आफ्नो नाममा दर्ता गराएको हो वा होइन, सो कि.नं. ४४ को जग्गाभित्र सार्वजनिक जग्गा पर्छ वा पर्दैन, पर्ने भए बदर हुने हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ (२) मा कसैले यो दफा प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि वा पछि कुनै सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषको नाउँमा दर्ता आवाद गरेकोमा स्वतः बदर हुने छ भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । कसैले सार्वजनिक जग्गा दर्ता गराएमा त्यस्तो दर्ता उक्त दफाअनुसार जहिलेसुकै बदर गराउन सकिने नै हुन्छ । अदालतबाट निषेधाज्ञा जारी भएको मात्र कारणले सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिको कायम हुन पुग्ने पनि होइन । निषेधाज्ञाको प्रयोजन तत्काल विवादको स्थिति अरु बिग्रन नपाओस् भन्नेसम्म हुने ।

सार्वजनिक माइराम पोखरीको जग्गा घुसाएको भन्ने जिकिरको हकमा मालपोत ऐन, २०३४ को दफा

२४ बमोजिम हुन सक्ने कुरामा अदालतको आदेशले रोकेको नहुँदा निवेदन मुलतबीमा राख्नुपर्ने भन्ने पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने।

तसर्थ, निवेदिकाको नाममा दर्ता कायम रहेको कि.नं.४४ को जग्गा अधिकारप्राप्त निकायबाट दर्ता बदर नभएसम्म सो जग्गालाई अन्यथा होला भनी प्रस्तुत मुद्दाको रोहबाट भन्न नमिल्ने हुँदा निवेदिकाको उक्त कि.नं. ४४ को जग्गा दर्ता कायम रहेसम्म सो जग्गा उपभोग गर्न निवेदिकालाई कुनै बाधा विरोध नगर्नु, सो जग्गामा लगाइएको तारबार नहटाउनु भनी विपक्षीहरू विशेषतः उपमहानगरपालिकाका नाममा निवेदन मागबमोजिम निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्‍याई तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७३।०५।०८ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : ताराकुमारी शर्मा

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७७ साल आषाढ ३१ गते रोज ४ शुभम्।

३८

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या. डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०६८-WO-१२४६, उत्प्रेषणसमेत, जुजुमान शाक्यसमेत वि. मालपोत कार्यालय, चाबहिल

निवेदन दाबीकै बेहोरा हेर्दा साबिक लगत ४३० को हा.नं. १९५ बाट भिडाई २०२१ सालमा नापी हुँदा कि.नं. १, ९३ र ६० कायम भएकोमा कि.नं. १ र ९३ को जग्गा तत्काल श्री बज्रपाणी लोकेश्वर निजी गुठी जनिई फिल्डबुकको कैफियत र किसानको बेहोरामा उल्लेख हुनु र कि.नं ६० सो गुठीको नाममा नापी नभई पर्ती जनिनुले सो समयमा उक्त जग्गा कसैको हकभोगमा नरहेको भन्ने देखिन आउँछ। यसको साथै उक्त जग्गा दर्ताको लागि पदमसुन्दर श्रेष्ठसमेतका व्यक्तिले मालपोत कार्यालयमा निवेदन दिएपछि उक्त जग्गाको अन्य हकदार भए कारणसमेत खुलाई सूचना

प्रकाशित भएको मितिले १५ दिनभित्र प्रमाणसहित उपस्थित हुनका लागि मिति २०४२।०६।१ मा गोरखापत्रमा सार्वजनिक सूचना प्रकाशित भएकोमा कसैको कुनै दाबी नपरेको भनी यसै लगाउको रिट नं. ०७०- WO-०९२५ को उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको निवेदनमा पेस भएको लिखित जवाफबाट समेत सो कुरालाई थप समर्थन गरेको देखिँदा निवेदकले निरन्तर भोग गरी आएको भन्ने कुरालाई खण्डित गरिरहेको अवस्था छ। त्यसैगरी निवेदन दाबीमा उल्लेख भएको काठमाडौँ जिल्ला अदालतमा मिति २०४५/१/१२ मा यी निवेदकहरू जग्गाधनी र शुभद्रादेवी खतिवडा मोही भई दाबीको जग्गासमेत आपसमा बन्डा हुने गरी मिलापत्र गरेको र सोही मिलापत्रबमोजिम मालपोत कार्यालयमा दर्ताको लागि गएको भनी जिकिर लिए पनि उक्त जग्गा सोभन्दा अगावै अर्थात् मिति २०४४/९/५ मा तत्कालीन श्री ५ को सरकारको नाममा दर्ता भइसकेको देखिन्छ। यस अवस्थामा विवादित जग्गा बन्डा गर्दा त्यस जग्गाको स्वामित्व भएको नेपाल सरकारलाई कुनै जानकारीसम्म गराएको नदेखिँदा उक्त मिलापत्र नेपाल सरकारको हकमा लागु हुन सक्ने देखिँदैन। त्यसैगरी निवेदकले मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय अदालत काठमाडौँको मिति २०४७/२/१ को फैसलाको हवाला दिँदै सो फैसलाले मालपोत कार्यालयको मिति २०४४/९/५ को निर्णयलाई शून्य गरिदिएको भन्ने देखिन्छ तर उक्त फैसला हेर्दा विवादित जग्गा दर्ता गर्न नभई मालपोत कार्यालयलाई आवश्यक प्रमाण बुझी पुनः निर्णय गर्नु भनी मिसिल फिर्ता पठाएको देखिएबाट पनि निवेदनको जिकिरलाई समर्थन गरेको नदेखिने।

एउटै जग्गालाई विभिन्न व्यक्तिहरूले अलग अलग अवस्था, हा. नं. र प्रमाणहरू देखाई आफ्नो हकभोग जग्गा रहेको दाबी गर्दै कोही मालपोत कार्यालय, कोही पशुपतिनाथ अमालकोट कचहरी र कोही गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयतर्फ दौडधुप गरेको देखिएको, माग पूरा नभएपछि विभागीय मन्त्रीसमक्ष हारहुगार

गर्ने कार्यको पनि एक प्रकारले होडबाजी नै चलेको देखिएको, यही कि.नं. ६० को जग्गा दर्ताको विषयमा पिताम्बरध्वज भट्टराई र मदनसुन्दर श्रेष्ठसमेतले छुट्टाछुट्टै दर्ता गरेको २०६४ सालको WO-०२३७ र २०६४ सालको WO-१०४२ को उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको रिट निवेदनसमेत खारेज भई विवादित जग्गा नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्ने गरी मालपोत कार्यालयले गरेको निर्णयलाई कानूनसम्मत निर्णय भनी स्थापित गरिसकेको स्थितिमा फैसला अन्तिमताको सिद्धान्त एवम् “अन्तिम भइराखेको फैसला र न्यायिक परिपाटी सिद्धान्तको विपरीत हुने गरी फैसला गर्न नमिल्ने” (ने.का.प.२०३०, अड्क ८, नि.नं.७८५, पृष्ठ ३४५) भनी प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको दृष्टिकोणले निवेदकको निवेदन मागदाबीबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: कर्णबहादुर राई

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७७ साल माघ ६ गते रोज ३ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७०-WO-०९२५, परमादेशसमेत, पूर्णरत्न शाक्यसमेत वि.काठमाडौं महानगरपालिकासमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

इजलास नं.७

३९

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-०६५८, कर्तव्य ज्यान, टेकबहादुर कामी वि. नेपाल सरकार

मृतक र प्रतिवादी टेकबहादुर कामीबिच मिति २०६८।९।२७ मा घरायसी विषयमा झैं-झगडा भई झगडा गर्नुभन्दा अगाडि बाटोमा श्रीमतीलाई कुटपिटसमेत गरेको र अपाङ्ग श्रीमतीलाई मारेर आज

फालिदिन्छु कति बोझ सहने भनी श्रीमतीको घाँटीमा सल चुन्नीले कसी कर्तव्य गरी मारेर पानीको तालमा फालेकोले मृतकको मृत्यु हुन पुगेको र सो कुराको पुष्टि मिसिल संलग्न पुनरावेदक प्रतिवादीको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको साबिती बयान, प्रतिवादी टेकबहादुर कामीले कर्तव्य गरी मारी मृतकको लास खोलामा फालेको हुँदा निजलाई कारबाही गरिपाउँ भनी पर्न आएको किटानी जाहेरी दरखास्त, टाउकोमा काटिएको घाउ, घाँटीमा सल चुन्नी कसी बाँधिएको अवस्थामा लास फेला परेको भन्ने लासजाँच प्रकृति मुचुल्का, “Cause of death is Due to Strangulation” भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदनको बेहोराबाट देखिएको हुँदा मृतक पंचकली वि.क. को मृत्यु कालगतिले नभई कर्तव्यबाट हुन गएको देखिने।

प्रतिवादी टेकबहादुर कामीले मिति २०७४।५।२६ गते छोरी पंचकलीले प्रयोग गरेको सल चुन्नीले छोरीको घाँटीमा कसी कर्तव्य गरी मारी खोलामा फालेको हुँदा निज प्रतिवादीलाई ज्यानसम्बन्धीको महलबमोजिम सजाय गरिपाउँ भनी मंगली कामीको किटानी जाहेरी परेको देखिन्छ। यी प्रतिवादीले अपाङ्ग श्रीमतीलाई मारेर आज फालिदिन्छु कति बोझ सहने भनी मृतक श्रीमतीको घाँटीमा सल चुन्नीले कसी कर्तव्य गरी मारेर श्रीमतीले कानमा लगाएको सुनको कानवाली र घाँटीमा लगाउने सुनको तिलहरी तानी आफ्नो खल्तीमा राखी लास पानीमा फाली म सो कसुर अपराधबाट बचनको लागि भागी गएको हुँ भनी अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष साबिती बयान गरेको देखिन्छ भने अदालतको बयानमा समेत सो बेहोरा स्वीकार गरेको अवस्था छ। अदालतमा बकपत्र गर्ने घटना विवरणका मानिस चेतबहादुर कामीले समेत प्रतिवादीले मार्ने नियत राखी आफूहरूसँगै पूजा गरी फर्कने क्रममा मार्ने नियत राखी फरक बाटोबाट लगी घटनास्थलमा पुऱ्याई सलले घाँटी थिची योजनापूर्व नै मारी फालेका रहेछन् भनी लेखाएको देखिन्छ भने

जाहेरवाली मंगली कामीले समेत अदालतमा आई आफ्नो जाहेरी बेहोरा सनाखत गरिदिएको पाइने ।

प्रतिवादीको सो स्वीकारोक्तिलाई घटनास्थल लासजाँच मुचुल्का तथा शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतले पुस्त्याइँ र समर्थन गरिरहेको अवस्था छ । प्रतिवादीले दायर गरेको आफ्नो पुनरावेदन पत्रमा समेत आरोपित कसुर गरेको कुरालाई स्वीकार गरेको देखिँदा प्रतिवादीको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएको कुरामा सन्देह गर्ने अवस्था नदेखिने ।

एकातिर शारीरिक चुनौती सहन गर्दै आएकी आफ्नै श्रीमती, त्यसमाथि पनि छोरा छोरीकी आमा, यस्तो अवस्थाकी पत्नीलाई निज कुनै कारणवश रोए कराएकै कारण मार्नेसम्मको रिस उठ्नु स्वाभाविक देखिँदैन । यी प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा आफ्नो जीवनको सहयात्रीलाई घाँटीमा पासो लगाई ढीकको तल झुन्ड्याएको, पानीमा फाल्नुअघि मृतकले कानमा लगाएको रिड र तिलहरीसमेत झिकेको र त्यसपछि तालमा फालिदिएबाट यी प्रतिवादी पूरै होसहवासका साथ पूर्वयोजना बनाई अरूले नदेख्ने स्थानमा पुगेपछि मार्ने मनसायले नै वारदात घटाएको पुष्टि हुन्छ । यस प्रकृतिको वारदात ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) अन्तर्गतको अपराध भन्नेमा विवाद नदेखिने ।

पुनरावेदकले अ.बं. १८८ नं. अन्तर्गत सजाय घटाइपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर लिएको पाइन्छ । मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको १८८ नं. मा "... अपराध गर्दाको अवस्था विचार गर्दा कसुरदारलाई ऐनबमोजिमको सजाय दिँदा चर्को हुने भई घटी सजाय हुनुपर्ने चित्तले देखेमा ऐनले गर्नुपर्ने सजाय ठहराई आफ्ना चित्तले देखेको कारणसहितको खुलासा राय पनि साधक तोकमा लेखी जाहेर गर्नु हुन्छ । अन्तिम निर्णय दिनेले पनि त्यस्तो देखेमा ऐनले हुने सजायमा घटाई तोकन हुन्छ" भनी उल्लेख भएको पाइन्छ । यस नम्बरलाई न्यायकर्ताको विवेकमा छोडेको पाइन्छ । न्यायकर्ताले इन्साफको रोहमा हेर्दा सबुत प्रमाणबाट

दोषी देखिएको व्यक्तिलाई कानूनबमोजिमको सजाय गर्दा सजाय चर्को पर्ने चित्तले देखेको अवस्थामा शुद्ध विवेक प्रयोग गर्न दिएको कानूनसम्मत अवस्था हो । कानूनको यो सुविधा मुद्दाका पक्षले माग गरेको आधारमा दिने र माग नगरेको अवस्थामा नदिने भन्ने हुँदैन । कानूनले न्यायकर्तालाई गरेको यस प्रकारको विश्वासलाई सावधानीका साथ प्रयोग गर्नुपर्दछ । विवेक प्रयोग गर्ने प्रयाप्त आधार हुनुपर्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर हेर्दा, आफूले सत्य साँचो बेहोराको बयान गरी अदालत तथा अनुसन्धानसमेतलाई सहयोग गरेको हुँदा मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम कमभन्दा कम सजाय गरिपाउँ भनी लेखाएको देखिन्छ । प्रस्तुत वारदातमा मृतक श्रीमती र आफूबिच घरायसी विषयमा झगडा भएको र आफूले मृतकलाई कुटपिट गरेको कारण निजले घरमा जान नमानेको हुँदा अपाङ्ग श्रीमतीको कति बोझ सहने भनी घटनास्थलभन्दा डेढ किलोमिटर तलदेखि नै श्रीमतीलाई मार्ने पूर्वयोजना बनाएको थिएँ भनी प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ । बयानकै क्रममा एकान्त ठाउँमा पुगेपछि श्रीमतीसँग केही नबोली निजले ओढिरहेको सल चुन्नी तानी निजको घाँटीमा बेरी कसी कर्तव्य गरी मारी श्रीमतीले कानमा लगाएको सुनको बाली र घाँटीमा लगाएको तिलहरी तानी आफ्नो खल्लीमा राखी लासलाई पानीमा फाली भागी गएको भनी वारदातको सम्बन्धमा क्रमबद्ध रूपमा लेखाइदिएको पाइन्छ । घटना विवरणका मानिस चेतबहादुर कामीले आफूहरूसँगै पूजा गरी फर्कने क्रममा फरक बाटोबाट मृतकलाई लगेको भन्ने लेखाएबाट मार्ने पूर्वयोजना थिएन भनी अनुमान गर्न सकिने देखिँदैन । घाँटी जस्तो संवेदनशील अंगमा सल चुन्नीले कस्दा मानिस मर्न सक्ने कुरा सामान्य अनुमान र ज्ञानको विषय हो । कसैले पूर्वयोजनाका साथ हत्या गर्दछ भने त्यो कसुरको मात्रा बढाउने क्रिया हुन जान्छ । त्यस्तो कार्यलाई

मनसायरहित भन्न सकिने अवस्था हुँदैन । यसका साथै प्रतिवादीले आफ्नो प्रतिरक्षा गर्न नसक्ने अपाङ्ग श्रीमतीबाट छुटकारा पाउने उद्देश्यले घटनालाई स्वाभाविक रूपमा प्रकट हुन नदिन श्रीमतीको लासलाई खोलामा फाली आफैँ लडेर मरेको हो भन्ने भ्रममा पार्ने प्रयत्न गरेको र लोभ लालचमा मृतकको गहनासमेत तानेर लगी घटनास्थलबाट भागी गएको भन्ने देखिन आएको हुँदा निजले अपराध गर्दा देखाएको क्रूरताले अपराधको गम्भीर्यलाई झनै बढाएको छ । यस अवस्थामा अदालतमा साबित रहेको भन्ने एक मात्र कारणबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादीमाथि विवेक प्रयोग गर्ने आधार र अवस्था देखिन आएन । यी प्रतिवादीको श्रीमतीलाई मार्ने नियत नभएको भए घटना भए लगत्तै आफूलाई प्रहरीसमक्ष आत्मसमर्पण गरेको अवस्था पनि छैन । अपराधबाट बचन मृतक पत्नीको गहनाका साथ फरार रहेबाट प्रहरीले पक्राउ गरेको अवस्था हुँदा यी प्रतिवादीप्रति सहानुभूति राखी ठहर भएको सजाय घटनाउनुपर्ने अवस्था नदेखिँदा अनुसन्धान कार्यलाई सहयोग गरेको भन्ने कारणबाट मात्र मुलुकी ऐन, अ.ब. १८८ नं. अवलम्बन गरी कमभन्दा कम सजाय गरिपाउँ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर र निजतर्फका विद्वान् वैतनिक अधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । न्यायाधीशले विवेक प्रयोग गर्ने अवस्था नभएको प्रस्तुत वारदातमा पुनरावेदक प्रतिवादीलाई अ.ब. १८८ नं. बमोजिम सजाय घटाउन मिल्ने अवस्था देखिन आएन । यी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको सुरु सुर्खेत जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको उच्च अदालत, सुर्खेतको फैसला मिलेकै देखिने ।

तसर्थ, प्रतिवादी टेकबहादुर कामीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ नं. विपरीतको कसुरमा सोही महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने

भई सुरु सुर्खेत जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७४।८।२७ गतेको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत सुर्खेतबाट मिति २०७५।१।१६ गते भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । साथै केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ (२) (क) मा कुनै कसुरको सजाय साबिक ऐनमा मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएकोभन्दा बढी रहेछ भने संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको परिप्रेक्ष्यमा मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ मा सर्वस्वसहित जन्मकैदको कानूनी व्यवस्था नभएको र ऐ. को दफा १७७ (२) मा ज्यान मर्ने कसुर गर्ने, गराउने व्यक्तिलाई जन्मकैदको सजाय मात्र हुने भनी कानूनी व्यवस्था रहे भएको देखिएकोले प्रस्तुत मुद्दामा पनि यी प्रतिवादी टेकबहादुर कामीलाई सर्वस्व नहुने भई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत: सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर: शान्ति तामाङ

इति संवत् २०७७ साल आषाढ ८ गते रोज २ शुभम् ।

४०

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७६-RC-०१०१, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. रामलाल राना

निज प्रतिवादीको मौकाको कथन, मातालाई कोठाभित्र धकेली वारदातस्थानमा रहेको धारिलो हतियार समाती माताजीको टाउको, निधारलगायतका शरीरका विभिन्न भागमा प्रहार गर्दा माताले हातले रोकथामसमेत गर्न थालेपश्चात् हातहरूमा समेत गहिरो चोट लागी घाइते भएपश्चात् अन्तमा निधारको दायाँ बायाँ भागमा अधिकतम् बल प्रयोग गरी हँसियाले प्रहार गरी भुइँमा खसाई रगताम्मे बनाई माता मरिसकी भनी साबिती रहेको र प्रस्तुत साबितीलाई मृतकको निधारमा दाहिनेतर्फ ५.५ इन्च लम्बाइ, १ इन्च गहिराइ, निधारको बायाँतर्फ २.५ इन्च लम्बाइ भएको

धारिलो हतियारले प्रहार गरेको र दाहिने हातका माझी, साइली र कान्छी आँला तथा बायाँ हातका समेत सोही आँलाहरूको बिच भागमा भिन्नपट्टि धारिलो हतियारको जस्तो काटिएको घाउ रहेको तथा शरीरको विभिन्न भागमा निलडामहरू रहेको, मृतकको शरीरमा रगत जस्तो रातो पदार्थ रहेको र मृतकको लास रहेको कोठादेखि दक्षिणतर्फको कोठा खुला अवस्थामा रहेको, सो कोठामा पसी हेर्दा पूर्व सिरानी, पश्चिम खुट्टा गरी फलामको फोल्डिङवाला खाट, उक्त खाटमाथि मच्छरदानी झुल लगाएको, खाटमा लगाएको कपडा ओछ्यान, झुल र भुइँमा यत्रतत्र रगत जस्तो रातो पदार्थ रहेको, सो घटनास्थलमा फलामको हँसिया फेला परेको, मृतक लास रहेको घटनास्थलमा फेला परेका मच्छरदानी झुल, रगतजस्तो रातो पदार्थ र फलामको हँसियासमेत प्रहरीले बरामद गरी लगेको भन्ने बेहोराको घटनास्थल मुचुल्का, मृतक धर्मादेवी मल्लको अनुहारमा समेत रगत रहेको, रगत लत्पतिएको वीभत्स देखिने मिसिल सामेल फोटोहरू, मृत्युको कारण Head injury (likely) लेखिएको शव परीक्षण प्रतिवेदन र मृतकको शरीरबाट उठाइएको रगत जस्तो पदार्थ, घटनास्थलबाट उठाइएको रगत जस्तो पदार्थ, घटनास्थलबाट बरामद गरेको रगत जस्तो पदार्थ लागेको फलामको हँसिया र घटनास्थलबाट बरामद भएको रगत जस्तो पदार्थ लागेको मच्छरदानी झुलमा मानव रगत रहेको भन्ने प्रयोगशालाको प्रतिवेदन जस्ता वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरूले पुष्टि गरेको पाइन्छ। उल्लिखित मौकाको साबितीलाई अदालतसमक्ष निजले मैले वृद्ध माता धर्मादेवी मल्ललाई मिति २०७४।४।२९ गते राति अन्दाजी ९:०० बजेको समयमा वारदात स्थानमा रहेको हँसिया हतियार प्रयोग गरी कर्तव्य गरी मारेको हुँ, सो घटनाबारे हालसम्म कसैलाई भनेको छैन, म भिक्षा मागेर फर्कने बेला वर्षा लागेको थियो, हावापानी, हुरी आउँदा म माताको कुटीमा गएको थिएँ, माताजी मेरो भिक्षा चामल राखिदिनुहोस् भन्दा अन्तै राख, यहाँ ठाउँ

छैन भनी गाली गरेपछि मेरो दाल चामल भिजाउँदा मलाई रिस उठी धर्मादेवी मल्ललाई हँसियाले हानी मारेको हुँ भनी साबित रहेको देखिँदा निज प्रतिवादी रामलाल रानाले माता धर्मादेवी मल्ललाई धारिलो हतियार हँसियाले प्रहार गरी निर्ममतापूर्वक हत्या गरेको हो भन्ने पुष्टि हुन आउने।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ४ (१) (क) र ९ (१) अनुसार उल्लिखित साबितीहरू निजका विरुद्ध प्रमाण लाग्न सक्ने र उक्त साबितीहरू उल्लिखित वस्तुगत प्रमाणहरू "अपराधका सम्बन्धमा खडा भएका मुचुल्काहरूमा प्रामाणिक शक्ति हुन्छ। तिनमा व्यक्त तथ्यले अपराधको वस्तुस्थिति बताउँछन्। व्यक्तिले झुठो बोल्न सक्दछ तर वस्तुस्थितियुक्त तथ्यले कहिल्यै झुठो बोल्दैन" भन्ने बमबहादुर बस्नेतसमेत विरुद्ध गंगाबहादुर कार्कीको जाहेरीले नेपाल सरकार (ने.का.प.२०७०, अड्क ६, नि.नं.९०२२) मा यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतबाट पुष्टि भइरहेको अवस्थामा यी प्रतिवादी रामलाल राना क्रूर प्रकारका अपराधी मनोवृत्ति भएका सजिलै ज्यान लिन सक्ने घृणित व्यक्तित्व देखिन आएबाट निज प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिमको कर्तव्य ज्यानको कसुरमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्ने गरी सुरु कञ्चनपुर जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला साधकको रोहमा सदर गरेको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको फैसला साधक जाँचको रोहबाट मनासिब देखिन आउने।

साधक जाँचको लागि पेस भएको प्रस्तुत मुद्दामा कञ्चनपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।१२।७ मा भएको फैसला साधकको रोहबाट हेर्दा सदर हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको मिति २०७६।१।५ को फैसला साधक जाँचको रोहमा मिलेको देखिँदा सदर हुने।

अब, प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी रामलाल

रानालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरेको सुरु कञ्चनपुर जिल्ला अदालतको फैसलालाई साधक सदर गरेको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासको फैसला तत्कालीन कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा मिलेको देखिए तापनि मिति २०७५।५।१ देखि लागु भएको मुलुकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४ (हाल मुलुकी अपराध संहिता), २०७४ र फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ लागु भइसकेको, उपर्युक्त संहिताको दफा ४० (२) मा कानूनमा "कुनै कसुर गरेबापतमा सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन" भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ। फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा "कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने" कानूनी व्यवस्था भएको हुँदा यी प्रतिवादीलाई सर्वस्व हुने नभई जन्मकैदसम्म हुने ठहर्छ। निज प्रतिवादीको सर्वस्व नहुने भएकोले निजको अंश भागमा पर्न आउने चलअचल सम्पत्ति प्रस्तुत मुद्दाको रोहबाट रोक्का राखिएको भए फुकुवासमेत गरिदिने।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल माघ २८ गते रोज ३ शुभम्।

४१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७१-CR-०७७६, ०७२-CR-००६१, ०७३-RC-००५८, ०७५-CR-०७७५, कर्तव्य ज्यान, मनोज राई वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. सुजन राईसमेत, नेपाल सरकार वि. देउजन भन्ने देवेन्द्र राईसमेत, नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर खड्कासमेत

सर्वप्रथम धेरै प्रतिवादी रहेको प्रस्तुत मुद्दामा कुन प्रतिवादीको के कस्तो भूमिका रही वारदात भएको हो, कसको संलग्नता थिएन, संलग्नता भएकाहरूको कसुरको मात्रा के कति थियो भनी विश्लेषण गरी निष्कर्षमा पुग्नु आवश्यक देखिन्छ। मिसिल संलग्न बयानहरूको समष्टिगत अध्ययन गरी हेर्दा प्रतिवादीहरू संगम राई, विक्रम थापा मगर, कृष्णबहादुर खड्कालाई गजेन्द्र राई, देवेन्द्र राई, मनोज राईसमेतको मत सल्लाहमा पसी निजहरूले बोलाएको समयमा वारदात स्थलमा गएको देखिन्छ। निजहरूले मृतक जीवन खड्कालाई कुटपिट गरी मार्नेसम्मको कुनै कार्य गरेको नदेखिए तापनि निजहरूको मत सल्लाहमा पसेकोसम्म देखिन्छ। यिनीहरूले मृतकलाई प्रहार गरेको वा समातेको अवस्था कुनै प्रमाणबाट देखिन आएको छैन। मुख्य कारणीहरूसँगको मतसल्लाहमा पसी मृतकलाई मारिएको वारदातस्थलमा गई अन्य कारणीहरूको साथै रहेको अवस्थामा वारदात घटेको कुरासम्म मिसिल संलग्न तथ्य प्रमाणबाट पुष्टि हुन आएको देखिएकोले निज प्रतिवादीहरूले अभियोग मागदाबीबमोजिम मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम कसुर अपराध गरेको नभई ऐ. ऐनको १७ (३) को कसुर गरेको देखिने।

प्रतिवादीहरू जितेन राई, अशोक सिवा, ईश्वर थापामगर, विकास बस्नेतको हकमा नेपाल सरकारको पुनरावेदन उपर विचार गर्दा यी प्रतिवादीहरू मृतक जीवन खड्काकै मिल्ने साथी भएको र निज मृतक र प्रतिवादी गजेन्द्र राईसमेत सँग विवाद हुँदा मृतक जीवन खड्कालाई निजको घरमा जाने बाटोसम्म पुऱ्याई फर्केको कुरा मिसिल संलग्न तथ्यबाट देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दाको वारदातमा अन्य प्रतिवादीहरूको मत सल्लाहमा यी प्रतिवादीहरू पसेको भन्ने कुरा पनि मिसिल संलग्न तथ्य प्रमाणबाट स्थापित हुन सकेको देखिँदैन। निजहरू वारदात स्थलमा भएको भन्ने मात्र आधारमा यी प्रतिवादीहरूको

घटना घटाउन एवम् मृतकको मृत्युमा कुनै भूमिका थियो भन्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभावमा कर्तव्य ज्यान जस्तो मुद्दामा शङ्काकै भरमा अभियोग लगाइएको देखियो । तसर्थ, पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०६८।१०।१८ मा निज प्रतिवादीहरूले सफाइ दिने ठहर गरी भएको फैसला मिलेकै देखियो । त्यसै गरी प्रस्तुत मुद्दाको वारदातमा प्रतिवादी सुजन राईले सघाएको भनी तोयानाथ घिमिरेले गरिदिएको कागज, सहअभियुक्तहरू विक्रम थापा मगर र कृष्ण खड्कासमेतको बयानबाट देखिन आएको अवस्था छ । मृतकलाई नालीमा फाल्नुपूर्वको अवस्थासम्म यी प्रतिवादी वारदातमा रही मृतकलाई उम्किन नपाउने गरी अन्य पीडकहरूलाई कुटपिट गर्न सहयोग गरेको देखिन्छ । यी प्रतिवादीले जीवन खड्कालाई मार्नमा मत सल्लाहमा पसेको, मार्नलाई आफैँले प्रहार नगरे पनि अरूलाई सहयोग गरेकोसम्म देखिँदा प्रतिवादी सुजन राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (२) नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद हुने गरी भएको फैसला मिलेकै देखियो । अन्य प्रतिवादीहरू सगुन राई, नविन राई र पवन मगर पनि घटनास्थलमा रही देवेन्द्र राईसमेतको मत सल्लाहमा पसेको तर निजहरूले मृतक जीवन खड्कालाई मार्नेसम्मको कार्यमा यी प्रतिवादीहरू प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न भई कुटपिट गरेको भन्ने तथ्य प्रमाणित हुन आएको देखिएन । कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भीर फौजदारी मुद्दा अभियुक्तउपरको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा रहने भन्ने कानूनी सिद्धान्त रहेको परिप्रेक्ष्यमा यी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई मारेको कुरा शङ्कारहित (Beyond reasonable doubt) तवरमा पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । प्रस्तुत मुद्दामा ठोस र वस्तुनिष्ठ प्रमाण वादी पक्षले गुजार्न सकेको पनि देखिँदैन । निश्चयात्मक प्रमाणको अभावमा कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भीर अपराधमा कसुरदार कायम गर्नु फौजदारी न्यायको सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल हुने हुँदा वारदात स्थलमा प्रतिवादी गजेन्द्र राई, देवेन्द्र राई र

मनोज राईसमेत सँगै यी प्रतिवादीहरू रहे भएको र ती मूल प्रतिवादीहरूसँग मत सल्लाहमा पसेकोसम्मको देखिँदा निजहरूलाई मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (३) नं. बमोजिम जनही ३ वर्ष कैद हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७१।०५।१८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

प्रतिवादी मनोज राईको पुनरावेदनतर्फ विचार गर्दा मिति २०६६।१।१८ गते रातिको समयमा मृतक र प्रतिवादीहरूबिच कुटाकुट भई झगडाको वारदात भएको तथ्य जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्त, प्रतिवादी संगम राईसमेतका प्रतिवादीहरूको अधिकारप्राप्त अधिकारी तथा अदालतको बयान, घटनास्थल तथा वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरूको भनाइसमेतबाट पुष्टि भइरहेको देखिन्छ । यी प्रतिवादी मनोज राईसमेत भई कुटपिट गरी मृतकलाई नालीमा फालिदिएको र सोही कारणले मृतकको मृत्यु भएको भन्ने किटानी जाहेरी दरखास्त देखिन्छ । सो जाहेरीलाई जाहेरवाला बलबहादुर खड्काले अदालतमा आई उक्त वारदातलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरिदिएको अवस्था छ । यी प्रतिवादी अदालतमा कसुरमा इन्कार रही आफू उक्त मिति र समयमा अन्यत्र रहेको दाबी लिए तापनि सो कुरालाई प्रमाणित गर्न सकेका छैनन् । अन्यत्र रहेको दाबी लिने यी प्रतिवादीले आफ्नो दाबी प्रमाणित गर्न नसकेमा निजकै विरुद्ध प्रमाण लाग्छ भन्ने स्थापित सिद्धान्त हो । अदालतमा बयान दिने प्रतिवादीहरू ईश्वर थापा, विकास बस्नेत, अशोक शिवासमेतले यी प्रतिवादी मनोज राई वारदात स्थलमा मूल प्रतिवादीहरू गजेन्द्र राई, देवेन्द्र राईसमेतसँग रहेको भनी उल्लेख गरेबाट यी प्रतिवादी मनोज राईको बयानमा सत्यता देखिँदैन । लास प्रकृति मुचुल्का हेर्दा, मृतकको अनुहारमा चोटपटक निलडाम भएको, आँखामाथि ३ इन्च लामो चोट, निधारमा ३ इन्च लामो १ इन्च चौडाइको घाउ, बायाँ कन्चटदेखि १ इन्चअगडि रगत जमेको डाम, नाकको डाँडीमा चोट

रहेको देखिन्छ भने Postmortem Report मा The cause of death is asphyxia due to airway obstruction from pool of blood and mud mixed waterly fluid भन्ने उल्लेख भई श्वासप्रश्वास नलीमा रगत र हिलोसमेतका कारण श्वासप्रश्वास अवरुद्ध भई मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ। मनोज राईसमेतले जीवन खड्कालाई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने कृष्ण खड्कासमेतको बयान, प्रहरीमा कागज गर्ने प्रज्वला मगरसमेतको कागज, वस्तुस्थिति मुचुल्काका व्यक्तिहरूको भनाइ, प्रतिवादी मनोज राईले अन्यत्र रहेको दाबी लिए पनि सो पुष्टि हुन नसकेको, बुझिएका मानिस तथा जाहेरीबाट यी पुनरावेदक घटनास्थलमा उपस्थित रहेको, कुटपिटमा अन्य मूल प्रतिवादीहरूसँग प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको देखिएको र मृत्युको कारण यी प्रतिवादी होइनन् भन्ने प्रमाण पुग्न नसकेका कारण निजको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। निजको हकमा समेत पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०७९।०५।१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

अतः यी प्रतिवादीहरू मनोज राई, गजेन्द्र राई र देवेन्द्र राईलाई अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने, प्रतिवादी सुजन राईलाई ऐ.ऐनको सोही महलको १७ (२) नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद सजाय हुने र अन्य प्रतिवादीहरू सगुन राई, नविन राई र पवन मगरलाई सोही हलको १७ (३) नं. बमोजिम जनही ३ वर्ष कैद सजाय हुने तथा प्रतिवादीहरू जितेन राई, अशोक सिवा, ईश्वर थापामगर र विकास बस्नेतलाई सफाइ दिने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादी मनोज राई एवम् पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको समेत पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। साथै प्रतिवादीहरू देउजन भन्ने देवेन्द्र राई र गजेन्द्र राईको हकमा पुनरावेदन अदालत राजविराजको

साधक समेत सदर हुने।

इजलास अधिकृत: दिपेन्द्रनाथ योगी

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २३ गते रोज २ शुभम्।

४२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०६९-CI-०९३९, निर्णय दर्ता बदर हक कायमसमेत, राजेन्द्र दाहालसमेत वि. काजीलाल श्रेष्ठसमेत

विवादित काठमाडौं जिल्ला चुनिखेल गाउँ विकास समिति २ (क) को कि.नं.७८, ७९, ८०, ८५ र ऐ. ४ (क) को कि.नं.१५२ जग्गाहरूको प्रकृति के रहेछ भनी हेर्दा, नापीमा "भद्रकाली गुठी" का नाममा नापनक्सा भई २०४२ सालमा गुठीका नाममा दर्ता खस्ता खडा भएको मिसिल संलग्न फिल्डबुकको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ। गुठी संस्थानको प्रमाण मिसिल संलग्न च.नं.२४८ मिति २०५३।१।१५ को पत्रमा काठमाडौं जिल्लातर्फ चपली गाउँका श्री नौलीमाई गुठी, टुपेकका श्री नौली भद्रकाली गुठी, काठमाडौं टुपेक नौली माइका जाली गुठी, काठमाडौं लुमडी भद्रकालीसमेतका गुठीहरू राजगुठीको लगत पंजिकामा दर्ता भइरहेको देखिन आएको भनी लेखिआएको देखिन्छ। विवादित जग्गाहरू २०४२ सालमा राजगुठीमा दर्ता भइसकेको जग्गाधनी प्रमाणपुर्जाबाट देखिन आएकोमा यी जग्गालाई लामो समयपश्चात् मिति २०५२।१२।२७ मा विवादित जग्गा निजी गुठीका हुन् भनी निवेदन दिएको पाइयो। वादीहरूले निजी गुठी भनी दाबी लिएकोमा साबिक कुन लगत र खलाबाट जग्गा भिडी दर्ता हुने हो सोको स्पष्ट प्रमाण मिसिल संलग्न रहेको देखिँदैन। अर्कोतर्फ, गुठी संस्थान ऐन, २०३३ को दफा १९ (क) को उपदफा (१) मा "निजी गुठीका गुठियारले गुठीको लगत तोकिएबमोजिमको ढाँचामा संस्थानमा दिनुपर्ने र उपदफा (२) मा उपदफा (१) बमोजिम लगत प्राप्त भएपछि संस्थानले व्यक्तिगत वा पारिवारिक रूपमा र

सामाजिक हितको लागि राखिएका निजी गुठीको लगत तोकिएबमोजिम छुट्टाछुट्टै राख्नुपर्ने छ" भन्ने व्यवस्था सम्बन्धमा हेर्दा यी वादीहरूले आफूले त्यस्तो लगत पेस गरेको भनी निजी गुठीको प्रमाण देखाउन सकेको नपाइने।

फिराद पत्रको प्रकरण ३ र ४ मा "थकाली गुठियार साइला श्रेष्ठसमेत १२ जनाले २०५२।१२।२७ मा पुरक निवेदन दिई कारबाही चलाएको काठमाडौं जिल्ला चुनिखेल गाउँ विकास समिति वडा नं.२ (क) कि.नं.१२८, ऐ. वडा नं.४ (क) कि.नं.१३३, १४७, १५० समेतका ४ कित्ता जग्गा थकाली गुठियार साइला श्रेष्ठसमेत जना ११ का नाउँमा नौलिन भद्रकाली निजी गुठी जनाई ०६०।१२।२७ मा निर्णय भएको" भनी उल्लेख छ। तर सोही वडा नं.२ (क) को विवादित कि.नं.७८, ७९, ८०, ८५ र ऐ. वडा नं.४ (क) को कि.नं.१५३ समेतका जग्गा पनि सोही प्रकृतिको निजी गुठी हो भनी कारबाही नउठाएको कारण सम्बन्धमा मौन रहनुको उद्देश्य यी वादीहरूले खुलाउन सकेको देखिँदैन। एउटै वडाका जग्गामध्ये भद्रकाली गुठीका नाउँमा दर्ता भएको जग्गामध्ये केहीलाई दाबी गरी दर्ता गराई अन्य ५ (पाँच) कित्तामा मौकामै दाबी नगर्नुलाई बेवास्ता गर्न सकिने अवस्था छैन। एकै वडाका अन्य जग्गा सम्बन्धमा मिति २०५२।१२।२७ मा नै थाहा जानकारी भएको यी वादीले एकैपटक दाबी नगरी दुई दशकभन्दा बढी समयको अन्तरालपछि हाल आएर काल्पनिक मिति खडा गरी अब मात्र थाहा भएको तर्क गर्नु विश्वसनीय देखिँदैन। विवादको कि.नं.७८ समेतका जग्गाहरू भुलवश भद्रकाली गुठीको नाउँमा जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा बनी गएको भन्ने वादीले दाबी लिएकोमा निजी गुठीको जग्गा भद्रकाली गुठीको नाउँमा भुलवश जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा बनी गएको भए वा आफ्नो लगतको निजी गुठीको जग्गा भएको भए यी वादीहरूले सोही समयमा नै अन्य सम्बन्धित जग्गाहरूका साथसाथै सम्बन्धित निकायमा मालपोत

नियमावली, २०३६ को नियम ५ (क) बमोजिम विवरण सच्याउनको लागि निवेदन दिनुपर्नेमा सो गर्न सकेकोसमेत नपाइने।

गुठी संस्थान ऐन, २०३३ को दफा २ (च) मा "निजी गुठी भन्नाले राजगुठी र छुट गुठी बाहेकको दुनियाको निजी गुठी सम्झनुपर्छ" भनी र दफा १९ (क) को उपदफा (१) मा, "निजी गुठीका गुठियारले गुठीको लगत तोकिएबमोजिमको ढाँचामा संस्थानमा दिनुपर्ने छ" भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। यसै दफा २० को उपदफा (२) मा, उपदफा (१) बमोजिम लगत प्राप्त भएपछि संस्थानले व्यक्तिगत वा पारिवारिक रूपमा र सामाजिक हितको लागि राखिएका निजी गुठीको लगत तोकिएबमोजिम छुट्टाछुट्टै राख्नुपर्ने छ भन्ने व्यवस्था भइरहेबाट समेत साबिकमा सामाजिक हितको लागि राखिएको निजी गुठी पनि सो गुठी सञ्चालन नगरी गुठीको सम्पत्ति हिनामिना गरेको देखिएमा, गुठीको उद्देश्यअनुरूप काम नगरी मास्ने खाने व्यक्तिगत बनाउने कार्य गरेमा वा निजी गुठीको अस्तित्व लोप हुन लागेमा गुठी संस्थानले गुठीको जिम्मा लिई बन्दोबस्त र सञ्चालन गर्न पाउने कानूनी अधिकार रहने।

प्रस्तुत विवादमा गुठी संस्थान, गुठी लगत तथा तहबिल कार्यालयको मिति २०४२।१।१८ को निर्णयले समेत "श्री ५ सरकार गुठी, श्री ५ को सरकार गुठी, श्री ३ सरकार गुठी, कालमोचन गुठी, गुठी संस्थान गुठी, त्रिपुरेश्वर गुठी आदि जनी नापी भए तापनि ती गुठीहरू राजगुठी नै हुने हुँदा त्यस्ता गुठी जनी स्रेस्ता कायम भएका जति गुठी जग्गाको जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा हाललाई नापीमा कायम भएकै नाम कायम गरी ....." भनी गुठीकै उद्देश्यअनुरूप काम गर्ने गरी विवादित जग्गासमेत राजगुठीमा दर्ता भइसकेको देखिन्छ। यसै गुठीका गुठियारले मिति २०५२।१२।२७ मा पुरक निवेदन दिई चुनिखेल गाउँ विकास समिति वडा नं.२ (क) कि.नं.१२८ र वडा नं.४ (क) कि.नं.१३३, १४७, १५० नौलिन

भद्रकाली निजी गुठीका नाममा ४ कित्ता जग्गा दर्ता गराई लगेपछि प्रत्यर्थी वादीहरूको निजी, गुठीका जग्गाहरू संरक्षित भइसकेकोमा लामो अन्तरालपछि पुनः विवादित कित्ताहरूउपर दाबी गरेको देखिएबाट वादीको एक पटकको दाबीको परिणाम हेरी उक्त कित्ता जग्गाहरू दर्ता भएपछि फेरि थप जग्गामा दाबी गरेको पनि देखियो । यस अवस्थामा वादी दाबी वस्तुनिष्ठ रूपमा यी ५ (पाँच) कित्ता जग्गाहरू निजी गुठीको लगतसँग भिड्ने भनी तथ्ययुक्त एवं विश्वसनीय रूपमा प्रमाणित गर्न नसकेको र नापी कार्यालय, चाबहिलबाट मिति २०६५।१०।१० मा प्राप्त हुन आएको काठमाडौं जिल्ला चुनिखेल गाउँ विकास समिति वडा नं.२ (क) को विवादित कि.नं.७८, ७९, ८०, ८५ र वडा नं.४ (क) कि.नं.१५२ समेतको फिल्डबुक उतारबाट समेत उक्त जग्गाहरू भद्रकाली गुठीको भन्ने उल्लेख भएबाट उपर्युक्त तथ्य तथा प्रमाणको आधारमा विवादको जग्गा राजगुठी नभई निजी गुठी भनी मान्न सकिने वस्तुनिष्ठ प्रमाण प्रस्तुत मिसिलमा देखिन नआउने ।

अतः विवादित काठमाडौं जिल्ला चुनिखेल गाउँ विकास समिति वडा नं.२ (क) कि.नं.७८, ७९, ८०, ८५ र वडा नं.४ (क) कि.नं.१५२ को जग्गा निजी गुठी भन्ने प्रमाणित नभएको र भद्रकाली गुठीको नाममा दर्ता रहेको देखिँदा निजी गुठियारको नाममा हक कायम दर्ता गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको मिति २०६७।८।२ को सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी निजी गुठीको नाममा हक कायम हुने गरी मिति २०६९।५।१८ मा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेको देखिएन । पुनरावेदन अदालतको उक्त फैसला उल्टी भई काठमाडौं जिल्ला चुनिखेल गाउँ विकास समिति वडा नं.२ (क) कि.नं.७८, ७९, ८०, ८५ र वडा नं.४ (क) कि.नं.१५२ को जग्गाहरू गुठी संस्थान, गुठी लगत तथा तहबिल कार्यालयको मिति २०४२।१।१८ को निर्णयबमोजिम श्री भद्रकाली गुठीकै नाउँमा दर्ता

कायम हुने र वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल फागुन ११ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं.८

४३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री तेजबहादुर के.सी., ०७६-WH-०१५२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, हरिबहादुर विष्ट वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय सिंहदरबारसमेत

निवेदकलाई अभद्र व्यवहार गरेको भन्दै सार्वजनिक हित र नैतिकता विरुद्धको कसुरमा पक्राउ गरी अनुसन्धानको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, उदयपुरबाट मिति २०७६।७।२४ गतेबाट लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन १० (दश), मिति २०७६।८।१४ गतेबाट लागु हुने गरी दोस्रो पटक दिन १५ (पन्ध्र) को म्याद थपको लागि अनुमति प्रदान गरेको देखिन्छ । मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४ (४) मा “अनुसन्धान अधिकारीले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष उपदफा (३) बमोजिम निवेदन दिँदा हिरासतमा रहेको व्यक्तिउपर लागेको अभियोग, त्यसको आधार, निजलाई हिरासतमा राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने कारण र निजको बयान भइसकेको भए बयान कागजअनुसारको बेहोरा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्ने छ” भन्ने र ऐ. को उपदफा (६) मा “अनुसन्धान अधिकारीले कुनै व्यक्तिलाई उपदफा (३) बमोजिम हिरासतमा राख्ने अनुमति माग गरेकोमा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले सम्बन्धित कागजातहरू हेरी अनुसन्धान सन्तोषजनक रूपमा भए नभएको विचार गरी अनुसन्धानको लागि हिरासतमा राखिराख्न आवश्यक भएको देखिए एकै पटक वा पटक पटक गरी बढीमा पच्चिस दिनसम्म हिरासतमा

राख्न आदेश दिन सक्ने छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । निवेदकलाई अनुसन्धानको लागि भनी म्याद थपको माग गर्दा म्याद थप हुनुपर्ने स्पष्ट आधार र कारण उल्लेख गर्न सकेको देखिँदैन । जिल्ला प्रशासन कार्यालय, उदयपुरबाट निवेदकको हकमा अनुसन्धानको लागि म्याद थप गर्दासमेत म्याद थप गर्नुपर्नेसम्मको औचित्यपूर्ण आधार र कारण उल्लेख गरेको पाइएन । बन्दी निवेदक विद्यार्थी रही अध्ययनरत भएको भन्ने निवेदन जिकिर छ । औचित्यपूर्ण कारण र आधार विना बन्दी विद्यार्थीलाई अनुसन्धानका नाममा अध्ययनमा समेत असर पर्ने गरी थुनामा राख्न न्यायोचित नहुने ।

यसरी उल्लिखित कसुरमा विपक्षीबाट निवेदकलाई अनुसन्धानको लागि म्याद थप गर्दाको औचित्य पुष्टि गर्ने कारण र आधार उल्लेख गरेको नदेखिएको र निवेदकउपर प्रवृत्त भावना राखी बिना कारण र आधार निवेदकलाई थुनामा राखेको देखिँदा निज निवेदक बन्दीको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न मिलेन । तसर्थ, निवेदकको थुना गैरकानूनी र प्रवृत्त भएको देखिएकाले नेपालको संविधानको धारा १६, १७, १८ द्वारा प्रदत्त हकको सन्दर्भमा ऐ.को धारा १३३ (२), (३) तथा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ (क), (ख) बमोजिम बन्दी निवेदक देहज भन्ने अर्जुन भन्ने हरिबहादुर विष्टलाई थुनाबाट मुक्त गर्नु भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: मन्दिरा शाही

कम्प्युटर: सुप्रभा अर्याल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १६ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै प्रकृतिको ०७६-WH-०१५३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, तायनसरी राई वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

४४

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-२३९३, कर्तव्य ज्यान, सुशिला नेपाली वि. नेपाल सरकार

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले आफू निर्दोष रहेको भनी प्रमाणित गराउनका लागि साक्षीसमेत उपस्थित गराउन सकेको देखिँदैन । अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको निजको बयान कागजको बेहोरा खण्डित हुने कुनै आधार प्रमाण पेस गर्न नसकेको अवस्थामा निज प्रतिवादीको मौकाको साबिती बयानलाई अन्यथा मान्नुपर्ने हो कि भन्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिएन । मिसिल संलग्न प्रमाणहरूले प्रतिवादीको मौकाको बयानलाई समर्थन गरिरहेको अवस्थामा ती प्रमाणहरूलाई नजरअन्दाज गरी प्रतिवादीले अदालतमा गरेको इन्कारी बयान र पुनरावेदन जिकिरलाई मात्र आधार मानी आरोपित कसुरबाट उन्मुक्ति दिन सकिने अवस्था हुँदैन । अतः प्रतिवादीको मौकाको साबिती बयानका साथै मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीले जिउँदो शिशुलाई जन्म दिई लोकलाजबाट बचनका लागि शिशुलाई मारेको देखिँदा प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरी सुरु पर्वत जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला परिवर्तित कानूनअनुसार केही उल्टी गरी जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत पोखरा, बागलुङ इजलासबाट मिति २०७५।१०।१० मा भएको फैसला कसुर ठहर गरेको हदसम्म मिलेकै देखिँदा अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउनुपर्दछ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालत दुवै निकायसमक्ष श्रीमान् वैदेशिक रोजगारमा विदेशमा भएको अवस्थामा बसका

खलासी कृष्ण श्रेष्ठसँग प्रेम सम्बन्ध भई निजसँगको शारीरिक सम्पर्कबाट अवैध रूपमा आफूले गर्भ बोकी मास पुगेको बच्चा जन्माएको तथ्यलाई स्वीकार गरी न्यायिक प्रक्रियालाई सहयोग गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई गर्भवती बनाएपछि निज कृष्ण श्रेष्ठ प्रतिवादी सुशिला नेपालीको सम्पर्कमा नआएको र प्रतिवादीले लामो समयसम्म निजलाई खोजतलास गर्दासमेत फेला पार्न नसकेपछि आफ्नो पेटमा गर्भ रहेको कुरा घर परिवार र समाजसमेतलाई ढाँटी मास पुगेको जिउँदो बच्चा जन्माई लोकलाजबाट बच्नका लागि मारी फालेको तथ्यलाई यी प्रतिवादीको मौकाको बयानका साथै मिसिल सामेल रहेका अन्य प्रमाणहरूले पुष्टि गरेको देखियो । अतः प्रतिवादीले अवैध गर्भ बोकेको कुरालाई स्वीकार गरी न्यायिक प्रक्रियामा गरेको सहयोग, प्रतिवादीको श्रीमान् वैदेशिक रोजगारमा भई श्रीमान्सँग टाढा हुनुपरेको परिस्थिति, प्रतिवादीले लालनपालन गर्नुपर्ने बच्चाको जिम्मेवारीलगायतका कुराहरूलाई विचार गर्दा निज प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष ४ (चार) को सजाय निर्धारण गर्दा पनि ऐनको मनसाय पूरा हुने भई न्यायोचित एवम् सजाय पर्याप्त हुने देखिएकोले निज प्रतिवादीलाई उच्च अदालत पोखरा, बागलुङ इजलासले जाहेर गरेको ७ (सात) वर्षको कैदको रायमा परिवर्तन गरी प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई ४ (चार) वर्षको कैदको राय कायम गर्नु मनासिब हुने ।

तसर्थ, प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर गरेको उच्च अदालत पोखरा, बागलुङ इजलासको मिति २०७५।१०।१० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ तर प्रतिवादी सुशिला नेपालीको उमेर, निजको पति विदेश गएको बखत बसेको प्रेमका कारण गर्भधारण गरी जन्मिन गएको बच्चालाई लोकलाजका कारण मार्नुपरेको

बाध्यात्मक परिस्थिति र निजको बाँकी रहेको सिङ्गो जीवन बिताउनुपर्ने अवस्थाको कारण निजलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने देखिँदा थोरै सजाय गर्दा पनि न्यायको मकसद पूरा हुने देखिँदा निज प्रतिवादी सुशिला नेपालीलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम ४ (चार) वर्षको राय लगाई चार वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७७ साल फागुन २ गते रोज १ शुभम् ।

४५

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-RC-०१६७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. कुमार लिम्बूसमेत

मृतक बलबहादुर लिम्बूको लास जाँच मुचुल्काबाट मृतकको टाउकोको दाहिनेपट्टि गम्भीर काटिएको चोट रहेको, अनुहार र पेटमा चोट निलडाम रहेको, दुवै हात, खुट्टा, पिड्यौलासमेतमा चोटपटक रहेको, दायाँ हातको पाखुरामा पट्टी बाँधेको अवस्थामा रहेको भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसैगरी पोस्टमार्टम प्रतिवेदनमा मृतकको कलेजो र फियोमा चोट लागेर अत्यधिक रक्तस्राव भई मृत्यु भएको भनी उल्लेख भएबाट मृतकको मृत्यु प्रतिवादीहरूकै कुटपिटका कारण भएको तथ्य पुष्टि हुन आयो । यी प्रतिवादीहरू मृतकलाई कुटपिट गर्ने कार्यमा संलग्न नरहेको भए अदालतमा उपस्थित भई अभियोग दाबीलाई खण्डन गरी आफ्नो भनाइ राख्न सक्नुपर्नेमा सो नगरी म्यादै गुजारी बसेको देखिन्छ । अतः मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट मृतकलाई कुटपिट गरी मार्ने कार्यमा यी प्रतिवादीहरू कुमार लिम्बू, मनबहादुर संयोग लिम्बू र खड्ग श्रेष्ठको समेत संलग्नता रहेको पुष्टि भएको अवस्थामा यस अदालतबाट मिति २०७६।३।१८ मा प्रत्यर्थी झिकाउँदा लिइएको आधार कारणसँग यस इजलास सहमत हुन नसकी निज

प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको सुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७५।१२।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

प्रतिवादीहरू कुमार लिम्बू, मनबहादुर संयोग लिम्बू र खड्ग श्रेडले मृतकलाई मारुपर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी रहे भएको तथ्य मिसिलबाट देखिँदै, जुन कुरालाई जाहेरवालीको जाहेरी दरखास्त, निजले अदालतसमक्ष गरेको बकपत्र, सहप्रतिवादीहरूको बयानका साथै वारदातका सम्बन्धमा विभिन्न व्यक्तिहरूले मौकामा गरेको कागज र सो कागजलाई पुष्टि हुने गरी अदालतसमक्ष उपस्थित भई गरेको बकपत्रबाट समर्थित भएको देखिन्छ। मृतक बलबहादुर लिम्बूको साथबाट १११७ IEP ७ Round ६.६mm इटालियन पेस्तोल बरामद भएको देखिन्छ। मृतकको समूह र प्रतिवादीहरूको बिचमा सामान्य विषयलाई लिई वादविवाद भई दोहोरो झगडा भएको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट देखिएको अवस्था छ। मृतक र प्रतिवादीहरूबिचमा सामान्य विवाद आई कुटपिट हुँदा प्रस्तुत वारदात घटित हुन गएको देखिन्छ। अतः निज प्रतिवादीहरू कुमार लिम्बू, मनबहादुर संयोग लिम्बू र खड्ग श्रेडले पूर्वरिसइवी लिई अथवा पूर्वमनसाय लिई मृतकलाई मारुपर्ने अवस्था नदेखिएको, घटनाको वस्तुस्थिति, घटना घट्टाको समग्र परिस्थितिसमेतलाई विचार गर्दा निज प्रतिवादीहरूलाई ऐनबमोजिम हुने हदैसम्मको सजाय गर्दा चर्को हुने देखिएको र मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम ५ (पाँच) वर्ष कैद गर्दा न्यायको उद्देश्यसमेत परिपूर्ति हुने देखिएकोले सुरु अदालतले प्रतिवादीहरू कुमार लिम्बू, मनबहादुर संयोग लिम्बू र खड्ग श्रेडलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम जनही ५ (पाँच) वर्ष कैदको राय व्यक्त गरी सो रायलाई सदर गरी

उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको रायलाई अन्यथा गरिरहन नपर्ने।

अतः प्रतिवादीहरू कुमार लिम्बू, मनबहादुर संयोग लिम्बू र खड्ग श्रेडलाई सुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतबाट मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याई अ.बं. १८८ नं. बमोजिम जनही ५ (पाँच) वर्ष कैदको राय व्यक्त गरी भएको फैसलालाई सदर गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७५।१२।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इतिसंवत् २०७६ सालमङ्सिर २३ गतेरोज २ शुभम्।

४६

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७५-CR-१०२२, लागु औषध (हेरोइन), नेपाल सरकार वि. सुनिलकुमार विश्वकर्मासमेत

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरू तीनैजना सँगै साथमा रहेको अवस्थामा प्रतिवादी सुनिलकुमार विश्वकर्माको साथबाट बरामद भएको लागु औषधको मात्रा न्यून देखिएको, प्रतिवादीहरू लागु औषधको दुरव्यसनी रहेको देखिएको, बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले साथमा राखेको तथ्य मिसिलबाट पुष्टि नभएको र निज प्रतिवादीहरूले आफू लागु औषधको दुरव्यसनी भएकाले सो प्रयोजनका लागि खरिद गरी आफ्नो साथमा राखेकोमा प्रहरीले बरामद गरेको हो भनी जिकिर लिएको देखिँदा यी प्रतिवादीहरूउपर अभियोग दाबीअनुसारको कसुर ठहर नगरी लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ (छ) को कसुर ठहर्‍याई उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला अन्यथा गरिरहन नपर्ने।

अतः प्रतिवादीहरू सुनिलकुमार विश्वकर्मा,

रवि रसाइली र शिव थापालाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ) र (च) को कसुरमा सोही ऐनको दफा १४ (१) को (छ) (१) बमोजिम जनही पाँच वर्ष कैद र पाँचहजार जरिवाना हुने ठहर्‍याई सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरूलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ (छ) को कसुरमा ऐ. ऐनको दफा १४ (१) (ड) बमोजिम जनही एक वर्ष कैद र रु.१०,०००/- (दश हजार) जरिवाना हुने गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७५।३।१९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७७ साल जेठ २६ गते रोज २ शुभम् ।

४७

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७६-CR-००८०, लागु औषध हेरोइन, नेपाल सरकार वि. चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ

प्रस्तुत मुद्दामा वारदात हुँदाका अवस्थामा प्रतिवादी चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ घटनास्थलमा नभएको, यी प्रतिवादीबाट लागु औषध बरामद नभएको, वारदातमा प्रयोग भएको मोटरसाइकल निज प्रतिवादीको नाममा दर्ता रहेकाले मात्र प्रतिवादी कायम गरिएको हो सोबाहेक लागु औषधको कारोबारमा यी प्रतिवादीको कुनै संलग्नता देखिँदैन भनी प्रतिवेदकले बकपत्र गरिदिएको र स्वयं प्रतिवादीले कसुरका सम्बन्धमा आफ्नो कुनै संलग्नता नरहेको भनी जिकिर लिएको अवस्थामा बरामद भएको मोटरसाइकल यी प्रतिवादीको नाममा दर्ता रहेकै आधारमा प्रतिवादी चन्द्रकुमारी श्रेष्ठउपर कसुर कायम हुन नसक्ने देखिँदा अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसला सदर गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

प्रतिवादी रोजल श्रेष्ठको साथबाट बरामद

भएको मे. ४ प १५८६ नं. को मोटरसाइकल प्रतिवादी चन्द्रकुमारी श्रेष्ठको नाममा दर्ता रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी रोजल श्रेष्ठले अनुसन्धानको क्रममा आफ्नो नागरिकता र सवारी चालक अनुमतिपत्र हराएको कारण मोटरसाइकल श्रीमती चन्द्रकुमारी श्रेष्ठका नाममा पास गरी आफूले चलाउँदै आएको हो । बरामद लागु औषध आफूले सेवनका लागि ल्याएको हो । सो ल्याउने कार्यमा अरु कसैको संलग्नता छैन भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी चन्द्रकुमारी श्रेष्ठले पति रोजल श्रेष्ठले मेरो नाममा दर्ता रहेको मोटरसाइकलमा लागु औषध ल्याएको भन्ने आफूलाई थाहा छैन, आफू सो कारोबारमा संलग्न छैन भनी गरेको बयान निजको साक्षी र वादी पक्षकै प्रतिवेदकको बकपत्रबाट पुष्टि भएको पाइन्छ । यी प्रतिवादीले जानीजानी आफ्नो नाममा दर्ता रहेको मोटरसाइकल लागु औषध कारोबारका लागि पति रोजल श्रेष्ठलाई प्रयोग गर्न दिएको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन आउँदैन । यसका साथै वादी पक्षले यी प्रतिवादीले लागु औषधको कारोबार गर्नका लागि पतिलाई आफ्नो नाममा दर्ता रहेको मोटरसाइकल प्रयोग गर्न अनुमति दिएको भनी विश्वसनीय र वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरू पेस गर्न सकेको पाइएन । सवारी साधन प्रयोग गर्नका लागि सवारीधनीले अनुमति नदिएको अवस्थामा सवारी साधन प्रयोग भएकै आधारमा सवारी साधन जफत गर्न न्यायोचित नहुँदा वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादी चन्द्रकुमारी श्रेष्ठलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर गरी बरामद मोटरसाइकल जफत नहुने ठहर्‍याई उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७५।१२।२६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

इति संवत् २०७७ साल जेठ २६ गते रोज २ शुभम् ।

४८

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७६-CR-०६३९, लागु औषध, नेपाल सरकार वि. तिलबहादुर कार्कीसमेत

प्रस्तुत मुद्दामा वादी पक्षले यी प्रतिवादीहरूले बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले लागु औषध खरिद गरी साथमा लिई राखेको भनी जिकिर लिए पनि बरामद लागु औषध फलानो व्यक्तिलाई बिक्री वितरण गर्नका लागि ल्याएको हो भनी स्पष्ट रूपमा दाबी लिन सकेको पाइँदैन । प्रतिवादीहरूको इन्कारी बयान, बरामदी मुचुल्का तयार गरी प्रतिवेदन पेस गर्ने हेमबहादुर कटुवालको बकपत्रसमेतका मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट निज प्रतिवादीहरूले कारोबार गर्ने प्रयोजनका लागि नै लागु औषध साथमा राखेका हुन् भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आएको देखिएन । वादी पक्षले ने.का.प. २०६९, अड्क ११, भाग ५५, नि.नं. ८९२३ मा प्रतिपादित सिद्धान्त विपरीत हुने गरी प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीलाई सेवनतर्फ सजाय गरिएको भन्ने दाबी लिए तापनि उक्त मुद्दामा बरामद भएको लागु औषधको मात्रा धेरै भएको र प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूको साथबाट अत्यन्त कम मात्रामा लागु औषध बरामद भएको सन्दर्भमा सो नजिर आकर्षित हुने अवस्था देखिएन । अतः प्रतिवादीहरूबाट बरामद भएको लागु औषधको मात्रा र परिमाणसमेतलाई विचार गरी हेर्दा प्रतिवादीहरूले बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले खरिद गरी साथमा राखेको भन्ने वादी पक्षको जिकिरलाई विश्वास गर्ने मनासिब आधार मिसिलबाट नदेखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूको साथबाट बरामद भएको लागु औषधको मात्रा न्यून देखिएको, बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले साथमा राखेको तथ्य मिसिलबाट पुष्टि नभएको र निज प्रतिवादीहरूले औषधीको रूपमा लागु औषध सेवन गर्ने गरेको र सोही प्रयोजनका लागि खरिद गरी केही मात्रा खाई

बाँकी आफ्नो साथमा राखी हिँडेको अवस्थामा प्रहरीले बरामद गरेको हो भनी जिकिर लिएको देखिँदा प्रतिवादीहरूउपर अभियोग दाबी अनुसारको कसुर ठहर नगरी लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ (छ) को कसुर ठहर्‍याई उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको फैसला अन्यथा गरिरहन नपर्ने ।

तसर्थ, प्रतिवादी सानबहादुर भन्ने भिमबहादुर कामीका हकमा सुरु इलाम जिल्ला अदालतबाट मिति २०७५।०३।१३ मा भएको फैसला सदर गरी प्रतिवादी तिलबहादुर कार्कीका हकमा भएको सुरु फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ (छ) को कसुरमा ऐ. ऐनको दफा १४ (१) (ड) बमोजिम एक वर्ष कैद र दफा १६ बमोजिम थप १ वर्ष कैद र रु.५,०००।- (पाँच हजार) जरिवानासमेत हुने गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७६।३।१० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७७ साल जेठ २६ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं.९

४९

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-RC-०१०८, ०७५-CR-१७०९, १७८५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सन्तोषकुमार यादव, सन्तोषकुमार यादव वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. बाजे भन्ने धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवसमेत

मृतकको लास प्रकृति मुचुल्का, पोस्टमार्टम रिपोर्ट र घटनास्थल प्रकृति मुचुल्काको बेहोराले जाहेरवालालगायतका वादीका साक्षीहरूको बकपत्र

बेहोरालाई समर्थन गरेको देखिन्छ । लास प्रकृति मुचुल्का र पोस्टमार्टम रिपोर्टबाट मृतक रम्भादेवी यादवको घाँटी थिचिएर श्वास प्रश्वास बन्द भई निस्सासिएको कारणबाट निजको मृत्यु भएको हो भन्ने पुष्टि हुन आएको पाइन्छ । उक्त तथ्यमा प्रतिवादीहरूमध्ये सन्तोषकुमार यादवको स्विकारोक्ती देखिन्छ भने प्रतिवादीहरू अरु हुलियादेवी यादव तथा धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवसमेतले अन्यथा भएको हो भनी भन्न सकेको नदेखिने ।

प्रतिवादीमध्येका बाजे भन्ने धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवले प्रस्तुत वारदातमा मार्ने संयोग पारिदिने तथा प्रतिवादीमध्येका अरहुलिया देवी यादवले मत सल्लाहमा पसी मतलबीको भूमिका निभाएको देखिँदा प्रतिवादीमध्येका बाजे भन्ने धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (२) नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद सजाय तथा प्रतिवादीमध्येका अरहुलिया देवी यादवलाई ऐ. को १७ (३) नं. बमोजिम ६ महिना कैद सजाय हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको फैसला मनासिब नै देखिन आएकोले यी दुवै प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम नै सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर र बहस जिकिरसमेतसँग सहमत हुन नसकिने ।

जाहेरी दरखास्त, मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको भनाइ, लास जाँच मुचुल्का, पोस्टमार्टम रिपोर्ट, पुनरावेदक प्रतिवादीको मौकामा र अदालतमा भएको बयान, जाहेरवाला तथा वादीका साक्षीहरूले अदालतमा गरेको बकपत्रसमेतका मिसिल संलग्न प्रमाण कागजका आधारमा प्रतिवादीमध्येका सन्तोषकुमार यादवले मृतक रम्भादेवी यादवलाई घाँटी थिची मारेको तथ्य विवादरहित हुँदा यी पुनरावेदक प्रतिवादी सन्तोषकुमार यादवलाई तत्कालीन मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३ (३) नं. को कसुरमा ऐ. १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद सजाय हुने ठहर

गरेको सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको फैसला मिलेकै देखिन आएकोले निजको पुनरावेदन जिकिर र बहस जिकिरसमेतसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूमध्येकी अरहुलिया देवी यादवको हकमा साबिक मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (३) नं. को कसुर गरेको ठहर्‍याई ३ वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको हदसम्मको सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०७१।१।२० को फैसलाको हदसम्म उल्टी गरी निज प्रत्यर्थी प्रतिवादी अरहुलियादेवी यादवलाई मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (३) नं. बमोजिम ६ महिना कैद हुने तथा पुनरावेदक प्रतिवादी सन्तोषकुमार यादवको हकमा मिति २०७१।१।२० को र प्रत्यर्थी प्रतिवादी बाजे भन्ने धिरेन्द्र भन्ने विरेन्द्र यादवको हकमा मिति २०७३।१२।१३ को सप्तरी जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको मिति २०७५।०६।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: तारादेवी महर्जन

कम्प्युटर: सरस्वती दाहाल

इति संवत् २०७७ चैत्र ३१ गते रोज ३ शुभम् ।

५०

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७६-RC-००२३, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. हरिशंकर राउत

प्रतिवादी हरिशंकर राउत स्वयंले मृतक नवल किशोर राउतलाई रक्सी पिएको अवस्थामा कुटपिट भई ज्यान मर्न गएको भनी अदालतसमक्ष समेत आफ्नो कसुर स्वीकार गरी बयान गरेका छन् । निज प्रतिवादीको साबिती बयान शव परीक्षण प्रतिवेदन तथा वस्तुस्थिति मुचुल्काको कागज गर्ने मनिर राईनको बकपत्रसमेतबाट समर्थित भएको छ । यसबाट प्रतिवादी

हरिशंकर राउतले मृतक नवल किशोर राउतलाई रड प्रहार गरी मारेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आयो । तसर्थ: निज प्रतिवादी हरिशंकर राउतलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. र १३ (३) नं. को कसुर अपराधमा सोही १३ (३) नं. अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याएको सुरु धनुषा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको उच्च अदालत जनकपुरको फैसला मिलेको देखिँदा अन्यथा गरिरहनुपर्ने अवस्था रहेन । केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ (२) (क) मा कुनै कसुरको सजाय साबिक ऐनमा मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएकोभन्दा बढी रहेछ भने संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको र मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ मा सर्वस्वसहित जन्मकैदको कानूनी व्यवस्था नभएको र ऐ. को दफा १७७ (२) मा ज्यान मार्ने कसुर गर्ने गराउने व्यक्तिलाई जन्मकैदको सजाय मात्र हुने भनी कानूनी व्यवस्था रहेभएको देखिएकोले प्रस्तुत मुद्दामा पनि यी प्रतिवादी हरिशंकर राउतलाई दाबी अनुसार साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद नहुने भई निजलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ।

प्रस्तुत मुद्दामा घटित वारदातको प्रकृति तथा स्वरूप हेर्दा, प्रतिवादीले मृतक नवल किशोर राउतलाई पूर्वयोजना बनाई योजनाबमोजिम हत्या गरेको देखिँदैन । मृतकसँगको लेनदेनको विषयको कारणबाट उत्पन्न भएको वादविवादको कारण एकाएक वारदात भएको देखिँन्छ । जोखिमी हतियारको प्रयोग नभई वारदातस्थलमा उपलब्ध रडले मृतकको टाउकोमा तथा पेटमा घोचेकोबाट मृतक घाइते भई उपचारको क्रममा मृतकको मृत्यु भएको भन्ने मृतकको लास प्रकृति मुचुल्का तथा शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन आएको छ । मृतकलाई ज्यान

मार्नुपूर्व तयारी योजना नभई प्रतिवादीका परिवार र मृतकबिच लेनदेनको विषयमा विवाद उत्पन्न भई घटना हुन गएको भन्ने तथ्य मिसिलबाट स्थापित छ । यी प्रतिवादीले आरोपित कसुरमा साबित रही न्यायिक प्रक्रियालाई सहयोग पुर्‍याएको नै देखिँन्छ । यसरी पूर्वयोजना बनाई मृतकलाई मारेको नदेखिएको, मृतक र प्रतिवादीसमेत बिच लेनदेनको विषयमा विवाद भई घटना घट्न पुगेको देखिएको, धारिलो वा जोखिमी हतियारको प्रयोग नभएको, मृतकलाई मार्नुपर्नेसम्मको अवस्था नरहेको, निजको कुनै आपराधिक पृष्ठभूमि नरहेको र प्रतिवादीको उमेर अवस्थासमेतलाई दृष्टिगत गर्दा प्रतिवादीलाई कानूनबमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने देखिएकोले अ.बं. १८८ नं. बमोजिम प्रतिवादी हरिशंकर राउतलाई १० वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी उच्च अदालत जनकपुरले व्यक्त गरेको राय मनासिब देखिँदा उक्त राय सदर भई निज प्रतिवादीलाई १० वर्ष मात्र कैद सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत : मतिना शाक्य

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७७ साल चैत्र २६ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. १०

५१

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७२-CI-१६७१, नाता कायम, जेदनारायण चौधरी वि. पुष्पाकुमारी चौधरी

मिति २०६८।११।२९ मा राधाकृष्ण मन्दिरमा विवाह गरेको भन्ने फिरादीको मुख्य दाबी रहेकोमा सुनसरी जिल्ला अदालतको मिति २०७०।१२।२७ को आदेशानुसार राधाकृष्ण मन्दिर सोनापुरमा मिति २०६८।११।२९ का दिन पुष्पा चौधरी र जेद नारायण चौधरीबिच विवाह भए नभएको सम्बन्धमा जवाफ पठाइदिने भनी सुनसरी जिल्ला

अदालतको च.नं. ११४४७ मिति २०७०।१२।२८ मा पत्राचार भएकोमा राधा कृष्ण मन्दिर सोनापुरको च.नं. ००३ मिति २०७०।१२।२८ को जवाफी पत्रमा पुष्पा चौधरी र जेद नारायण चौधरीबिच यस राधा कृष्ण मन्दिरमा मिति २०६८।११।२९ गते मंगलबार दिन विवाह भएको कुनै रेकर्डमा नदेखिएको भन्ने उल्लेख भई आएको देखियो । वादी प्रतिवादीबिच विवाह हुँदा फोटो खिचेको अवस्था हुनुपर्नेमा वादीले विवाह भएको भन्ने देखिने कुनै फोटोसमेत पेस गर्न सकेको देखिएन । जहाँसम्म प्रतिवादी जेद नारायण चौधरीले वादीलाई प्रेमपत्र पठाएको भन्ने फिराद दाबी छ सो सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रेम गर्नु, प्रेम पत्र पठाउनु र विवाह गर्नु एउटै कुरा नभई फरक कुरा हो । सबै विवाहमा प्रेम सम्बन्ध रहन सक्छ तर सबै प्रेम सम्बन्ध विवाहमा परिणत हुन सक्दैन । प्रेम सम्बन्ध र प्रेम पत्र विवाहको प्रारम्भिक चरणसम्म हो अर्थात् विवाहको पूर्वसर्त हो तर आफैमा विवाह चाहिँ होइन । प्रेम सम्बन्ध भई प्रेम पत्रहरू आदान प्रदान हुने क्रममा कुनै पक्षबाट विश्वासको सङ्कट उत्पन्न नभएमा त्यस्तो प्रेम सम्बन्धले पछि कालान्तरमा विवाहको स्वरूप धारण गर्न सक्छ । प्रतिवादीले २ वर्ष पहिलो वादीसँग प्रेम सम्बन्ध भई विवाह गर्नेसम्मको कुरा भएकोमा आमा बुबाले अस्वीकार गरेकाले विवाह नभएको र सोही रिसले मलाई दुःख दिन झुठ्ठा फिराद दायर गरेको भनी प्रतिउत्तरमा जिकिर लिएको देखिन्छ । आफूलाई प्रेम गरी विवाह नगरेको कारणबाट वादीले फिराद दिएको देखिन्छ । जहाँसम्म प्रतिवादीले वादीलाई प्रेम पत्र पठाएको प्रसङ्ग छ, सो प्रेम पत्रहरू हेर्दा प्रेमी प्रेमीकाबिच मायाको गहिरो प्रभाव रहेको देखिन्छ । प्रेम पत्रमा म तिमिलाई माया गर्छु भेट्न मन आतुर छ भने जस्ता प्रेमका भावना व्यक्त हुनु अस्वाभाविक होइन तर प्रेम गर्दैमा विवाह नै भई हालेको भन्न मिल्ने पनि हुँदैन । विवाह भएको भन्ने प्रमाणबाट पुष्टि हुनुपर्दछ ।

वादी प्रतिवादीबिच प्रेम पत्रहरूबाट प्रेम सम्बन्ध रहे पनि विवाह पनि भएको हो भन्ने तथ्यलाई पुष्टि गर्ने निजहरू सँगै हिँडे बसेको र विवाह भएको कुनै फोटोसमेत रहेको देखिँदैन । वादीले आफूलाई विवाह गर्छु भनेर पटक पटक करणी गरेकोसमेत भन्न सकेको छैन । वादीको पेटमा प्रतिवादीको गर्भ रहेको र वच्चा जन्मेको स्थितिसमेत रहेको देखिँदैन । वादी दाबीबमोजिम विवाह भएको भनिएको राधाकृष्ण मन्दिरको पत्र जवाफले समेत यी वादी प्रतिवादीबिच मिति २०६८।११।२९ मा मन्दिरमा विवाह भएको पुष्टि गर्दैन । स्पष्ट र भरपर्दो प्रमाणको अभावमा केवल प्रेम पत्रको आधारमा मात्र वादी दाबीबमोजिम वादी प्रतिवादीबिच पति पत्नीको नाता कायम गर्नु कानूनसम्मत् र न्यायोचित हुने नदेखिने ।

तसर्थ, वादी प्रतिवादीबिच पति पत्नीको नाता कायम हुने ठहर्‍याई सुनसरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।१।२९ मा भएको फैसलालाई सदर गर्ने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०७१।१।२८ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई वादी पुष्पा चौधरीको प्रतिवादी जेद नारायण चौधरीसँग पति पत्नीको नाता कायम गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुन नसक्ने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव) : हेमराज तिमिल्सैना
कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७८ साल पौष २० गते रोज ३ शुभम् ।

५२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७४-CR-१५६८, जबरजस्ती करणी उद्योग, नेपाल सरकार वि. उत्तम भन्ने हस्तबहादुर राई

जबरजस्तीको रूपबाट करणी गर्नको लागि त्यससम्बन्धी क्रिया गर्नु र करणीको इच्छा र भाव देखिने गरी त्यससम्बन्धी कार्य गर्नु अलग अलग अवस्था

र आशयका कुरा हुन् । आशय करणी जबरजस्ती करणीको उद्योगको क्रिया हुनुभन्दा अगाडिको अवस्था हो भने करणीको उद्योगको क्रिया त्योभन्दा एक कदम अगाडि पूर्ण कार्य भने भइनसकेको सो गर्ने सम्बन्धमा कार्यात्मक रूपको क्रिया हो । जबरजस्ती करणीको उद्योगसम्बन्धी कसुरमा पीडकले इच्छा गरेको करणीसम्बन्धी कसुरजन्य कार्यले पूर्णतासम्म प्राप्त नगरेको, कसुरले पूर्णता प्राप्त गर्नुभन्दा अगाडिका कसुरजन्य चरणहरू पूरा गरिसकेको अवस्था रहन्छ । जबरजस्ती करणी गर्न सम्पूर्ण क्रिया गरी करणीसम्म गर्न नपाएको अवस्थालाई जबरजस्ती करणी उद्योग गरेको मान्नुपर्ने ।

प्रस्तुत मुद्दामा सो किसिमको क्रिया गरेको नदेखिँदा जबरजस्ती करणी उद्योग गरेको भनी मान्न सकिने अवस्था नदेखिएकोले पीडित र प्रतिवादीको शरीरमा परेका सामान्य घाउ, पीडितको घरमा रकम लिन गएको भन्ने प्रतिवादीको स्वीकारोक्ति बयान तथा जाहेरवाली पीडितलगायत अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका व्यक्तिहरूको बकपत्रसमेतका आधारमा प्रस्तुत वारदात सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची १ भित्र नपर्ने भई मुलुकी ऐन, आशय करणीको महलअन्तर्गतको देखिँदा अभियोग दाबीबाट प्रतिवादीले सफाइ पाउने ठहर गरी प्रस्तुत मुद्दालाई आशय करणीमा परिणत गर्ने गरेको सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजिवराजबाट भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा यी प्रतिवादी उत्तम भन्ने हस्तबहादुर राईलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम नै सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रस्तुत वारदात सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची १ भित्र नपर्ने भई मुलुकी ऐन, आशय करणीको महलअन्तर्गतको देखिँदा अभियोग

दाबीबाट प्रतिवादीले सफाइ पाउने ठहर गरी प्रस्तुत मुद्दालाई आशय करणीमा परिणत गर्ने गरेको सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजिवराजबाट मिति २०७९।१२।६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत (उपसचिव) : हेमराज तिमिल्सैना
कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७८ साल पौष २० गते रोज ३ शुभम् ।

५३

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७५-CR-२९३५, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. शोभा भन्ने सोम माया लामा

प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामाले अनुसन्धान र अदालतमा बयान गर्दा आरोपित कसुर गरेको होइन भनी कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ । पीडित जाहेरवालीले मौकैमा दिएको जाहेरी दरखास्त, निजको अदालतमा भएको प्रमाणित बयानमा समेत यी प्रतिवादीले शर्मिला तामाङ र सम्झना तामाङ भारतको ब्युटिपार्लरमा काम गरी राम्रो कमाइ गर्छन् भनी झुठो कुरा भनी जाहेरवालीलाई पनि राम्रो काममा लगाइदिने भनी प्रलोभनमा पारी झुठा कुरा गरी ललाईफकाई गरी घरमा बाबु आमालाई भारत जाने कुरा नभन्नु भनी सहप्रतिवादी उर्मिला तामाङकहाँ पुर्‍याएको भन्ने कुरा उल्लेख भएको देखिन्छ । पीडित जाहेरवालीको अदालतकै प्रमाणित बयानमा उल्लेख भएको उक्त भनाइ मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ६ (२) अनुसार यी प्रतिवादीका विरुद्ध प्रमाणमा लिन नपर्ने अन्य कुनै कारण पनि नदेखिने ।

प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामा आफ्नी

भाउजू भएको कुरा स्वीकार्दै निजले नै यी पीडित जाहेरवालीलाई आफूकहाँ लिई आई भारतसम्म लग्नको लागि निजसमेत हेटौंडासम्म सँगै आएकी हुन् भनी पोल गरी सहप्रतिवादी उर्मिला तामाडले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखियो । यसभन्दा अघि पनि पीडितहरू परिवर्तित नाम ०४९-३० (०७३/०७४) र ०४९-२० (०७३/०७४) लाई यिनै प्रतिवादी सोममाया लामाको सहयोगमा आफूले भारत पठाएकी हुँ भनी आफू साबित भई पोल गरेको देखियो भने अदालतमा निजले गरेको बयानमा पनि प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममायाले नै काम लगाइदिन भनेकी र रक्सौलसम्म आफैँ पुऱ्याउन आएकी हुन् भनी गरेको पोललाई पीडित जाहेरवालीको जाहेरी दरखास्त र अदालतबाट प्रमाणित भएको पीडितको कागज बेहोराले समर्थन गरेको देखिने ।

प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममायाले आरोपित कसुरमा इन्कार रही मौका तथा अदालतमा बयान गरेको देखिए तापनि जाहेरवाली पीडित परिवर्तित नाम ०४९-३० (०७३/०७४) ले घटना विवरणको कागजमा यी प्रतिवादीसमेत भई परिवर्तित नाम ०४९-२० (०७३/०७४) हेटौंडासम्म भारत लग्न पुऱ्याएकी हुन् भनी लेखाएको र अर्की परिवर्तित नाम चितवन "क" ले समेत सोही बेहोरा समर्थन हुने गरी मौकाको घटना विवरण कागजमा उल्लेख भइरहेको अवस्थासमेतबाट यी प्रतिवादीको उक्त कसुरमा संलग्नता रहिरहेको समग्र घटनाक्रमलाई सिलसिलाबद्ध ढङ्गबाट भनिएको उक्त पोलहरू परिस्थितिजन्य प्रमाणसमेतबाट पीडितलाई भारतमा लागि बेचबिखन गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादीले हेटौंडासम्म लगी कसुर ठहर भएकी अर्की प्रतिवादी उर्मिला तामाडलाई जिम्मा दिने भूमिकामा संलग्न रहेको देखिने ।

प्रतिवादी सोममाया लामाले शर्मिला तामाड र सम्झना तामाड भारतको ब्युटिपार्लरमा काम गरी राम्रो

कमाइ गछन् भनी झुठो कुरा भनी पीडित जाहेरवालीलाई पनि राम्रो काममा लगाइदिने भनी प्रलोभनमा पारी झुठो कुरा गरी ललाईफकाई गरी घरमा बाबु आमालाई भारत जाने कुरा नभन्नु भनी हेटौंडासम्म पुऱ्याई सहप्रतिवादी उर्मिला तामाडलाई जिम्मा दिने गरी यी प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामाले कार्य गरेको देखिन आउँछ । प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामाले पीडितलाई राम्रो काम पाउने र लगाइदिने भनी झुठो आश्वासन दिएको देखिन्छ । पीडितलाई यी प्रतिवादीले राम्रो काममा लगाइदिन्छु भनी झुठो आश्वासन दिएर ललाई फकाई नारायणगढबाट हिँडाएकी र हेटौंडामा पुऱ्याई अर्की प्रतिवादी उर्मिला तामाडलाई जिम्मा दिने कार्य गरेकी छिन् । यी कार्य गर्दा प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामालाई आफूले लगेकी पीडितलाई प्रतिवादी उर्मिला तामाडले भारत लैजान्छिन् भन्ने तथ्य पूर्णरूपमा थाहा रहेको छ । यी प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामाले पीडितासँग चिनजान नै नभएकी अर्की महिलामार्फत भारतमा काममा लगाउन भनी लैजानको लागि ल्याएर दिने कार्यलाई आफैँमा अपराधिक मनसायपूर्ण कार्य रहेको मानिन्छ । यस्तो अवस्थामा अर्की प्रतिवादी उर्मिला तामाडले बेचबिखन गर्न लगेको तथ्य आफूलाई थाहा नभएको भनी कसुरबाट उम्कन सक्ने अवस्था नै रहँदैन । मुख्य प्रतिवादी उर्मिला तामाडलाई मानव बेचबिखन गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामाले सहयोगी र मद्दतगारको रूपमा मानव बेचबिखन जस्तो निन्दनीय अमानवीय गम्भीर प्रकृतिको अपराध घटाउनमा साथ सहयोग गरी मतियारको भूमिका निर्वाह गरेको देखिन आउने ।

तसर्थ, प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामासमेतको संलग्नतामा पीडित जाहेरवाली परिवर्तित नाम ०४९-३० (०७३/०७४) लाई प्रतिवादी उर्मिला तामाडले भारतमा पुऱ्याई वेश्यावृत्तिमा लगाएको पुष्टि हुन आई प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामालाई मानव

बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ३ (१) तथा दफा ४ (२) (ख) बमोजिमको कसुरको मतियारसम्मको कसुरजन्य कार्य गरेकोमा सो ठहर गरी सजाय गर्नुपर्नेमा निज प्रतिवादीलाई सफाइ दिने गरी चितवन जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।१२।६ मा भएको सो हदसम्मको फैसला केही उल्टी गरी यी प्रतिवादी शोभा भन्ने सोममाया लामालाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५ (१)(ज) बमोजिम प्रस्तुत मुद्दाको मुख्य प्रतिवादी उर्मिला तामाङलाई भएको १२ वर्ष कैद र रु.६०,०००।- जरिवानाको को आधा ६ (छ) वर्ष कैद र रु. ३०,०००।- (तीस हजार) जरिवानासमेत हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासबाट मिति २०७५।११।२१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत (उप-सचिव) : माधव भण्डारी

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७८ साल पौष २१ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं. १२

५४

मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७६-CR-०५७२, ०७६-CR-१०३७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. देवान टुडु, देवान टुडु वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले अनुसन्धानको अवस्थामा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको आफ्नो बयानको बेहोरा अनुचित प्रभावमा पारी इच्छाविपरीत गराइएको भनी उल्लेख गर्न सकेको देखिँदैन। घटना भएको भनिएको मिति समयमा श्रीमतीसँग विवाद भई १, २ झापड हानेको भन्ने कुरा निजले स्वीकार गरेको देखिन्छ। मृतकको शवपरीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको

कारण टाउकोको हाडभित्र भएको रक्तस्राव, टाउकोको चोट (HEAD INJURY WITH INTRA CRANIAL BLEEDING) भन्ने उल्लेख भएकोले कुटपिटको कारणबाट शान्ति टुडुको टाउकोमा चोट लागी मृत्यु भएको भन्ने खुल्न आएको देखिने।

मिति २०७४।१।२२ का दिन मजदुरी काम गरी मादक पदार्थ सेवन गरी घर आएपश्चात् ऋणको किस्ता तिर्ने विषयमा प्रतिवादी र मृतकबिच वादविवाद भई प्रतिवादीले मृतकलाई मुड्की लात्तीले प्रहार गरी मृतकको टाउको भित्तामा ठोक्किएर घाइते भएको भन्ने देखिएको र निज मृतकलाई भद्रपुर अस्पतालमा ल्याएकोमा त्यहाँ उपचार हुन नसकी बिर्तामोड लगी त्यहाँ पनि उपचार सम्भव नभएपछि घरमा ल्याई राखेकै अवस्थामा मिति २०७४।०९।२४ गते निजको मृत्यु भएको भन्ने देखियो। शवपरीक्षण प्रतिवेदनमा टाउकोको चोटकै कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएको भए पनि चोट प्रतिवादीले लुकी चोरी हानेको नभई ऋणको किस्ता तिर्ने विषयमा अचानक विवाद सिर्जना भई उसै बखत उठेको रिस थाम्न नसकी तत्काल मुड्की, लात्तीले हानेको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने देखिएको अवस्था भएकोले प्रतिवादीले मृतकलाई मार्ने मनसायबाट प्रेरित भई योजनाबद्ध किसिमले मारेको भन्ने नदेखिएको र घाइते भएपछि उपचारको प्रयास प्रतिवादीबाट भएको र प्रतिवादीको सो क्रियाकलापले घटित सो वारदात ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) अन्तर्गतको देखिन नआउने।

मृतकलाई मार्नुपर्नेसम्मको कुनै रिसइवी नभएको र मनसायपूर्वक प्रतिवादीले कर्तव्य गरी मारेको भन्ने देखिन नआई सो घटना ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. अन्तर्गतको देखिन आएकोले यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीअनुसार ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) को कसुरदार

ठहराउन मिल्ने नदेखिने ।

प्रतिवादीसमेतको बयान बेहोराबाट कुनै धारिलो जोखिमयुक्त हतियारले हानेको नदेखिई लात्ती, मुङ्कीले मृतकलाई कुटपिट गर्दा मृतकको टाउको भित्तामा ठोकिन गई सोही चोट, पिरबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने देखिन आएको छ । यी प्रतिवादी एवम् मृतकबिच कुनै पुरानो रिसइवी रहेको भन्ने मिसिलबाट नखुलेको अवस्थासमेत भई मृतकलाई मारुपर्नेसम्मको रिसइवीको कारणले मनसायपूर्वक आफ्नो श्रीमती मृतकलाई प्रतिवादीले कर्तव्य गरी मारेको भन्ने देखिन नआएको अवस्था भई मौकामा तत्काल उठेको रिस आवेशको कारणले कुटपिट गर्दा सोही चोट, पिरबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने देखिँदा प्रतिवादी देवान

टुडुलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं.को देहाय ३ बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने गरी भएको सुरू झापा जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादी देवान टुडुलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिमको कसुर अपराधमा सोही नं. बमोजिम दश वर्ष कैद सजाय गरेको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको मिति २०७६/१/३ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: निराजन पाण्डे

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७८ साल माघ १७ गते रोज २ शुभम् ।